

Zbornik sudske prakse

PRESUDA OPĆEG SUDA (treće prošireno vijeće)

28. ožujka 2019.*

„Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazumi – Europsko tržište čeličnih abraziva – Odluka kojom se utvrđuje povreda članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u – Usklađivanje cijena na cijelom području EGP-a – ‚Hibridni‘ postupak s vremenskim razmacima – Pretpostavka nedužnosti – Načelo nepristranosti – Povelja o temeljnim pravima – Dokaz povrede – Jedinstvena i trajna povreda – Ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj – Trajanje povrede – Novčana kazna – Iznimna prilagodba osnovnog iznosa – Obveza obrazlaganja – Proporcionalnost – Jednako postupanje – Neograničena nadležnost”

U predmetu T-433/16,

Pometon SpA, sa sjedištem u Maerne di Martellago (Italija), koji zastupaju E. Fabrizi, V. Veneziano i A. Molinaro, odvjetnici,

tužitelj,

protiv

Europske komisije, koju zastupaju P. Rossi i B. Mongin, u svojstvu agenata,

tuženika,

povodom zahtjeva na temelju članka 263. UFEU-a za poništenje Odluke Komisije C (2016) 3121 *final* od 25. svibnja 2016. u vezi s postupkom na temelju članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39792 – Čelični abrazivi).

OPĆI SUD (treće prošireno vijeće),

u sastavu: S. Frimodt Nielsen, predsjednik, V. Kreuschitz, I. S. Forrester, N. Póltorak i E. Perillo (izvjestitelj), suci,

tajnik: J. Palacio González, glavni administrator,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 31. svibnja 2018.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: talijanski

Presudu

I. Okolnosti spora

- 1 Tužitelj, Pometon SpA, talijanski je poduzetnik specijaliziran za obradu metala. Poslovao je na tržištu čeličnih abraziva do 16. svibnja 2007., kad je prodao svoju granu djelatnosti u tom sektoru jednom od svojih konkurenata, francuskom društvu Winoa SA. Naime, na taj je dan gore navedena tužiteljeva djelatnost prenesena na društvo Pometon Abrasives Srl, u vlasništvu grupe Winoa.
- 2 Čelični abrazivi (u daljnjem tekstu: abrazivi) su nepričvršćene čestice čelika okruglog (čelična sačma) ili uglatog oblika (čelični pijesak) koje se uglavnom upotrebljavaju u industriji čelika, automobilske industriji, metalurgiji, petrokemijskoj industriji i kamenorezačkoj industriji. Proizvode se od čeličnog otpada.
- 3 Svojom odlukom C(2016) 3121 *final* od 25. svibnja 2016. u vezi s postupkom na temelju članka 101. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39792 – Čelični abrazivi, u daljnjem tekstu: pobijana odluka), Europska komisija utvrdila je da je, u razdoblju od 3. listopada 2003. do 16. svibnja 2007., tužitelj sudjelovao, izravno ili putem svojih predstavnika ili predstavnika njegovih dvaju društava kćeri, Pometon España SA i Pometon Deutschland GmbH, u zabranjenom sporazumu koji se sastojao od sporazuma ili usklađenih djelovanja s drugim četirima poduzetnicima, odnosno s američkom grupom Ervin Industries Inc. (u daljnjem tekstu: Ervin), francuskim društvom Winoa SA (u daljnjem tekstu: Winoa, kao i s njemačkim društvima MTS GmbH i Würth GmbH, prije svega radi usklađivanja cijena abraziva na cijelom području Europskog gospodarskog prostora (u daljnjem tekstu: EGP). Tužitelj i njegova dva gore navedena društva kćeri u daljnjem tekstu zajedno se nazivaju Pometon.

A. Faza istrage i pokretanje postupka

- 4 Ervin je 13. travnja 2010. zatražio oslobađanje od kazne na temelju Obavijesti Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2006., C 298, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4. str. 62.).
- 5 Nakon tog zahtjeva, Ervin je dao usmene izjave te je podnio dokaze u pisanom obliku. Komisija mu je 31. svibnja 2010. dodijelila uvjetno oslobađanje u skladu s točkom 8. podtočkom (a) navedene obavijesti.
- 6 Komisija je od 15. do 17. lipnja 2010. provela nenajavljene pretrage u prostorijama različitih proizvođača abraziva, među kojima i Pometona. Kasnije je uputila nekoliko zahtjeva za pružanje informacija poduzetnicima koji su, prema njezinu mišljenju, bili stranke zabranjenog sporazuma.
- 7 Komisija je 16. siječnja 2013., u skladu s člankom 2. svoje Uredbe (EZ) br. 773/2004 od 7. travnja 2004. o postupcima koje Komisija vodi na temelju članaka [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2004., L 123, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 298.), pokrenula istražni postupak predviđen u članku 11. stavku 6. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.), protiv Pometona i drugih četiriju sudionika zabranjenog sporazuma (Ervin, Winoa, MTS i Würth). Odredila im je rok u kojem se mogu pisano očitovati da su spremni sudjelovati u razgovorima o uvjetima nagodbe, u skladu s člankom 10.a stavkom 1. Uredbe br. 773/2004.

B. Postupak nagodbe i Pometonova odluka o povlačenju iz tog postupka

- 8 Pet stranaka navodnog zabranjenog sporazuma izrazilo je želju za sudjelovanjem u razgovorima o uvjetima nagodbe. Od veljače do prosinca 2013. između Komisije i stranaka zabranjenog sporazuma održala su se tri kruga bilateralnih sastanaka, tijekom kojih im je iznesen sadržaj prigovorâ i dokazi na kojima se temelje. Komisija je svakoj stranci zabranjenog sporazuma priopćila visinu mogućih kazni koje se odnose na nju.
- 9 U siječnju 2014. predmetni poduzetnici podnijeli su u određenom roku svoje prijedloge za nagodbu, osim tužitelja, koji je odlučio povući se iz tog postupka. Stoga je tužitelj 10. veljače 2014. Komisiji vratio CD-ROM koji mu je prosljeđen 21. veljače 2013. u okviru postupka nagodbe.
- 10 Komisija je 13. veljače 2014. svakoj od drugih četiriju stranaka navodnog zabranjenog sporazuma uputila obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku te je 2. travnja 2014. u pogledu njih donijela Odluku o nagodbi C(2014) 2074 *final* na temelju članaka 7. i 23. Uredbe br. 1/2003 (u daljnjem tekstu: odluka o nagodbi).

C. Donošenje pobijane odluke u skladu s redovnim postupkom i sadržaj navedene odluke

- 11 Komisija je 3. prosinca 2014. tužitelju uputila obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku, koji je na nju odgovorio 16. veljače 2015., nakon što je dobio uvid u spis. Tužitelj je zatim sudjelovao na saslušanju koje se održalo 17. travnja 2015.
- 12 Komisija je 25. svibnja 2016., na temelju članaka 7. i 23. Uredbe br. 1/2003, donijela pobijanu odluku. Izreka te odluke glasi:

„Članak 1.

Pometon SpA povrijedio je članak 101. stavak 1. Ugovora i članak 53. stavak 1. Sporazuma o EGP-u time što je sudjelovao u jedinstvenoj i trajnoj povredi koja se odnosi na cijene u sektoru čeličnih abraziva, pri čemu se navedena povreda sastoji od usklađivanja njegova ponašanja u pogledu cijena i obuhvaća cijelo područje EGP-a.

Povreda je trajala od 3. listopada 2003. do 16. svibnja 2007.

Članak 2.

Za povredu iz članka 1. društvu Pometon SpA izriče se sljedeća novčana kazna: 6 197 000 eura [...].”

- 13 Iz cijele pobijane odluke u biti proizlazi da su Pometon i drugi sudionici zabranjenog sporazuma, s jedne strane, uveli (prvi dio zabranjenog sporazuma) jedinstveni način izračuna koji im je omogućio da dobiju usklađeno povećanje cijene abraziva, na temelju indeksa cijena za otpadni materijal (u daljnjem tekstu: dodatna naknada za otpadni materijal; vidjeti točke 132. i 136. ove presude). S druge strane, istodobno su se dogovorili (drugi dio zabranjenog sporazuma) da će uskladiti svoja ponašanja u pogledu prodajnih cijena abraziva koje primjenjuju na pojedinačne kupce time što su se osobito obvezali da neće međusobno konkurirati snižavanjem cijena (uvodne izjave 32., 33., 37. i 57. pobijane odluke; vidjeti točku 173. ove presude).
- 14 Što se tiče kvalifikacije predmetne povrede, Komisija je smatrala da je riječ o jedinstvenoj i trajnoj povredi članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u. Naime, ne samo da su se svi protutržišni dogovori sudionika odnosili na usklađivanje cijena i iste proizvode, nego su se odvijali u skladu s istim pravilima tijekom cijelog razdoblja povrede, od 3. listopada 2003. do 16. svibnja 2007.,

kad je tužitelj svoju djelatnost u sektoru abraziva prodao Winoi. Naposljetku, poduzetnici koji su sudjelovali u povredi i osobe koje su postupale za njihov račun u biti su bili isti (uvodne izjave 107. i 166. pobijane odluke).

- 15 U konačnici, prema Komisijinu mišljenju, cilj takvog zabranjenog sporazuma bio je ograničiti tržišno natjecanje, sa znatnim učincima na trgovinu predmetnim proizvodom između država članica i strana Sporazuma o EGP-u (uvodne izjave 142. i 154. pobijane odluke).
- 16 Što se tiče trajanja tužiteljeva sudjelovanja u povredi, Komisija je utvrdila da je ta povreda započela 3. listopada 2003. te je, na temelju činjenice da se Pometon nije službeno ogradio od navedenog zabranjenog sporazuma, smatrala da se sudjelovanje tog poduzetnika u zabranjenom sporazumu nastavilo do 16. svibnja 2007., kad je tužitelj svoju djelatnost u sektoru abraziva prodao Winoi (uvodne izjave 160. i 166. pobijane odluke; vidjeti također točku 1. ove presude).
- 17 Na temelju Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe br. 1/2003 (SL 2006., C 210, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58., u daljnjem tekstu: Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni), Komisija je utvrdila osnovni iznos Pometonove novčane kazne na 16 % vrijednosti prihoda od prodaje koju je tužitelj ostvario na tržištima zemalja EGP-a tijekom 2006., odnosno posljednje pune godine Pometonova sudjelovanja u predmetnoj povredi, nakon čega je svoju djelatnost u sektoru abraziva prodao francuskom konkurentu.
- 18 Taj postotak odgovara osnovnoj stopi od 15 %, koja je k tomu uvećana za 1 % kako bi se uzela u obzir zemljopisna rasprostranjenost povrede na cijelom području EGP-a (uvodne izjave 214. do 216. pobijane odluke). Promjenjivi dio osnovnog iznosa novčane kazne zatim je uvećan za fiksni dodatni 16 %, koji je primijenjen kako bi se poduzetnike odvratilo od sklapanja sporazuma o usklađivanju cijena, u skladu s točkom 25. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni (uvodna izjava 220. pobijane odluke).
- 19 Osim toga, osnovni iznos novčane kazne koji je tako izračunan uopće nije uvećan zbog otegotnih okolnosti. Naprotiv, Pometonu je taj iznos smanjen za 10 % na temelju olakotnih okolnosti jer je u drugom dijelu zabranjenog sporazuma sudjelovao u manjoj mjeri od drugih poduzetnika (uvodna izjava 225. pobijane odluke).
- 20 Naposljetku, u skladu s točkom 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni, kojom se Komisiji omogućuje da odstupa od metodologije predviđene u navedenim smjernicama kad „pojednostosti danog slučaja” to mogu opravdati, ta je institucija prilagodila prilagođeni osnovni iznos novčane kazne (uvodne izjave 228. do 231. pobijane odluke) na način da ga je smanjila za 60 %.
- 21 U konačnici, kao što proizlazi iz članka 2. pobijane odluke, nakon tog izračuna iznos novčane kazne izrečene tužitelju iznosio je 6 197 000 eura (vidjeti točku 12. ove presude).

II. Postupak i zahtjevi stranaka

- 22 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 3. kolovoza 2016. tužitelj je pokrenuo ovaj postupak.
- 23 Stranke su o zatvaranju pisanog dijela postupka obaviještene 21. veljače 2017. Aktom podnesenim tajništvu Općeg suda 24. ožujka 2017. tužitelj je podnio obrazložen zahtjev za zakazivanje rasprave u skladu s člankom 106. stavkom 2. Poslovnika Općeg suda.
- 24 Odlukom od 21. ožujka 2018. Opći sud uputio je predmet proširenom sastavu, u skladu s člankom 28. Poslovnika.

- 25 Rješenjem od 22. ožujka 2018., kojim je prihvaćen tužiteljev podredni zahtjev za donošenje mjere izvođenja dokaza, Opći sud zahtijevao je od Komisije, na temelju članka 91. točke (b), članka 92. stavka 1. i članka 103. stavka 1. Poslovnika, s jedne strane, da podnese presliku cjelovite verzije odluke o nagodbi, kao i presliku izjava podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa sadržanih u dokumentima ID 5, ID 10, ID 136 i ID 643 upravnog spisa i, s druge strane, da priopći ukupan prihod koji su 2009. ostvarili adresati odluke o nagodbi i koji je uzet u obzir u navedenoj odluci.
- 26 Rješenjem od 4. svibnja 2018., Pometon/Komisija (T-433/16), Opći sud odlučio je, razmatrajući zahtjeve za povjerljivo postupanje s dokumentima koje je Komisija podnijela kako bi postupila u skladu s gore navedenim rješenjem od 22. ožujka 2018., da tužiteljevi odvjetnici mogu u tajništvu Općeg suda dobiti uvid u dokumente ID 5, ID 10, ID 136 i ID 643, koji sadržavaju prijepis usmenih izjava podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa. Suprotno tomu, odbio je zahtjev za povjerljivo postupanje u pogledu, s jedne strane, prihoda koje je 2009. ostvario svaki od četiriju poduzetnika koji su adresati odluke o nagodbi i, s druge strane, podataka navedenih u tablicama br. 1 (uvodna izjava 90.), br. 3 (uvodna izjava 100.) i br. 4 (uvodna izjava 103.) navedene odluke.
- 27 Mjerama upravljanja postupkom, s jedne strane, Opći sud je od tužitelja zatražio da podnese svoja pisana očitovanja o utjecaju podataka koji nisu povjerljivi iz točke 26. ove presude na peti tužbeni razlog, koji se odnosi na prilagodbu osnovnog iznosa novčane kazne na temelju točke 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni. Tužitelj je u skladu s tim zahtjevom postupio u određenom roku. S druge strane, od stranaka je zatražio da na raspravi usmeno odgovore na određeni broj pisanih pitanja.
- 28 Osim toga, Komisija je na raspravi zatražila mogućnost da podnese dokument koji se sastoji od tablice podataka o pet poduzetnika koji su stranke predmetnog zabranjenog sporazuma, za koje je izjavila da je na temelju njih utvrdila, u pogledu svakog od njih, razinu prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne na temelju točke 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni. Zatražila je da se s tim podacima postupa povjerljivo u odnosu na javnost.
- 29 Opći sud odlučio je uložiti taj dokument u spis a da pritom nije doveo u pitanje ocjenu njegove dopuštenosti, te je tužitelju utvrdio rok do 2. srpnja 2018. za podnošenje očitovanja o navedenom dokumentu, u skladu s člankom 85. stavkom 4. Poslovnika. Budući da je tužitelj svoja očitovanja podnio 2. srpnja 2018., usmeni dio postupka zatvoren je na taj datum.
- 30 Rješenjem od 8. studenoga 2018. predsjednik trećeg vijeća ponovno je otvorio usmeni dio postupka. Od Komisije je zatraženo da podnese očitovanja o novom podatku iz tužiteljevih očitovanja od 2. srpnja 2018. te je ona u skladu s tim zahtjevom postupila u određenom roku. Odlukom od 17. siječnja 2019. predsjednik trećeg vijeća zatvorio je usmeni dio postupka.
- 31 Tužitelj od Općeg suda zahtijeva da:
- poništi pobijanu odluku;
 - podredno, poništi ili preinači pobijanu odluku u dijelu u kojem Komisija tvrdi da je sudjelovao u povredi do 16. svibnja 2007. te mu izriče novčanu kaznu unatoč zastari;
 - još podrednije, ukine ili smanji iznos novčane kazne;
 - naloži Komisiji povrat iznosa koje je tužitelj eventualno platio prije objave presude koju treba donijeti i svih drugih troškova koje je eventualno snosio radi izvršenja te odluke;
 - donese mjere upravljanja postupkom ili, podredno, mjere izvođenja dokazâ koje je zatražio;
 - naloži Komisiji snošenje troškova.

32 Komisija od Općeg suda zahtijeva da:

- odbije tužbu;
- odbije zahtjev za određivanje mjera upravljanja postupkom ili izvođenja dokazâ;
- naloži tužitelju snošenje troškova.

III. Pravo

- 33 Tužitelj u prilog svojim prvim dvama dijelovima zahtjeva ističe četiri tužbena zahtjeva. Kao prvo, u pobijanoj odluci počinjena je povreda načela nepristranosti postupka, načela pretpostavke nedužnosti, kao i pravâ obrane jer mu je Komisija već u odluci o nagodbi pripisala pojedinačna ponašanja, čime je uvjetovala optužbe koje su zatim u pogledu njega iznesene u pobijanoj odluci.
- 34 Kao drugo, tužitelj navodi povredu članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u, nedostatno i proturječno obrazloženje, kao i povredu pravâ obrane i pravilâ o teretu dokazivanja jer mu je Komisija, bez dokaza, pripisala sudjelovanje u zabranjenom sporazumu u kojem zapravo nije prisustvovao.
- 35 Kao treće, u pobijanoj odluci počinjena je povreda članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u jer je Komisija smatrala da zabranjeni sporazum predstavlja ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj.
- 36 Kao četvrto, tužitelj osporava trajanje svojeg sudjelovanja u zabranjenom sporazumu te se poziva na zastaru.
- 37 Naposljetku, u prilog trećem dijelu zahtjeva za ukidanje ili preinaku iznosa novčane kazne, tužitelj navodi povredu obveze obrazlaganja, kao i načelâ proporcionalnosti i jednakog postupanja u pogledu iznimne prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne koju je Komisija provela u skladu s točkom 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni.

A. Prvi tužbeni razlog, koji se temelji na povredi dužnosti nepristranosti, načela pretpostavke nedužnosti i pravâ obrane jer je Komisija u odluci o nagodbi tužitelju pripisala pojedinačna ponašanja, čime je uvjetovala ocjene iznesene u pobijanoj odluci

1. Argumenti stranaka

- 38 Tužitelj ističe da se, iako nije bio adresat odluke o nagodbi, više puta navodi u točki 4. te odluke (opis događaja) kao poduzetnik koji je u biti aktivno sudjelovao u zabranjenom sporazumu. Konkretnije, ističe sljedeće odlomke odluke o nagodbi, u kojima je Komisija izričito uputila na njegovo ponašanje:

„26. Ervin, Winoa, Pometon, MTS i Würth sudjelovali su u učestaloj bilateralnoj i multilateralnoj komunikaciji te su pritom raspravljali o ključnim elementima cijene koji se odnose na svu njihovu prodaju čeličnih abraziva u EGP-u, odnosno o dodatnoj naknadi za otpadni materijal i doplati za energiju. Također su raspravljali (uglavnom u bilateralnoj komunikaciji) o parametrima tržišnog natjecanja koje će dozvoliti među sobom u pogledu pojedinačnih kupaca. U tom ukupnom kontekstu, ponašanje stranaka obuhvaćalo je područje EGP-a.

[...]

28. U listopadu 2003. Winoa, Ervin i Pometon sastali su se [...] kako bi dogovorili jedinstveni model izračuna zajedničke dodatne naknade za otpadni materijal koju će primjenjivati ti poduzetnici [...].

29. MTS i Würth [...] nisu sudjelovali u početnim fazama postupka kad je sklopljen sporazum između Winoe, Ervina i Pometona.

[...]

31. Komunikacija s Pometonom nastavila se do 16. svibnja 2007., kad je Pometon svoju djelatnost u sektoru čeličnog abraziva prodao Winoi i napustio tržište.

[...]

38. Dokazi upućuju na to da se komunikacija između Winoe, Ervina i Pometona razvila u ponašanje koje je počelo u listopadu 2003.”

- 39 Međutim, tužitelj smatra da navedena upućivanja nisu ni ključna, a ni korisna. Konkretno, kao prvo, tvrdi da elementi navedeni u uvodnoj izjavi 31. odluke o nagodbi, u kojoj se u biti navodi da je u zabranjenom sporazumu sudjelovao do 16. svibnja 2007., kad je svoju djelatnost prodao Winoi i napustio tržište, nisu sadržani u prijedlozima za nagodbu drugih četiriju predmetnih poduzetnika. Kao drugo, u svakom slučaju, u postupku nagodbe konačna odluka trebala bi se odnositi samo na ponašanja poduzetnika koji su stranke nagodbe, kao i na sankcije koje im se izriču.
- 40 Uostalom, ta je analiza potvrđena usporedbom odluke o nagodbi s Odlukom Komisije C(2014) 4227 *final* od 25. lipnja 2014. u predmetu AT.39965 – Gljive, koja se također odnosi na postupak nagodbe. Prema tužiteljevu mišljenju, ta odluka, naime, u opisu relevantnih događaja nije sadržavala nijedno upućivanje na poduzetnika koji nije pristao na sklapanje nagodbe.
- 41 U tim okolnostima, upućivanja u odluci o nagodbi na ponašanja pripisana tužitelju nedvosmisleno dokazuju da je Komisija već utvrdila da je kriv, čak i prije nego što se imao priliku braniti. U pobijanoj odluci stoga je počinjena povreda načela nepristranosti postupka, načela pretpostavke nedužnosti i tužiteljevih prava obrane.
- 42 Osim toga, u potonjem pogledu, tužitelj osporava Komisijinu argumentaciju koja se temelji na tumačenju, koje je dao Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP), u pogledu članka 6. stavka 2. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950., koji se odnosi na pretpostavku nedužnosti.
- 43 U pogledu te odredbe, osobito tvrdi da je, suprotno Komisijinoj tvrdnji (vidjeti točku 51. ove presude), ESLJP u svojoj presudi od 27. veljače 2014., Karaman protiv Njemačke (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310) smatrao da, kad je u kaznenom postupku koji uključuje više osoba kojima se ne može istodobno suditi neophodno, za ocjenu krivnje optuženikâ, u prvoj presudi spomenuti da je u povredi sudjelovao optuženik kojem će se zatim suditi u okviru drugog kaznenog postupka s vremenskim razmakom, nadležni sud ne smije dati više informacija no što je potrebno za ocjenu kaznene odgovornosti optuženikâ kojima se sudi u tom postupku (ESLJP, 27. veljače 2014., Karaman protiv Njemačke, CE:ECHR:2014:0227JUD001710310, t. 64. i 65.).
- 44 Međutim, prema tužiteljevu mišljenju, taj bi se kriterij trebao primijeniti kad Komisija, kao u ovom slučaju, nakon što je pokrenula postupak zbog povrede protiv pet poduzetnika koji su osumnjičeni za sudjelovanje u zabranjenom sporazumu, donosi, kao prvo, odluku o nagodbi u pogledu četiriju od tih poduzetnika, a zatim, kao drugo, u pogledu petog poduzetnika koji se u međuvremenu povukao iz postupka nagodbe donosi odluku kojom se utvrđuje povreda uslijed redovnog postupka koji je proveden na temelju općih odredbi Uredbe br. 773/2004.
- 45 Osim toga, u pogledu Komisijine argumentacije prema kojoj se tužitelj naziv omaškom spomenuo u objavi privremene verzije odluke o nagodbi, tužitelj pojašnjava da povreda načela pretpostavke nedužnosti u ovom slučaju proizlazi iz činjenice da je, neovisno o načinima objave

odluke o nagodbi, Pometon u navedenoj odluci bio izričito optužen za sudjelovanje u predmetnom zabranjenom sporazumu. Zamjena tužiteljeva naziva u verziji odluke o nagodbi koja je zatim objavljena 6. siječnja 2015. izrazom „drugi poduzetnik” stoga ne može ispraviti povredu navedenog načela u pobijanoj odluci.

- 46 Komisija osporava tu argumentaciju.
- 47 Najprije, upućivanja koja tužitelj dovodi u pitanje imala su za cilj utvrditi samo odgovornost drugih četiriju poduzetnika koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu i, osim toga, nisu uopće utjecala na Komisijinu dužnost da do kraja provede kontradiktorni postupak u pogledu tužitelja, nakon njegova povlačenja iz postupka nagodbe.
- 48 Komisija također tvrdi da bi svako drugo rješenje, na postupovnom planu i na materijalnom planu sankcije, dovelo do neke vrste „oslobađanja od kazne” u korist poduzetnikâ koji se povuku iz postupka nagodbe na koju su prvotno pristali.
- 49 Komisija pojašnjava i da je točno da uzastopnost tih dvaju postupaka čini složeni postupak, koji se također naziva „hibridnim”, jer je uređen različitim zakonskim odredbama, s obzirom na to da je postupak nagodbe konkretno uređen člankom 10.a Uredbe br. 773/2004, dok je kontradiktorni postupak uređen drugim odredbama te uredbe, pri čemu tužitelj, osim toga, uopće nije doveo u pitanje zakonitost tih odredbi. Ipak, čak i u okviru hibridnog postupka, položaj poduzetnika koji nije sklopio nagodbu ne može mu dati postupovnu prednost koja bi mu omogućila odstupanje od primjenjivih pravila.
- 50 Zatim, Komisija tvrdi da je u svakom slučaju uredno poštovala, u odnosu na tužitelja, načelo pretpostavke nedužnosti i osobito zahtjeve koje je ESLJP iznio u presudi od 27. veljače 2014., Karaman protiv Njemačke (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310). U tom pogledu, Komisija pojašnjava da je oprezno postupila kad je u bilješci br. 4 odluke o nagodbi i u uvodnim izjavama 27. i 28. pobijane odluke izričito navela da se iz opisa događajâ sadržanog u odluci o nagodbi ne može izvesti nikakav zaključak o Pometonovoj krivnji za sudjelovanje u tom zabranjenom sporazumu jer se u pogledu tog poduzetnika kasnije trebao voditi kontradiktorni postupak za utvrđivanje povrede.
- 51 U konačnici, kako bi se u ovom slučaju utvrdilo je li povrijeđeno načelo pretpostavke nedužnosti, trebalo bi razmotriti, prema Komisijinu mišljenju, jesu li poštovana Pometonova prava obrane, koja su u predmetnom slučaju bila zajamčena tijekom cijelog redovnog postupka koji je doveo do donošenja pobijane odluke.

2. Ocjena Općeg suda

a) Pravni okvir ovog spora s obzirom na ključne aspekte Komisijine odluke o nagodbi

- 52 Prije započinjanja analize ovog tužbenog razloga, valja ukratko pojasniti da se tužitelj poziva na povredu svojih prava obrane samo u pogledu činjenice da je Komisija spomenula neka od njegovih ponašanja u odluci o nagodbi, čiji on ipak nije bio adresat. Prema tome, uopće ne prigovara Komisiji da tijekom postupka koji je doveo do donošenja pobijane odluke nije poštovala sva postupovna jamstva povezana s njegovim pravima obrane, kao što su ona koja su osobito predviđena općim odredbama Uredbe br. 773/2004.
- 53 Budući da je pojašnjen predmet ovog tužbenog razloga, uvodno valja istaknuti da se stranke ne slažu, među ostalim, u pogledu dosegâ članka 41. stavka 1. i članka 48. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja), osobito što se tiče potonje odredbe, u odnosu na način na koji svaka od njih tumači presudu od 27. veljače 2014., Karaman protiv Njemačke

(CE:ECHR:2014:0227JUD001710310), koju je ESLJP donio u pogledu poštovanja načela pretpostavke nedužnosti u okviru složenog kaznenog postupka koji uključuje više osoba kojima se ne može istodobno suditi (vidjeti točke 43. i 50. ove presude). Ta dva članka Povelje glase kako slijedi:

„Članak 41.

1. Svatko ima pravo da institucije, tijela, uredi i agencije Unije njegove predmete obrađuju nepristrano, pravično i u razumnom roku.

[...]

Članak 48.

1. Svaki optuženik smatra se nedužnim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.

2. Zajamčeno je poštovanje prava na obranu svakog optuženika.”

54 U tom je pogledu, s jedne strane, važno podsjetiti da, prema ustaljenoj sudskoj praksi, iako se u izvršavanju svojih ovlasti u području suzbijanja povreda prava tržišnog natjecanja Komisija ne može kvalificirati kao „sud” u smislu članka 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ni, među ostalim, kao javno tijelo koje ima kaznenu funkciju, ipak je tijekom upravnog postupka dužna poštovati temeljna prava Europske unije, među kojima su pravo na dobru upravu, koje je zajamčeno člankom 41. Povelje. Konkretno, upravni postupak pred Komisijom u području zabranjenih sporazuma uređen je potonjim člankom, a ne člankom 47. Povelje, koji se odnosi na pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje (presuda od 11. srpnja 2013., Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, t. 154.).

55 S druge strane, iz sudske prakse proizlazi da se načelo pretpostavke nedužnosti, koje je proizlazi iz područja kaznenog prava i koje je sada u pravu Unije zajamčeno člankom 48. stavkom 1. Povelje, primjenjuje se *mutatis mutandis* i na upravne postupke koji se odnose na poštovanje europskih pravila u području tržišnog natjecanja s obzirom na prirodu predmetnih povreda te na prirodu i težinu s njima povezanih kazni (presuda od 8. srpnja 1999., Hüls/Komisija, C-199/92 P, EU:C:1999:358, t. 150.; vidjeti u tom smislu također presude od 21. siječnja 2016., Eturas i dr., C-74/14, EU:C:2016:42, t. 38. do 40. i od 12. travnja 2013., CISAC/Komisija, T-442/08, EU:T:2013:188, t. 93. i 94.).

56 Iz toga slijedi da, u trenutačnom okviru prava Unije u području suzbijanja povreda pravila tržišnog natjecanja, jamstvo poštovanja temeljnih i postupovnih prava koja poduzetnik kojeg je Komisija optužila za povredu članka 101. stavka 1. UFEU-a mora moći ostvariti temelji se, s jedne strane, na dužnosti te institucije da u svakoj fazi postupka primjene pravila tržišnog natjecanja djeluje posve nepristrano (članak 41. Povelje), što uključuje i obvezu poštovanja pretpostavke nedužnosti društava u pogledu kojih je pokrenuta istraga (članak 48. Povelje), i, s druge strane, na pravu svakog poduzetnika koji je adresat obvezujućeg akta koji je ta institucija donijela na temelju članka 101. stavka 1. UFEU-a da se brani pred sudovima Unije, najprije u prvom stupnju pred Općim sudom, a zatim, po potrebi, pred Sudom u okviru žalbe.

57 Nakon što su iznesene te opće pretpostavke, valja podsjetiti, u pogledu pravila tržišnog natjecanja koja su relevantna u ovom slučaju, da u skladu s člankom 2. Uredbe br. 773/2004, kad Komisija odluči pokrenuti postupak u pogledu određenih poduzetnika kako bi istražila „slučajeve kod kojih se sumnja na povredu” (vidjeti članak 105. UFEU-a), „[donosi] obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku ili zahtjev strankama da iskažu svoj interes za sudjelovanje u razgovorima o uvjetima nagodbe”.

- 58 U tom drugom slučaju, člankom 10.a stavkom 1. te uredbe predviđa se da, „[n]akon pokretanja postupka [...], Komisija može odrediti rok u kojem se stranke mogu pismeno očitovati da su spremne sudjelovati u razgovorima o uvjetima nagodbe s ciljem mogućeg predlaganja ponuda za nagodbu”.
- 59 U tom pogledu, u točki 11. Obavijesti Komisije o vođenju postupaka nagodbe s ciljem donošenja odluka u skladu s člankom 7. i člankom 23. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 u predmetima kartela (SL 2008., C 167, str. 1.) (SL 2016., C 144, str. 23., u daljnjem tekstu: Obavijest o vođenju postupaka nagodbe) pojašnjava se, osim toga, da pisane izjave poduzetnikâ koji su iskazali svoj interes za sudjelovanje u navedenim razgovorima „ne znači da stranke priznaju sudjelovanje u povredi ili odgovornost za povredu”.
- 60 S obzirom na to, kako bi konkretnije mogli napredovati predviđeni pregovori, člankom 10.a stavkom 2. Uredbe br. 773/2004 predviđa se sljedeće:
- „Komisija može stranke koje sudjeluju u razgovorima o uvjetima nagodbe obavijestiti o:
- (a) primjedbama na postupanje koje namjerava podići protiv njih;
 - (b) dokazima koje je koristila kako bi utvrdila najavljene primjedbe;
 - (c) inačicama bez poslovnih tajni svih dokumenata za koje je osiguran uvid u spisu navedenih predmeta u bilo koje vrijeme [...]; i
 - (d) visini mogućih kazni.”
- 61 U ovom slučaju, iz spisa proizlazi da je svaki od pet poduzetnika koji su stranke navodnog zabranjenog sporazuma o abrazivima, uključujući Pometon, primio, nakon svoje pisane izjave, sve informacije predviđene člankom 10.a stavkom 2. Uredbe br. 773/2004 (vidjeti točke 8. i 60. ove presude).
- 62 Stoga upravo u tom pravnom i činjeničnom kontekstu valja ocijeniti meritum ovog tužbenog razloga.

b) Doseg Komisijine dužnosti nepristranosti i načela pretpostavke nedužnosti, osobito u posebnom slučaju hibridnog postupka s vremenskim razmacima

- 63 Kako bi se ocijenilo, najprije, je li Komisija poštovala svoju dužnost nepristranosti u pogledu Pometona, osobito u okviru postupka nagodbe od kojeg je potonje društvo ipak odustalo, valja istaknuti da je odlukom o nagodbi koju je Komisija donijela u pogledu drugih četiriju poduzetnika koji su stranke u zabranjenom sporazumu nesumnjivo okončana povreda za koju ih je ta institucija optužila te je, prema tome, okončan i zabranjeni sporazum o kojem je riječ, kao i njegovi negativni učinci na predmetno tržište, pri čemu je četiri od predmetnih pet poduzetnika, naime, priznalo da su usklađivali cijene abraziva te su pristali na to da s time odmah prestanu.
- 64 Suprotno tomu, tom odlukom o nagodbi nije okončano Komisijino djelovanje koje se odnosi na postupak zbog povrede koji je 16. siječnja 2013. pokrenut u pogledu Pometona (vidjeti točku 7. ove presude) jer je potonje društvo odustalo od sudjelovanja u postupku nagodbe za koji prvotno izrazilo jasan interes i jer se istraga u njegovu predmetu stoga trebala nastaviti u kontradiktornom obliku, u okviru postupka zbog povrede koji je tako postao hibridan. Naime, nakon Pometonova povlačenja iz postupka nagodbe „upravni postupak u pogledu [Pometona] koji se temelji na članku 7. Uredbe br. 1/2003 [i dalje] je u tijeku”, kako je pojašnjeno u bilješci br. 4 te odluke o nagodbi.
- 65 U tom kontekstu, tumačenje koje je predložio tužitelj, prema kojem je upućivanjima na neka od njegovih ponašanja u odluci o nagodbi povrijeđeno njegovo pravo na pretpostavku nedužnosti, čime je dovedena u pitanje nepristranost s kojom je Komisija prema njemu trebala postupati, objektivno je

protivno činjenici da je Komisija, osobito u bilješci br. 4 odluke o nagodbi, u toj fazi postupka izričito isključila Pometonovu krivnju, upravo jer je njegov spis dalje trebalo ispitati u kontradiktornom postupku na temelju zasebne optužnice, odnosno obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku koju je Komisija zaista donijela 3. prosinca 2014.

- 66 Konkretno, upućivanje na Pometonovo ponašanje u uvodnoj izjavi 38. odluke o nagodbi, u kojoj Komisija tvrdi da dokazi kojima raspolaže „upućuju na to da se komunikacija između Winoe, Ervina [podnositelj zahtjeva za primjenu pokajničkog programa] i Pometona razvila u ponašanje koje je počelo u listopadu 2003.” (vidjeti točku 38. ove presude), ne može oboriti tu tvrdnju.
- 67 Najprije, taj tekst ne sadržava, naime, nikakvu pravnu kvalifikaciju činjenica o kojima je riječ niti se na temelju tog teksta može objektivno zaključiti da je Komisija u fazi odluke o nagodbi već utvrdila Pometonovu krivnju, s obzirom na to da još nije niti dokazala, u tom uvodnom dijelu odluke o nagodbi, krivnju drugih četiriju stranaka zabranjenog sporazuma, koje su jedini adresati navedene odluke.
- 68 Zatim, okolnost da se u toj odluci o nagodbi, u sljedećoj točki koja se odnosi na pravnu kvalifikaciju činjenica koje se stavljaju na teret tim drugim četirima poduzetnicima (*Legal Assessment*), navodi činjenica da su potonji poduzetnici priznali da su sudjelovali u povredi i tako potvrdili da su krivi ne može automatski pretvoriti, *de facto* i *de jure*, upućivanja na neka tužiteljeva ponašanja u opisu događaja u neku vrstu Komisijine „prikrivene presude” koja se također odnosi na Pometonovu krivnju.
- 69 S obzirom na to, tijekom sastavljanja odluke o nagodbi koja se, kao u ovom slučaju, donosi u okviru postupka koji je postao hibridan, razgraničenje između, s jedne strane, prikaza činjeničnog stanja zabranjenog sporazuma u cijelosti i, s druge strane, pravne kvalifikacije činjenica koje su pojedinačno pripisane poduzetnicima koji su priznali da su krivi treba ostati što je moguće jasnije, upravo kako se, u okviru istog upravnog spisa, koji se u ovom slučaju odnosi na zabranjeni sporazum o abrazivima (vidjeti točku 3. ove presude), ne bi konačna pravna situacija poduzetnika koji su se nagodili izjednačila s onom poduzetnika koji je iskoristio svoje pravo na povlačenje iz postupka nagodbe i u pogledu kojeg je i dalje u tijeku upravni postupak (vidjeti točku 64. ove presude).
- 70 Zato se Komisija pri sastavljanju odluke o nagodbi u posebnom kontekstu postupka koji je postao hibridan u pogledu poduzetnika koji se povukao iz tog postupka (vidjeti točku 54. ove presude) treba voditi temeljnom obvezom nepristranosti, koja je u članku 41. Povelje propisana svim institucijama Unije, kao što je na to Sud podsjetio u svojoj presudi od 11. srpnja 2013., Ziegler/Komisija (C-439/11 P, EU:C:2013:513, t. 154.).
- 71 Naime, poduzetnik koji je naposljetku odlučio odustati od nagodbe ipak nije izgubio pravo da se prema njemu postupa nepristrano ni pravo na pretpostavku nedužnosti u pogledu povrede o kojoj je riječ, iako će se u pogledu njega službeno izdati optužnica tek tijekom donošenja obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku kojom se pokreće kontradiktorni postupak i koja je u ovom slučaju tužitelju dostavljena 3. prosinca 2014.
- 72 Stoga, poštovanje dužnosti nepristranosti koja je zajamčena člankom 41. Povelje podrazumijeva da, u okviru postupka koji je postao hibridan, Komisija sastavlja i obrazlaže odluku o nagodbi uz sav potreban oprez kako ta odluka, iako nije upućena poduzetniku koji se povukao iz postupka nagodbe, ne bi povrijedila sva postupovna jamstva kojima potonji poduzetnik mora raspolagati u okviru kasnijeg kontradiktornog postupka. Točno je da taj oprez pri sastavljanju odluke treba navesti Komisiju da u odluci o nagodbi ne imenuje, koliko god je to moguće, poduzetnika koji se nije nagodio. Međutim, taj oprez ne može dovesti do zabrane svakog izravnog ili neizravnog navođenja tog poduzetnika.

- 73 Naime, sudska praksa ESLJP-a u predmetu u kojem je donesena presuda od 27. veljače 2014., Karaman protiv Njemačke (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310) (vidjeti točku 53. ove presude), ne može opravdati tužiteljevu tezu prema kojoj je Komisija, na temelju svoje dužnosti nepristranosti i načela poštovanja pretpostavke nedužnosti, kako su primjenjivi na upravni postupak kojim se utvrđuje povreda članka 101. UFEU-a, trebala izbjeći upućivanje na neka njegova ponašanja.
- 74 U presudi od 27. veljače 2014., Karaman protiv Njemačke (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310), ELJSP je potvrdio da, u okviru složenog kaznenog postupka koji uključuje nekoliko suoptuženika, odvijanje zasebnih postupaka s vremenskim razmacima ipak je u skladu s načelom poštovanja pretpostavke nedužnosti u kaznenom pravu, međutim, pod uvjetom da predmetni sud s izvjesnim oprezom sastavlja prvu od dviju kaznenih odluka, koje su potrebne te su donesene s vremenskim razmacima upravo radi boljeg vođenja postupka u pogledu većeg broja suoptuženika.
- 75 Doista, u ovom slučaju, upravo je to, *mutatis mutandis*, učinila Komisija u pogledu tužitelja kad je sastavljala odluku o nagodbi upućenu drugim četirima poduzetnicima na koje se odnosi isti zabranjeni sporazum, kao što proizlazi iz utvrđenja iz točaka 63. do 68. ove presude.
- 76 K tomu, pri tumačenju odluke o nagodbi, eventualno zainteresirana javnost ne bi niti mogla objektivno iz upućivanja na neka Pometonova ponašanja u privremenoj odluci o nagodbi (vidjeti točku 45. ove presude) izvesti zaključak o konačnoj krivnji tog poduzetnika, pri čemu se u navedenoj odluci ističe, posve nedvosmisleno, da je ta odluka isključivo upućena drugim četirima poduzetnicima koji su pristali nagoditi se o svojoj povredi i da će se Pometonov spis kasnije ispitati u zasebnom i kontradiktornom postupku.
- 77 Na temelju prethodnih razmatranja, preostaje samo provjeriti, kako bi analiza ovog tužbenog razloga bila iscrpna, jesu li se upućivanja na tužiteljev naziv i neka njegova ponašanja u „opisu događaja” odluke o nagodbi mogla zaista smatrati potrebnima za što je moguće potpuniji opis činjenica iz kojih proizlazi zabranjeni sporazum o kojem je riječ.
- 78 S tog stajališta, najprije valja istaknuti da, što se tiče stranaka istog zabranjenog sporazuma, takvo ispitivanje treba provesti ne samo s obzirom na činjenični i pravni kontekst četiriju poduzetnika koji su adresati odluke o nagodbi, nego i u širem okviru istražnog postupka koji je postao hibridan i koji stoga neizbježno treba uključivati i tužiteljevu situaciju kao stranke navodne povrede o kojoj je riječ i u pogledu koje je Komisija, naime, 16. siječnja 2013. donijela odluku o pokretanju istrage u pogledu zabranjenog sporazuma o abrazivima (vidjeti točku 7. ove presude).
- 79 Naime, s obzirom na kontinuitet Komisijina djelovanja između postupka nagodbe koji se, u ovom slučaju, vodi u pogledu drugih četiriju poduzetnika i redovnog postupka koji je doveo do donošenja pobijane odluke u odnosu na tužitelja (vidjeti točku 64. ove presude), sporna upućivanja na neka tužiteljeva ponašanja u odluci o nagodbi mogu se pokazati objektivno korisnima za opis nastanka zabranjenog sporazuma u cijelosti.
- 80 S obzirom na to, ocjenu toga je li Komisija poštovala svoju obvezu nepristranosti tijekom cijelog predmetnog hibridnog postupka valja temeljiti, kao što to uostalom čine i stranke, na interpretativnim kriterijima koje je ESLJP utvrdio u presudi od 27. veljače 2014., Karaman protiv Njemačke (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310). Ti se kriteriji, naravno, ovdje mogu uzeti u obzir samo *mutatis mutandis* jer su se ti parametri u predmetu Karaman odnosili na postupak s vremenskim razmacima koji je isključivo kaznene prirode (vidjeti točku 74. ove presude), što nije slučaj s hibridnim upravnim postupkom koji se vodio u ovom slučaju.
- 81 Naime, kao prvo, što se tiče opreza s kojim je Komisija postupala pri donošenju odluke o nagodbi, valja još jednom istaknuti da upućivanja koja osporava tužitelj, navedena isključivo u točki 4. odluke o nagodbi naslovljenoj „Opis događaja”, ne sadržavaju nikakvu pravnu kvalifikaciju u pogledu ponašanja tog poduzetnika.

- 82 Usto, u točki 2. odluke o nagodbi, odmah nakon nabiranja, u točki 1., četiriju poduzetnika koji su adresati odluke o nagodbi, Komisija izričito imenuje tužitelja, u točki 2.25., u svojstvu poduzetnika u pogledu kojeg se vodi istražni postupak pokrenut u odnosu na sudionike predmetnog zabranjenog sporazuma, a ne kao stranku postupka nagodbe. U tom pogledu, uostalom, kako bi izbjegla svaku moguću dvosmislenost, Komisija ponovno ističe da tužitelj nije adresat navedene odluke.
- 83 K tomu, kao što je već istaknuto u točkama 64. i 65. ove presude, u bilješci br. 4 odluke o nagodbi, Komisija pojašnjava da se oslanja na činjenične elemente koje su potvrdila četiri poduzetnika koja su pristala na nagodbu i da su upućivanja na Pometonovo ponašanje namijenjena utvrđivanju odgovornosti samo tih četiriju poduzetnika za povredu jer se postupak koji se odnosi na Pometona mora još nastaviti svojim tijekom.
- 84 Iz toga proizlazi da na temelju navedenih upućivanja na Pometon nije moguće objektivno sumnjati da je Komisija namjerno dovela u pitanje krivnju i odgovornost tog poduzetnika u okviru tog zabranjenog sporazuma već u fazi odluke o nagodbi koja je upućena drugim četirima strankama zabranjenog sporazuma o kojem je riječ.
- 85 Kao drugo, što se tiče pitanja jesu li upućivanja u odluci o nagodbi na tužiteljevo ponašanje bila potrebna za utvrđivanje odgovornosti adresatâ te odluke, najprije valja odbaciti tužiteljevu usporedbu s Komisijinom odlukom o nagodbi u predmetu u kojem je donesena njezina Odluka C(2014) 4227 *final*, u kojoj se jedan od poduzetnika koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu također povukao iz nagodbe (vidjeti točku 40. ove presude).
- 86 Naime, okolnosti tih dvaju predmeta nisu jednake. U svakom slučaju, tužitelj nije utvrdio uvjerljivu sličnost između zabranjenog sporazuma u gore navedenom predmetu i onog o kojem je riječ u ovom slučaju.
- 87 S obzirom na to, zatim valja podsjetiti da tekst uvodne izjave 38. odluke o nagodbi, prema kojem upućivanja na tužiteljevu situaciju, navedena u prethodnim uvodnim izjavama, „upućuju na to da se komunikacija između Winoe, Ervina i Pometona razvila u ponašanje koje je počelo u listopadu 2003.”, što označava početak povrede, ne znači da je u toj fazi obrazlaganja odluke o nagodbi Komisija već utvrdila sve činjenične i pravne okolnosti koje dokazuju da je Pometon, jednako kao i drugi poduzetnici koji su priznali svoju krivnju, kriv za sudjelovanje u predmetnoj povredi (vidjeti točke 66. i 67. ove presude).
- 88 Usto, što se tiče uvodne izjave 37. odluke o nagodbi, koja se odnosi na zemljopisni doseg zabranjenog sporazuma koji, u pogledu predmetnih pet poduzetnika, obuhvaća cijelo područje EGP-a, valja istaknuti da je, s obzirom na to da je Komisija utvrdila postojanje jedinstvene i trajne povrede, bilo potrebno pojasniti teritorijalni opseg zabranjenog sporazuma u cijelosti (vidjeti točku 259. ove presude).
- 89 Naposljetku, valja istaknuti da cilj uvodne izjave 31. odluke o nagodbi, u kojoj se navodi da se „[k]omunikacija s Pometonom nastavila [...] do 16. svibnja 2007., kad je Pometon svoju djelatnost u sektoru čeličnog abraziva prodao Winoi i napustio [predmetno] tržište”, nije utvrditi tužiteljevu odgovornost za povredu o kojoj je riječ, nego se njome nastoji pojasniti vremenski razvoj zabranjenog sporazuma u kojem je svoje sudjelovanje priznalo četiri poduzetnika koji su adresati odluke o nagodbi, osobito s obzirom na Winoino stjecanje na taj datum Pometonove djelatnosti (uvodne izjave 32. do 35. odluke o nagodbi).
- 90 U tim okolnostima i u skladu s odredbama primjenjivima u ovom slučaju, kako su navedene u točkama 57. do 60. ove presude i čiju zakonitost tužitelj nije osporavao, potonji tužitelj ne može valjano prigovarati Komisiji da je, time što je u odluci o nagodbi navela neka njegova ponašanja u vezi s ponašanjima drugih četiriju zainteresiranih poduzetnika, povrijedila svoju temeljnu dužnost nepristranosti pri kasnijem ispitivanju njegova spisa o abrazivima o kojem se i dalje odlučivalo niti da

je povrijedila njegovu pretpostavku nedužnosti kao poduzetnika koji je odlučio da neće nastaviti sudjelovati u postupku nagodbe, dok su druga četiri konkurentna poduzetnika, suprotno tomu, na to pristala.

- 91 Tužitelj ipak tvrdi da, u ovom slučaju, povreda pretpostavke nedužnosti proizlazi iz činjenice da su se oba postupka u pogledu zabranjenog sporazuma o abrazivima koji su se vodili u pogledu njega, najprije postupak nagodbe, a zatim kontradiktorni postupak, vodila s vremenskim razmacima, zbog čega je Komisija trebala biti obvezna iz odluke o nagodbi isključiti svako upućivanje na njegovu konkretnu situaciju (vidjeti točke 7., 10. i 11. ove presude).
- 92 Zaista je očito da je, u ovom slučaju, činjenica da je četiri od pet poduzetnika koji su stranke predmetnog zabranjenog sporazuma priznalo da su krivi okolnost koja se može neposredno i neizbježno odraziti na činjenice koje se odnose na sudjelovanje petog poduzetnika za kojeg se sumnja da je sudjelovao u istom zabranjenom sporazumu, odnosno Pometona.
- 93 Međutim, kad se poduzetnik slobodno odluči za hibridni postupak umjesto za to da Komisiji podnese prijedlog za nagodbu, on ne može tvrditi, pozivajući se na načelo poštovanja pretpostavke nedužnosti, da je Komisija, kao tijelo koje je obvezno poštovati pravila tržišnog natjecanja, dužna u odluci o nagodbi u potpunosti zanemariti određene činjenice koje su priznali drugi poduzetnici koji su se nagodili i koje su, čak i ako upućuju na ponašanja tužitelja koji nije nastavio sudjelovati u postupku nagodbe, relevantne za ocjenu postojanja tog zabranjenog sporazuma u cijelosti.
- 94 Osim toga, ne može se prihvatiti ni Komisijin argument čiji je cilj u tom pogledu utvrditi da bi se tužiteljevom tezom u praksi poduzetnicima koji se povuku iz postupka nagodbe dodijelila neka vrsta „oslobađanja od kazne”.
- 95 Naime, pravnim pitanjem koje je u tom pogledu istaknuo tužitelj ne nastoji se osporiti Komisijina ovlast da mu izrekne novčanu kaznu, nego dužnost nepristranosti koju je ta institucija dužna poštovati pri ispitivanju njegova spisa o abrazivima i, prema tome, također poštovanje načela pretpostavke nedužnosti u okviru hibridnog postupka s vremenskim razmacima.
- 96 Ipak, pravo svakog poduzetnika na povlačenje iz postupka nagodbe ne može mu dati i pravo na neoborivu pretpostavku nedužnosti, odnosno pretpostavku koja se ne može oboriti dokazom o protivnom koji je, u ovom slučaju, dužna podnijeti Komisija upravo tijekom kontradiktornog postupka s predmetnim poduzetnikom.
- 97 Prema tome, neovisno o njegovoj hibridnoj prirodi i vremenskom razmaku, takav postupak ipak omogućuje, s jedne strane, Komisiji da pravilno ispuni svoju zadaću nadzora i suzbijanja u odnosu na svako ponašanje koje može spriječiti, ograničiti ili narušiti slobodno tržišno natjecanje na jedinstvenom tržištu (članak 101. stavak 1. UFEU-a) i, s druge strane, predmetnim poduzetnicima da se u potpunosti pozovu na svoja prava obrane, upravo u okviru izravnog i kontradiktornog spora s Komisijom.
- 98 Uostalom, tužitelj ne smatra da je sam takav vremenski razmak između tih dvaju postupaka, kad se provode, protivan relevantnim odredbama uredbi primjenjivih u tom području ni odredbama članka 41. Povelje, koji se odnosi na dužnost nepristranosti institucija Unije. Suprotno tomu, smatra da, u ovom slučaju, takav vremenski razmak između odluke o nagodbi i pobijane odluke povređuje pretpostavku nedužnosti na koju on ima pravo dok se zakonski ne utvrdi da je kriv.
- 99 Međutim, u tom pogledu valja napomenuti da se odlukom o pokretanju kontradiktornog postupka u pogledu poduzetnika koji se povukao iz postupka nagodbe Komisiji ne nalaže da odgodi ili obustavi donošenje mjera „za [...] otklanjanje” zabranjenog sporazuma o kojem je riječ (članak 105. UFEU-a), osobito onih koje se odnose na druge poduzetnike koji su priznali da su odgovorni te su u tu svrhu podnijeli konačan prijedlog za nagodbu. Donošenje odluke o nagodbi kad su za to ispunjeni svi pravni

uvjeti zapravo je u skladu s javnim i prevladavajućim interesom očuvanja tržišnog natjecanja u korist potrošača. Naime, kao što se navodi u uvodnoj izjavi 3. Uredbe Komisije (EU) 2015/1348 od 3. kolovoza 2015. o izmjeni Uredbe br. 773/2004 (SL 2015., L 208, str. 3.), „[k]orist potrošača od otkrivanja i kažnjavanja kartela premašuje korist od izricanja novčanih kazni [...] poduzetnicima koji omogućuju Komisiji otkrivanje i zabranu takvih djelovanja”.

- 100 Stoga, kao prvo, nijednom se odredbom prava Unije koja se primjenjuje u ovom slučaju Komisiju ne obvezuje na donošenje odluke o nagodbi istodobno s odlukom kojom se utvrđuje povreda i sankcija u pogledu poduzetnika koji se, suprotno tomu, povukao iz postupka nagodbe ili koji ni otpočetak nije pristao sudjelovati u takvom postupku. U tom kontekstu, mogućnost vremenskog razmaka izričito proizlazi iz točke 19. Obavijesti o vođenju postupka nagodbe, u kojoj se pojašnjava sljedeće:

„Ako zainteresirane stranke ne dostave prijedlog za nagodbu, postupak za donošenje konačne odluke o njima vodi se u skladu s općim odredbama, posebno u skladu s člankom 10. stavkom 2., člankom 12. stavkom 1. i člankom 15. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 773/2004 umjesto odredbi kojima se uređuje postupak nagodbe.”

- 101 Kao drugo, stoga čak i u posebnom kontekstu hibridnog postupka s vremenskim razmakom, odredbe prava Unije primjenjive u tom područje omogućuju Komisiji da učinkovito ispuni svoju zadaću nadzora i suzbijanja zabranjenih sporazuma, ali pod uvjetom da u potpunosti poštuje svoju dužnost nepristranosti, kao i pretpostavku nedužnosti u pogledu stranke koja je odustala od nagodbe te se odlučila da ta institucija njezin spis razmotri u okviru zasebnog kontradiktornog postupka.

- 102 Naime, tijekom takvog kontradiktornog postupka, predmetni poduzetnik može, pozivajući se među ostalim na sva prava obrane koja su mu priznata pravom Unije, osporavati, s jedne strane, sve dokaze koje je protiv njega iznijela Komisija i, s druge strane, istodobno iznijeti sve argumente korisne za njegovu obranu.

- 103 Iz svih tih razloga, valja utvrditi da, s obzirom na Komisijin oprez pri sastavljanju odluke o nagodbi i na njezin materijalan sadržaj, sporna navođenja tužitelja u navedenoj odluci ne mogu se smatrati pokazateljem pristranosti te institucije u pogledu tužitelja i, prema tome, nepoštovanjem pretpostavke njegove nedužnosti u pobijanoj odluci.

- 104 Iz svih tih razloga, stoga valja odbiti prvi tužbeni razlog.

B. Drugi tužbeni razlog, koji se temelji na povredi članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u, nedostatnom i proturječnom obrazloženju, kao i povredi pravâ obrane i pravilâ o teretu dokazivanja jer je Komisija tužitelju pripisala sudjelovanje u zabranjenom sporazumu

- 105 Taj tužbeni razlog dijeli se na tri dijela. U okviru prvih dvaju dijelova, tužitelj osporava svoje sudjelovanje u svakom od dvaju dijelova navodnog zabranjenog sporazuma, od kojih se prvi odnosi na način izračuna dodatne naknade za otpadni materijal, a drugi na usklađivanje u pogledu pojedinačnih kupaca. U okviru trećeg dijela, tvrdi da nije sudjelovao u navodnoj jedinstvenoj i trajnoj povredi. U prilog tim trima dijelovima, tužitelj se u biti poziva na nedostatnost dokaza na kojima Komisija temelji pobijanu odluku, pri čemu su ti dokazi, prema njegovu mišljenju, neprecizni, nedosljedni i proturječni.

- 106 Prije ispitivanja svakog od triju dijelova ovog tužbenog razloga, uvodno valja podsjetiti na pravila o teretu dokazivanja i izvođenju dokaza.

1. Uvodne napomene o teretu dokazivanja i izvođenju dokaza

- 107 Člankom 2. Uredbe br. 1/2003 izričito se predviđa da je „teret dokaza za povredu članka [101.] stavka 1. ili članka [102. UFEU-a] na stranci ili tijelu koje prijavljuje povredu”. Stoga je na Komisiji da iznese dokaz o povredama koje utvrđuje i da u dovoljnoj mjeri dokaže postojanje činjenica koje čine povredu (vidjeti u tom smislu presudu od 12. travnja 2013., CISAC/Komisija, T-442/08, EU:T:2013:188, t. 91. i navedenu sudsku praksu).
- 108 Prema tome, u skladu s načelom pretpostavke nedužnosti, svaka sumnja suda, kad se od njega traži da ocijeni je li Komisija u dovoljnoj mjeri utvrdila poduzetnikovu krivnju za povredu članka 101. UFEU-a, treba ići u prilog poduzetniku koji je adresat odluke kojom se utvrđuje takva povreda (vidjeti u tom smislu presudu od 12. travnja 2013., CISAC/Komisija, T-442/08, EU:T:2013:188, t. 92. i navedenu sudsku praksu).
- 109 Stoga je u tom kontekstu potrebno da Komisija pruži niz preciznih i usklađenih dokaza na temelju kojih se može smatrati da su povreda i sankcija o kojima je riječ zakonito utvrđene, odnosno u skladu s primjenjivim pravnim pravilima i osobito pravima obrane, koja su zajamčena svakom optuženiku. Međutim, svaki od dokaza koje je Komisija podnijela ne mora nužno zadovoljiti te kriterije u odnosu na svaki element povrede. Dovoljno je da skup indicija na koje se navedena institucija poziva, ocijenjenih zajedno, odgovara tom zahtjevu (vidjeti u tom smislu presude od 26. siječnja 2017., Komisija/Keramag Keramische Werke i dr., C-613/13 P, EU:C:2017:49, t. 52. i od 12. travnja 2013., CISAC/Komisija, T-442/08, EU:T:2013:188, t. 96. i 97.).
- 110 Naime, budući da su zabrana sudjelovanja u protutržišnim djelovanjima i sporazumima, kao i sankcije koje mogu snaći prekršitelja općepoznati, uobičajeno je da se koluzivne radnje odvijaju sve više potajno, da se sastanci između predstavnika poduzetnika održavaju daleko od očiju javnosti, najčešće u trećoj državi, i da je dokumentacija s tim u vezi svedena na minimum, upravo kako bi se izbjeglo otkrivanje zabranjenog sporazuma i pravedno stroge kazne.
- 111 Stoga, čak i ako Komisija pronađe dokumente kojima se izričito potvrđuje nezakonit kontakt između upravitelja predmetnih društava, kao što su zapisnici sa sastanka, oni su obično nepotpuni i malobrojni, zbog čega je često potrebno određene detalje rekonstruirati dedukcijom (presude od 7. siječnja 2004., Aalborg Portland i dr./Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, t. 55. i 56. i od 26. siječnja 2017., Komisija/Keramag Keramische Werke i dr., C-613/13 P, EU:C:2017:49, t. 50.).
- 112 Prema tome, o postojanju protutržišnog djelovanja ili sporazuma u većini slučajeva treba zaključiti iz određenog broja podudarnosti i indicija koje, promatrane kao cjelina i u nedostatku drugog dosljednog objašnjenja, mogu tvoriti dokaz povrede pravila tržišnog natjecanja (presude od 17. rujna 2015., Total Marketing Services/Komisija, C-634/13 P, EU:C:2015:614, t. 26. i od 26. siječnja 2017., Komisija/Keramag Keramische Werke i dr., C-613/13 P, EU:C:2017:49, t. 51.).
- 113 U slučaju tih protutržišnih praksi koje je sve teže otkriti, Komisija osobito može uzeti elemente utvrđene izvan razdoblja povrede ako su ti elementi dio skupa indicija na koje upućuje kako bi dokazala navedenu povredu. Također se može pozvati na činjenične okolnosti koje prethode protutržišnom ponašanju kako bi potvrdila sadržaj objektivnog dokaza (vidjeti u tom smislu presudu od 2. veljače 2012., Denki Kagaku Kogyo i Denka Chemicals/Komisija, T-83/08, neobjavljenu, EU:T:2012:48, t. 188.) ili čak okolnosti koje su uslijedile nakon tog ponašanja (presuda od 16. lipnja 2015., FSL i dr./Komisija, T-655/11, EU:T:2015:383, t. 178.).

- 114 Osim toga, kad se Komisija prilikom utvrđivanja povrede prava tržišnog natjecanja oslanja na dokaze u pisanom obliku, na predmetnim je poduzetnicima da ne samo ponude uvjerljivu alternativu Komisijinoj tezi, nego i da se pozovu na nedostatnost dokaza koje je pribavila u pobijanoj odluci za utvrđivanje navodne povrede (vidjeti presudu od 16. lipnja 2015., FSL i dr./Komisija, T-655/11, EU:T:2015:383, t. 181 i navedenu sudsku praksu).
- 115 Što se uostalom tiče dokaznih sredstava na koja se može pozvati za utvrđivanje povrede članka 101. UFEU-a, u pravu Unije prevladava načelo slobodnog izvođenja dokaza, iz kojeg proizlazi, s jedne strane, da, ako je dokaz prikupljen propisno, njegovu dopuštenost nije moguće osporavati pred Općim sudom i, s druge strane, da je jedini kriterij relevantan za ocjenu dokazne snage propisno podnesenih dokaza njihova vjerodostojnost (presuda od 19. prosinca 2013., Siemens i dr./Komisija, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:866, t. 128.).
- 116 Prema općim primjenjivim pravilima u području dokazivanja, vjerodostojnost i time dokazna snaga dokumenta ovise o njegovu podrijetlu, okolnostima njegova sastavljanja, njegovu adresatu te smislenosti i pouzdanosti njegova sadržaja.
- 117 Stoga, veliku važnost treba pridati dokumentima koji su sastavljeni u neposrednoj vezi s činjenicama ili uz pomoć izravnog svjedoka tih činjenica. Takav je slučaj, konkretno, s dokumentima koji se izravno odnose na sastanke tijekom kojih se razmatralo planiranje ili provedba zabranjenog sporazuma i pri čijem se sastavljanju očito nije smatralo da bi za njih mogle saznati treće osobe koje nisu povezane s tim dokumentima (vidjeti u tom smislu presude od 27. rujna 2012., Shell Petroleum i dr./Komisija, T-343/06, EU:T:2012:478, t. 207. i od 15. prosinca 2016., Philips i Philips France/Komisija, T-762/14, neobjavljenu, EU:T:2016:738, t. 109.).
- 118 S tog gledišta, izjave drugih inkriminiranih poduzetnika mogu imati značajan doseg za utvrđivanje zabranjenog sporazuma. Konkretno, izjave dane u okviru zahtjeva za primjenu Komisijina pokajničkog programa (vidjeti uvodnu izjavu 3. Uredbe br. 2015/1348, koja se navodi u točki 99. ove presude) imaju znatnu dokaznu snagu (vidjeti u tom smislu presude od 8. srpnja 2004., JFE Engineering i dr./Komisija, T-67/00, T-68/00, T-71/00 i T-78/00, EU:T:2004:221, t. 205., 211. i 212. i od 20. svibnja 2015., Timab Industries i CFPR/Komisija, T-456/10, EU:T:2015:296, t. 115.). Naime, svaki pokušaj podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa da obmane Komisiju može dovesti u pitanje iskrenost i potpunost njegove suradnje te stoga ugroziti njegovu mogućnost ostvarivanja pogodnosti od te suradnje (vidjeti u tom smislu presudu od 19. prosinca 2013., Siemens i dr./Komisija, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, neobjavljenu, EU:C:2013:866, t. 138.).
- 119 Međutim, izjava poduzetnika optuženog da je sudjelovao u zabranjenom sporazumu, čiju je točnost osporilo više optuženih poduzetnika, ne može se smatrati dostatnim dokazom o postojanju povrede koju su počinili ti poduzetnici ako je ne potkrepljuju drugi dokazi, iako zahtijevani stupanj potkrepljenosti može biti niži zbog pouzdanosti predmetnih izjava (presude od 19. prosinca 2013., Siemens i dr./Komisija, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:866, t. 135. i od 26. siječnja 2017., Komisija/Keramag Keramische Werke i dr., C-613/13 P, EU:C:2017:49, t. 28.).
- 120 U konačnici, u svrhu uzimanja u obzir dokaza povrede koju navodi Komisija, svaki element koji podnese ta institucija ne treba nužno biti precizan i sam po sebi biti autonomni dokaz povrede, nego je dovoljno da cijela optužba te skup indicija i elemenata koje je podnijela Komisija, ocijenjeni zajedno, ispunjavaju temeljne zahtjeve u pogledu dokazivanja krivnje, na način da sud Unije pred kojim je kasnije eventualno pokrenut postupak nadzora odluke kojom se utvrđuje povreda može smatrati da je ta krivnja zakonito dokazana (vidjeti točku 109. ove presude).

2. Prvi dio drugog tužbenog razloga, koji se temelji na tužiteljevu navodnom nesudjelovanju u prvom dijelu zabranjenog sporazuma, koji se odnosi na način izračuna dodatne naknade za otpadni materijal

a) Argumenti stranaka

- 121 Tužitelj tvrdi da je Komisijin zaključak prema kojem je on sudjelovao u zabranjenom sporazumu o načinu izračuna dodatne naknade za otpadni materijal netočan te se ne temelji ni na kakvom dokazu. Navodi da se dodatna naknada za otpadni materijal nije mogla automatski primjenjivati, nego je zahtijevala, s jedne strane, redovnu komunikaciju među predmetnim poduzetnicima i, s druge strane, održavanje sastanaka i raznih kontakata, koji bi činili samu srž zabranjenog sporazuma.
- 122 U tom pogledu, kao prvo, tužitelj tvrdi da nije bilo dovoljno da svaki proizvođač konzultira indeks cijena za otpadni materijal, odnosno indeks CAEF 225 za Italiju i indeks Eurofer za ostale zemlje EGP-a, i da zatim samostalno izračuna iznos dodatne naknade za otpadni materijal primjenom ranije dogovorene formule. Naprotiv, iz Komisijinih utvrđenja u pobijanoj odluci (uvodne izjave 40., 121., 124. i 125.) proizlazi da su proizvođači, za određivanje dodatne naknade za otpadni materijal, trebali primiti obavijest koju je Winoa trebala svakog mjeseca elektroničkom poštom poslati svakom sudioniku zabranjenog sporazuma (u daljnjem tekstu: tablica za izračun) ili, u nedostatku te obavijesti, posjetiti Winoinu internetsku stranicu, na kojoj je potonje društvo od svibnja 2004. naime objavljivalo informacije o dodatnim naknadama za otpadni materijal obavještavajući o toj objavi i druge stranke.
- 123 U tom pogledu, tužitelj u svakom slučaju tvrdi da nikad od Winoe nije primio tablice za izračun ni obavijest o tome da je na njezinoj internetskoj stanici objavljena dodatna naknada za otpadni materijal. Usto, osporava da je takva objava mogla zamijeniti slanje tablica za izračun (uvodna izjava 127. pobijane odluke).
- 124 Kao drugo, što se tiče sudjelovanja na određenim sastancima, tužitelj tvrdi da je od 27 sastanaka koji su se održali u razdoblju do 16. svibnja 2007. sudjelovao samo na dva sastanka s drugim predmetnim poduzetnicima, od kojih se prvi održao 28. rujna 2004., a drugi 9. lipnja 2005. (uvodna izjava 69. pobijane odluke).
- 125 Konkretno, nijedan se sastanak nije održao 16. svibnja 2007. Susret u Milanu (Italija), koji se navodi u uvodnim izjavama 52. do 56. pobijane odluke, zapravo se održao 17. svibnja 2017., odnosno dan nakon što je tužitelj svoju djelatnost u sektoru abraziva prodao Winoi te je tako konačno napustio navedeno tržište (uvodne izjave 11., 129. i 166. pobijane odluke).
- 126 Kao treće, što se tiče drugih komunikacija, tužitelj tvrdi da iz dokumenata koji se navode u pobijanoj odluci (uvodne izjave 48. do 55.) ne proizlazi da njegove komunikacije s drugim sudionicima zabranjenog sporazuma mogu dokazati da je od 2004. nastavila primjenjivati dodatnu naknadu za otpadni materijal koja je dogovorena u listopadu 2003.
- 127 U konačnici, Komisija je iskrivila činjenice te nije dokazala da je tužitelj bio uključen u tajne komunikacije.
- 128 Komisija osporava tu argumentaciju.

b) Ocjene Općeg suda

1) Tužiteljeva prvotna uloga u uvođenju dodatne naknade za otpadni materijal tijekom 2003.

- 129 Tužitelj ne dovodi u pitanje svoju prvotnu odgovornost za prvi dio zabranjenog sporazuma, i to od 3. listopada 2003. Uostalom, takvu odgovornost nije osporavao ni u svojem odgovoru na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku od 3. prosinca 2004. (uvodne izjave 114. i 160. pobijane odluke). Stoga je nesporno ne samo da je tužitelj s Winoom i Ervinom sklopio sporazum o načinu izračuna dodatne naknade za otpadni materijal tijekom sastanka predstavnika tih triju poduzetnika, 3. listopada 2003., u restoranu na obali jezera Garda (Italija), nego i da je 2003. imao važnu ulogu u pripremi tog sastanka i odabiru novog jedinstvenog sustava izračuna.
- 130 Usto, iz sadržaja spisa proizlazi da je nakon sklapanja sporazuma od 3. listopada 2003. tužitelj bio uključen u usklađivanje i stvarnu provedbu novog sustava izračuna dodatne naknade za otpadni materijal. Naime, tu uključenost najprije dokazuje niz poruka elektroničke pošte koje je u listopadu 2003. razmijenio s Winoom (uvodne izjave 42. do 45. pobijane odluke) i koje tužitelj ne osporava, kao i poruka elektroničke pošte od 1. prosinca 2003. koju je „general manager” društva Pometon Deutschland poslao tužiteljevu glavnom direktoru (uvodna izjava 46.). Konkretno, taj dokument jasno dokazuje da je tužitelj od svojeg njemačkog društva kćeri zatražio da primijeni dodatnu naknadu za otpadni materijal, što je uputa koja je naime posve u skladu sa strategijom zabranjenog sporazuma o kojem je bila riječ. Naposljetku, Winoina interna poruka elektroničke pošte od 9. prosinca 2003. upućuje na to da su Winoina španjolska društva kćeri i tužitelj također usklađeno uveli navedeno uvećanje (uvodna izjava 47. pobijane odluke).
- 131 Te činjenice također nisu osporavane.

2) Automatska primjena dodatne naknade za otpadni materijal nakon 1. veljače 2004.

- 132 Formula za usklađeni izračun dodatne naknade za otpadni materijal, kako je dogovorena na sastanku od 3. listopada 2003. i kako su je, prema Komisijinu mišljenju, primijenili svi sudionici zabranjenog sporazuma od veljače 2004., opisana je u uvodnoj izjavi 37. pobijane odluke.
- 133 Ta se formula temeljila, s jedne strane, za cijelo područje EGP-a, osim talijanskog tržišta, na indeksu Eurofer za cijenu otpadnog materijala. Do 2. ožujka 2016. taj se indeks objavljivao svakog mjeseca na stranici Eurofera, europskog udruženja za željezo i čelik. Izračunavao se na temelju prosječne cijene u eurima po toni na osnovi cijena ponude i potražnje primljenih od glavnih subjekata iz Njemačke, Francuske, Italije i Ujedinjene Kraljevine (uvodna izjava 7. pobijane odluke).
- 134 S druge strane, za Italiju, u kojoj su cijene otpadnog materijala bile znatno više nego u većini drugih europskih zemalja, ta se formula temeljila na indeksu CAEF 225, odnosno na nacionalnom indeksu koji je utvrdila Trgovačka komora u Milanu i koji se objavljivao na stranici Assofermeta, talijanskog udruženja koje obuhvaća poduzetnike koji djeluju u sektoru proizvoda od čelika.
- 135 Za razliku od indeksa Eurofer, indeks CAEF 225 nije u obliku jedinstvene mjesečne vrijednosti, odnosno samo jednog indikatora, nego u obliku raspona od najmanje do najveće cijene, koju svaka dva tjedna objavljuje Assofermet (uvodne izjave 37. i 126. pobijane odluke).
- 136 Na temelju tih elemenata, izračun dodatne naknade za otpadni materijal provodio se, u skladu s uvjetima sporazuma, oduzimanjem, na ime „naknade”, brojke 68 od indeksa Eurofer i brojke 62 od indeksa CAEF 225. Za dobivanje osnovne cijene abraziva primjenjive na kupce, tako dobiveni iznos pribraja se drugim troškovima, osobito stvarnoj kupovnoj cijeni otpadnog materijala.

- 137 Tužitelj ipak tvrdi, a da pritom u svojim pismenima ne osporava taj način izračuna, da predmetni proizvođači nisu mogli automatski primijeniti dodatnu naknadu za otpadni materijal samo na temelju tih dvaju indeksa.
- 138 Prema tužiteljevu mišljenju, za primjenu te dodatne naknade, naime, bilo je potrebno da svaki proizvođač svaki mjesec primi tablicu za izračun, odnosno mjesečnu poruku elektroničke pošte o dodatnoj naknadi za otpadni materijal koju je Winoa bila zadužena slati sudionicima zabranjenog sporazuma do sredine 2007., ili da od svibnja 2004. pogleda informacije o dodatnoj naknadi za otpadni materijal na Winoinoj internetskoj stranici.
- 139 U odgovoru na pitanje Općeg suda, tužitelj je na raspravi tvrdio da bi, osobito u Italiji, bilo vrlo teško primjenjivati dodatnu naknadu za otpadni materijal kad se ne bi moglo oslanjati na podatke iz tablica za izračun jer je indeks CAEF 225 obuhvaćao raspon koji se objavljuje svakih 15 dana, što je konkretno uključivalo četiri indikatora mjesečno (vidjeti točku 135. ove presude). Tužitelj je na raspravi u tom pogledu također pojasnio da je Winoa ta četiri indikatora preobličila u samo jedan iznos u tablicama za izračun, u kojima se uostalom nije navodio samo taj jedinstveni iznos, nego i stvaran iznos dodatne naknade za otpadni materijal.
- 140 Stoga su, prema tužiteljevu mišljenju, Komisijine tvrdnje o njegovu sudjelovanju u tom prvom dijelu zabranjenog sporazuma pogrešne te se ne temelje ni na jednom dovoljnom dokazu jer tužitelj nikad nije primio mjesečne tablice za izračun, koje on smatra neophodnima za provedbu prvog dijela zabranjenog sporazuma, a čak ni Winoinu poruku elektroničke pošte kojom se drugi sudionici zabranjenog sporazuma obavještavaju o objavi informacija o dodatnoj naknadi za otpadni materijal na njezinoj internetskoj stranici od svibnja 2004. te im se pripočava poveznica na tu stranicu (vidjeti točku 122. ove presude).
- 141 Ta tužiteljeva argumentacija, koja se u biti temelji na nepraktičnoj ili čak nemogućoj automatskoj primjeni sporazuma o dodatnoj naknadi za otpadni materijal, osobito u Italiji, ipak se ne može prihvatiti.
- 142 Najprije, što se tiče primjene sporazuma o dodatnoj naknadi za otpadni materijal u Italiji, valja istaknuti da, s obzirom na to da tužitelj ne osporava da je sudjelovao u planiranju i prvotnoj uspostavi tog sporazuma, nije vjerojatno da je pri stvarnoj provedbi tog protutržišnog plana djelovanja Pometon, koji je u biti jedan od začetnika zabranjenog sporazuma, mogao razumno odustati, a da pritom ne izazove reakciju svojih partnera u zabranjenom sporazumu, od primjene te dodatne naknade, samo zato što nije od Winoe primio dovoljne informacije. Naime, tu je dodatnu naknadu osmislio Pometon te ju je dogovorio s drugim predmetnim poduzetnicima upravo kako bi je svaka stranka zabranjenog sporazuma samostalno i automatski primjenjivala, uključujući na talijanskom tržištu koje je prije svega Pometonovo tržište.
- 143 U tom pogledu, iz dokaza u pisanom obliku koje je podnijela Komisija, kao što je poruka elektroničke pošte od 5. rujna 2003. koju je tužiteljev glavni direktor uputio Winoi, izričito proizlazi da je sustav dodatne naknade za otpadni materijal zapravo bio namijenjen automatskoj primjeni i da su indeksi na kojima se taj sustav trebao temeljiti uostalom upravo zato odabrani. To potvrđuje činjenicu da slanje mjesečne obavijesti sudionicima zabranjenog sporazuma nije uopće bilo neophodno za primjenu dodatne naknade za otpadni materijal.
- 144 Zatim, što se tiče izračuna, u užem smislu riječi, dodatne naknade za otpadni materijal u Italiji, ne može se prihvatiti ni tužiteljev argument prema kojem nikako nije mogao utvrditi iznos te dodatne naknade jer nije primio tablicu za izračun koji je sastavila Winoa (vidjeti točku 139. ove presude). Naime, iz Winoine razmjene internih poruka elektroničke pošte od 31. svibnja 2007., na koju se tužitelj pozvao na raspravi u odgovoru na pitanje Općeg suda, izričito proizlazi da su za određivanje razine indeksa CAEF 225 koji je trebalo uzeti u obzir pri izračunu navedene dodatne naknade, Winoini zaposlenici od Trgovačke komore u Milanu samo prikupili raspon koji je ta komora

utvrđivala dva put mjesečno te su izračunali prosjek tih četiriju iznosa. Doista, uopće nije osporavano da se taj način izračuna mijenjao od sporazuma od 3. listopada 2003. u pogledu novog sustava izračuna dodatne naknade za otpadni materijal o kojem je riječ (vidjeti točku 129. ove presude). U tim okolnostima, nikako se ne može pretpostaviti da druge stranke zabranjenog sporazuma nisu mogle, po potrebi, provesti gore navedeni izračun.

- 145 Naposljetku, iz dokumenata na koje se Komisija poziva u uvodnoj izjavi 125. pobijane odluke i koje su podnijele stranke proizlazi da je prije uvođenja novog sustava izračuna dodatne naknade za otpadni materijal Winoa već dostavljala tužitelju svaki mjesec tablicu za izračun u kojoj se navodio stari indeks na kojem se stoga temeljila dodatna naknada za otpadni materijal, kao i iznos te naknade. Naime, to potvrđuju, s jedne strane, telefaks koji je 14. veljače 2003. tužiteljev glavni direktor poslao Winoi i, s druge strane, određeni broj tih tablica za izračun uloženi u Komisijin spis. Doista, s obzirom na tužiteljevu uključenost u uvođenje novog sustava (vidjeti točke 129. i 130. ove presude), uopće nije uvjerljivo da je Winoa od 1. veljače 2004. prestala tužitelju slati tablice za izračun, iako je bilo dogovoreno da je Winoa zadužena za mjesečne objave dodatnih naknada za otpadni materijal namijenjene sudionicima zabranjenog sporazuma (uvodna izjava 38. pobijane odluke).
- 146 U konačnici, iz svih dokaza ispitanih u točkama 141. do 144. ove presude proizlazi da se automatska primjena prvog dijela zabranjenog sporazuma ne može dovesti u pitanje samom činjenicom da je uz uvođenje načina izračuna dodatne naknade za otpadni materijal uspostavljen i sustav mjesečnog obavješćivanja ili čak usklađivanja koji osigurava Winoa.
- 147 Iz svih tih razloga, budući da je Komisija u dovoljnoj mjeri utvrdila da je dodatna naknada za otpadni materijal u svakom slučaju bila automatski primjenjiva, činjenica, na koju se pozvao tužitelj, da ne postoji dokaz u pisanom obliku da je Winoa Pometonu slala tablice za izračun u razdoblju njegova sudjelovanja u povredi ne može dovesti u pitanje uključenost tog poduzetnika u prvi dio zabranjenog sporazuma nakon 1. veljače 2004.

3) Komunikacija između tužitelja i ostalih sudionika zabranjenog sporazuma od 2004.

- 148 S obzirom na automatsku primjenu dodatne naknade za otpadni materijal, ne može se valjano prihvatiti ni tužiteljeva argumentacija prema kojoj je sudjelovanje na sastancima i u drugim komunikacijama bilo potrebno za Pometonovu provedbu prvog dijela zabranjenog sporazuma od 2004.
- 149 Kao prvo, što se tiče održavanja sastanaka, tužitelj osporava Komisijinu tvrdnju, u uvodnoj izjavi 111. pobijane odluke, prema kojoj su „[u] razdoblju nakon uvođenja jedinstvenog modela za dodatnu naknadu za otpadni materijal, u jesen 2003., i do preinake dodatne naknade za otpadni materijal u ljeto 2007., komunikacije bile manje intenzivne” i tvrdi da je Komisija navela da je sudjelovala na samo dva od 27 sastanaka koji su se održali u predmetnom razdoblju.
- 150 Međutim, zbog automatske primjene sustava, čak i ako se prizna da su drugi sudionici u zabranjenom sporazumu, ili neki od njih, stvarno održavali sastanke, više ili manje redovito, kako bi osigurali praćenje primjene dodatne naknade za otpadni materijal, to što tužitelj nije sudjelovao na takvim sastancima ne može značiti da je prestao primjenjivati navedeni sustav.
- 151 Kao drugo, što se tiče drugih komunikacija, ni argumentima koje je iznio tužitelj ne može se dovesti u pitanje dokazna snaga elemenata koje Komisija ističe u tom pogledu kako bi potkrijepila utvrđenja o Pometonovu sudjelovanju u prvom dijelu zabranjenog sporazuma.
- 152 Najprije, Komisija pravilno ističe da je Winoina interna poruka elektroničke pošte od 24. ožujka 2004., na koju se upućuje u uvodnoj izjavi 48. pobijane odluke i koja sadržava razgovor s glavnim direktorom društva Pometon España, upravo imala za cilj praćenje primjene dodatne naknade za otpadni materijal,

što stoga potvrđuje Pometonovo sudjelovanje u prvom dijelu. U tom pogledu, okolnost, na koju se poziva tužitelj, prema kojoj se taj razgovor konkretnije odnosio na Pometonovo poštovanje sporazuma o dodatnoj naknadi za otpadni materijal u pogledu jednog od njegovih kupaca u Španjolskoj, društva Acerinox, ne može oboriti to utvrđenje.

- 153 Zatim, poruke elektroničke pošte koje su razmijenili Würth i Pometon, od 16. do 18. studenoga 2005., koje se navode u uvodnoj izjavi 50. pobijane odluke, odnosile su se, kao što ističe Komisija, na produljenje primjene inkriminiranog sustava dodatne naknade za otpadni materijal na isporuke abraziva među članicama zabranjenog sporazuma.
- 154 Suprotno tužiteljevim tvrdnjama, te se poruke elektroničke pošte jasno odnose na navedeni sustav. Konkretno, u svojoj poruci elektroničke pošte od 17. studenoga 2005., tužitelj glavni direktor rekao je Würthu da je za određivanje prodajne cijene abraziva koju je Pometon 2006. primjenjivao na Würth „[r]ješenje bila primjena mjesečne dodatne naknade za otpadni materijal kao što je to trenutačno slučaj na tržištima”. Stoga je izričito uputio na činjenicu da su sudionici zabranjenog sporazuma, uključujući Pometon, primjenjivali navedeni sustav na predmetnim tržištima te je predložio da se njegov opseg proširi na isporuke među proizvođačima.
- 155 Naposljetku, postojanje protutržišnih komunikacija između Pometona i drugih sudionika zabranjenog sporazuma također potvrđuje Ervinova interna poruka elektroničke pošte od 20. ožujka 2007., navedena u uvodnoj izjavi 52. pobijane odluke, u kojoj se spominje da su Winoini i Pometonovi predstavnici pozvali autora te poruke elektroničke pošte da sudjeluje na sastanku u Milanu „16./17. svibnja” 2007. kako bi razgovarali o primjeni dodatne naknade za otpadni materijal (vidjeti točku 301. ove presude).
- 156 Kao treće, upućivanja u pobijanoj odluci (uvodne izjave 69., 95., 107., 108., 110., 113. i 143.) na tužiteljevo sudjelovanje na sastancima ili u drugim komunikacijama među sudionicima zabranjenog sporazuma ne mogu se tumačiti na način da je sama Komisija smatrala da su takve komunikacije potrebne za provedbu prvog dijela zabranjenog sporazuma, što bi bilo proturječno dokazima o automatskoj primjeni sustava dodatne naknade za otpadni materijal.
- 157 Najprije, upućivanja navedena u točki 156. ove presude, na koja se poziva tužitelj, ne odnose se samo na komunikacije koje se konkretno tiču primjene prvog dijela od 2004. Zatim, kad se odnose na prvi dio, ta upućivanja uopće ne dokazuju da su takvi kontakti potrebni za primjenu dodatne naknade za otpadni materijal, nego preciznim i usklađenim dokazima potkrepljuju Komisijina utvrđenja o tužiteljevoj odgovornosti za taj prvi dio zabranjenog sporazuma.
- 158 Konkretno, treba shvatiti da Komisijin zaključak u uvodnoj izjavi 95. pobijane odluke, prema kojem je „Pometon [...] sudjelovao u protutržišnim tajnim dogovorima u pogledu cijena abraziva time što je sudjelovao u nekoliko sastanaka i [...] drugih komunikacija sa svojim konkurentima”, s obzirom na prethodna utvrđenja, uključuje komunikacije iz 2003. kojima je dogovoren sastanak od 3. listopada 2003. K tomu, taj se zaključak ne odnosi samo na dodatnu naknadu za otpadni materijal, nego na oba dijela zabranjenog sporazuma. Isto vrijedi za uvodne izjave 107., 108., 110., 113. i 143. pobijane odluke. Naposljetku, u pogledu sastanaka od 28. rujna 2004. i 9. lipnja 2005., oni se u uvodnoj izjavi 69. te odluke spominju samo u vezi s tužiteljevom provedbom drugog dijela zabranjenog sporazuma u Njemačkoj (vidjeti točke 215. do 218. ove presude).
- 159 Stoga, što se tiče prvog dijela zabranjenog sporazuma, Komisija je dokazala da se nakon prvotne faze uvođenja novog sustava dodatne naknade za otpadni materijal odvio određen broj tajnih komunikacija između Pometona i drugih stranaka zabranjenog sporazuma (vidjeti točku 153. do 156. ove presude), koji su za cilj imali, suprotno tomu, osigurati praćenje njezine primjene a da nisu bili potrebni za provedbu navedenog sustava.

4) Zaključak koji se odnosi na dokaze o tužiteljevu sudjelovanju u prvom dijelu zabranjenog sporazuma

160 S obzirom na sva prethodna razmatranja, valja utvrditi da se na temelju elemenata koje je iznio tužitelj ne može smatrati da Komisija nije u dovoljnoj mjeri dokazala njegovu pojedinačnu odgovornost za prvi dio zabranjenog sporazuma, s obzirom, kao prvo, na automatsku primjenu dodatne naknade za otpadni materijal (vidjeti točku 148. ove presude) i, kao drugo, na okolnost da tužiteljeve ograničene, ali značajne komunikacije s drugim sudionicima zabranjenog sporazuma, na koje upućuje Komisija (vidjeti točku 160. ove presude), dokazuju da je tužitelj bio začetnik uvođenja tog sustava, što nije osporavao, ali i da je sudjelovao u praćenju njezine primjene. S obzirom na ta utvrđenja, tužiteljevo sudjelovanje u prvom dijelu zabranjenog sporazuma posve je utvrđeno a da se pritom nije dovela u pitanje ocjena trajanja tog sudjelovanja, s obzirom na to da je to pitanje naime tužitelj osporavao u okviru četvrtog tužbenog razloga ove tužbe (vidjeti točke 289. do 315. ove presude).

3. Drugi dio drugog tužbenog razloga, koji se temelji na tužiteljevu navodnom nesudjelovanju u drugom dijelu zabranjenog sporazuma, koji se sastoji od usklađivanja u pogledu pojedinačnih kupaca

a) Argumenti stranaka

161 Tužitelj u tom pogledu smatra da je rekonstrukcija činjenica koje su dovele do zabranjenog sporazuma, na koje se odnosi pobijana odluka, nedosljedna i proturječna dokazima koje je iznijela sama Komisija, osobito izjavama podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, koji nije naveo samo redovite sastanke u Njemačkoj, nego i u Italiji, gdje su se, prema drugoj od tih izjava, „konkurenti sastajali [...] tri do četiri puta godišnje”.

162 U tom pogledu, tužitelj napominje, kao prvo, da se ni u jednoj od izjava podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa Pometon ne spominje među poduzetnicima koji su sudjelovali u ukupnom sustavu usklađivanja u pogledu pojedinačnih kupaca. Suprotno tomu, u tim su se izjavama navodile učestale tajne komunikacije među drugim sudionicima zabranjenog sporazuma, osobito što se tiče djelovanja na tržištu glavnih regija prodaje abraziva u Europi, odnosno Njemačke, Italije, Španjolske, Francuske i Ujedinjene Kraljevine.

163 Podnositelj zahtjeva za primjenu pokajničkog programa zapravo je spomenuo Pometon u pogledu njemačkog tržišta jedino u odnosu na ponašanja pripisiva društvu Pometon Abrasives, koje je u vlasništvu grupe Winoa, ili na ponašanja koja nisu potvrđena dokazima u pisanom obliku (uvodna izjava 132. pobijane odluke). Osim toga, što se tiče talijanskog tržišta, podnositelj zahtjeva za primjenu pokajničkog programa izjavio je da je tužitelj sudjelovao na dvama sastancima, 6. lipnja i 4. listopada 2007., iako je na te datume svoju djelatnost u sektoru abraziva već ustupio Winoi.

164 Kao drugo, što se konkretnije tiče španjolskog tržišta, tužitelj ističe da su „do 5. travnja 2004.” komunikacije između Pometona i Winoe, na koje Komisija upućuje u uvodnoj izjavi 64. pobijane odluke, bile isključivo bilateralne te su se održavale samo tijekom šest mjeseci, od listopada 2003. do travnja 2004. U pogledu Winoine interne poruke elektroničke pošte od 15. srpnja 2005., koja se navodi u uvodnoj izjavi 67. pobijane odluke, njome se dokazuje da nije postojao nikakav sporazum o podjeli kupaca.

165 Osim toga, dokumenti iz spisa potvrđuju da između Pometona i Winoe nije postojala nikakva usklađenost u pogledu pojedinačnih kupaca. To je slučaj sa zapisnikom od 18. svibnja 2004., koji je priložen Winoinoj internoj poruci elektroničke pošte, u kojoj se navode „poteškoće u primjeni [dodatne naknade za otpadni materijal] na nekoliko kupaca zbog konkurencije društava Ilarduya i Pometon u pogledu fiksne cijene”, i s Winoinom internom porukom elektroničke pošte od 15. srpnja 2005., koja se navodi u uvodnim izjavama 67. i 131. pobijane odluke. U svakom slučaju, nakon te poruke elektroničke pošte nije uslijedio nikakav sastanak s Pometonom.

- 166 Kao treće, što se tiče francuskog i belgijskog tržišta, tužitelj ističe da Komisija u uvodnoj izjavi 63. pobijane odluke navodi Winoinu internu poruku elektroničke pošte od 19. siječnja 2004., koja sadržava razgovor između MTS-a i Winoe, u kojem je Winoa sumnjala da je Pometon snizio svoju cijenu jednom francuskom kupcu. Suprotno Komisijinoj tvrdnji, taj dokument dokazuje da je Winoa smatrala Pometon agresivnim konkurentom. To je uostalom u skladu s izjavama podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, u kojima se uopće nije spominjao Pometon što se tiče „komunikacija s konkurentima u pogledu Francuske i Beneluksa”.
- 167 Kao četvrto, što se tiče njemačkog tržišta, tužitelj podsjeća da je, u skladu s uvodnom izjavom 164. pobijane odluke, Njemačka bila jedina zemlja u kojoj su komunikacije bile strukturno organizirane. Međutim, od 14 multilateralnih sastanaka i deset bilateralnih sastanaka koji su se održali u razdoblju tijekom kojeg je Pometon još djelovao na tržištu abraziva (odnosno do 16. svibnja 2007.), Pometonova prisutnost potvrđena je najmanje na jednom multilateralnom i jednom bilateralnom sastanku. Osim toga, tužitelj osporava dokaznu snagu druge izjave podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, navedene u uvodnoj izjavi 68. pobijane odluke. Naime, obračun troškova koji je podnio potonji podnositelj ne odnosi se na tužitelja. U pogledu računa iz hotela NodingerHof, gdje se 16. studenoga 2006. održao sastanak, njime se dokazuje da navedenom sastanku nisu prisustvovali Pometonovi predstavnici jer se na tom računu ne navode njihova imena, nego samo imena drugih sudionika. Naposljetku, nepouzdanost gore navedenih izjava, u pogledu Pometonova navodnog sudjelovanja na sastancima s drugim konkurentima, potvrđena je činjenicom da se u njima navodi tužiteljevo sudjelovanje na sastanku od 13. studenoga 2017., iako je Pometon već napustio tržište šest mjeseci prije toga.
- 168 K tomu, tužitelj osporava dokaze u pisanom obliku na koje se Komisija poziva kako bi potkrijepila njegovo sudjelovanje na sastancima od 28. rujna 2004. i 9. lipnja 2005. Osobito tvrdi da ne postoji nijedan dokaz u pisanom obliku u pogledu tema razmatranih na tim sastancima i da podnositelj zahtjeva za primjenu pokajničkog programa u tom pogledu nije podnio nikakav opis, čak ni sažeti.
- 169 Kao peto, što se tiče talijanskog tržišta, tužitelj najprije ističe da mu Komisija ne pripisuje nikakvo sudjelovanje na sastancima s njegovim konkurentima (vidjeti točku 161. ove presude). Zatim, tvrdi da se na temelju pet dokumenata, koji se navode u uvodnim izjavama 75. do 79. pobijane odluke, na koje se oslanja Komisija, ne može „zaključiti izvan svake razumne sumnje” da je tužitelj sudjelovao u usklađivanju u pogledu pojedinačnih kupaca.
- 170 Konkretno, što se tiče petog dokumenta (uvodna izjava 79. pobijane odluke), koji sadržava poruke elektroničke pošte koje su u svibnju 2008. razmijenili zaposlenik društva Pometon Abrasives, osoba T., i MTS-ov zaposlenik, tužitelj naglašava da se poruka elektroničke pošte od 28. svibnja 2008. osobe T. potonjem zaposleniku, u kojoj se navodi da, „[k]ao što to savršeno dobro znate, politika [društva Pometon Abrasives] nije smanjiti cijene, nego ih naprotiv povećati”, odnosila na politiku tog društva nakon što je Winoa stekla njegovu djelatnost, a ne na tužiteljevu politiku.
- 171 Komisija osporava tu argumentaciju u potpunosti. Najprije pojašnjava da je sama priznala da je Pometonova uloga u drugom dijelu zabranjenog sporazuma bila manje važna te mu je stoga dodijelila smanjenje iznosa novčane kazne od 10 % na temelju olakotnih okolnosti.
- 172 Međutim, iako je tužitelj održavao tek povremene tajne komunikacije, koje su bile bilateralne te su se odnosile samo na određene zemlje, komunikacije koje su dokazane bile su značajne te su upućivale na postojanje zabranjenog sporazuma i Pometonovo sudjelovanje u njemu.

b) Ocjena Općeg suda

173 Drugi dio zabranjenog sporazuma odnosi se na usklađivanje trgovinskih uvjeta koje su sudionici primjenjivali na određene pojedinačne kupce kako bi ograničili tržišno natjecanje primjenom cijena na te kupce. Komisija u biti smatra da su sudionici zabranjenog sporazuma uglavnom bilateralno razgovarali o tržišnim parametrima u pogledu prodajnih cijena abraziva koje treba primijeniti na njihove kupce, dok su kvaliteta, usluge i drugi trgovinski uvjeti i dalje podlijegali tržišnom natjecanju.

174 Stoga u uvodnoj izjavi 57. pobijane odluke Komisija utvrđuje sljedeće:

„Dokazi sadržani u spisu, osobito određeni broj istražnih dokumenata i drugi dokumenti koje je podnio podnositelj zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, dokazuju da je Pometon također usklađivao svoje ponašanje s drugim sudionicima povrede u pogledu pojedinačnih kupaca. Istodobno s usklađivanjem u pogledu dodatne naknade za otpadni materijal (vidjeti na primjer uvodne izjave 35., 45., 52., 61. i 77.), sudionici su se načelno dogovorili da neće međusobno preuzimati stalne kupce, barem ne smanjivanjem cijena, da će usklađivati cijene, uključujući povećanja cijena, i da će primjenjivati nadoplate kada kupci imaju više izvora nabave (uvodne izjave 76., 78. i 79.). Iako su se oblik i intenzitet tog ponašanja razlikovali među državama članicama, načelno se primjenjivalo isto načelo: zabranjeno je cjenovno tržišno natjecanje u pogledu pojedinačnih kupaca.”

1) Uvodne napomene o dosegu drugog dijela drugog tužbenog razloga

175 Uvodno valja istaknuti da Komisija u pobijanoj odluci (uvodne izjave 58. i 59.) priznaje da, dok je komunikacija između Ervina i Winoe s ciljem usklađivanja njihova ponašanja u pogledu pojedinačnih kupaca bila sve češća, tužitelj je tek povremeno sudjelovao u takvim komunikacijama, uglavnom kad jedan od sudionika nije poštovao ili se sumnjalo da ne poštuje taj drugi dio zabranjenog sporazuma.

176 Suprotno tomu, Komisija smatra (uvodne izjave 225. i 226. pobijane odluke) da ta okolnost ne isključuje Pometonovo sudjelovanje u drugom dijelu zabranjenog sporazuma ni njegovu odgovornost u tom pogledu, pri čemu se ograničena priroda njegova sudjelovanja u tom dijelu zabranjenog sporazuma ipak mogla uzeti u obzir na temelju olakotnih okolnosti. Stoga je Komisija tužitelju dodijelila smanjenje iznosa novčane kazne od 10 %, kao što je uostalom učinila i u odluci o nagodbi (uvodna izjava 103.) u pogledu MTS-a i Würtha, koji su također u manjoj mjeri nego Winoa i Ervin pridonijeli drugom dijelu zabranjenog sporazuma.

177 Međutim, tužitelj osporava svaku odgovornost za taj drugi dio zabranjenog sporazuma.

178 U tom pogledu, najprije valja podsjetiti da se u sudskoj praksi razlikuje između, s jedne strane, utvrđivanja poduzetnikove odgovornosti za jedinstvenu i trajnu povredu razmatranu u cijelosti, iako je taj poduzetnik sudjelovao samo u dijelu koluzivnih ponašanja, i, s druge strane, opsega njegove pojedinačne odgovornosti za povredu zbog vlastita ponašanja, i to u svrhu izračuna iznosa novčane kazne koja se može izreći samo u skladu s načelom individualizacije kazni.

179 Naime, poduzetnik koji je vlastitim ponašanjima svjesno sudjelovao u jedinstvenoj i trajnoj povredi može se smatrati odgovornim i za ponašanja drugih poduzetnika u okviru istog zabranjenog sporazuma za cijelo razdoblje njegova sudjelovanja u navedenoj povredi (vidjeti točke 243. do 249. ove presude).

180 Stoga okolnost da poduzetnik nije sudjelovao u svim sastavnim dijelovima zabranjenog sporazuma ili da je imao manje važnu ulogu u određenim radnjama u kojima je sudjelovao nije relevantna za utvrđivanje toga je li povrijedio pravila tržišnog natjecanja, s obzirom na to da te dijelove valja uzeti u obzir samo prilikom ocjene težine njegova sudjelovanja u povredi o kojoj je riječ i, ovisno o slučaju, u

određivanju novčane kazne (presude od 7. siječnja 2004., Aalborg Portland i dr./Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, t. 86. i od 6. prosinca 2012., Komisija/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, t. 45.).

- 181 U tom pogledu, u točki 29. trećoj alineji Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni navodi se, uostalom, među olakotnim okolnostima koje se mogu uzeti u obzir u pogledu poduzetnika, dokaz da je njegovo sudjelovanje u povredi znatno ograničeno i da je tijekom razdoblja u kojemu je sudjelovao u sporazumu koji predstavlja povredu zapravo izbjegavao provoditi takav sporazum opredjeljujući se za pravilno konkurentno ponašanje na predmetnom tržištu.
- 182 U ovom slučaju, iz toga proizlazi da se na temelju Pometonova ograničenog sudjelovanja na brojnim sastancima i u drugim komunikacijama koji su se odvijali u pogledu drugog dijela zabranjenog sporazuma ne može isključiti njegova odgovornost za taj drugi dio ako Komisija dokaže, u skladu s kriterijima iz sudske prakse navedenima u točkama 245. i 246. ove presude, da je taj poduzetnik namjeravao pridonijeti jedinstvenoj i trajnoj povredi u cijelosti, što će se ispitati u točkama 252. do 269. ove presude.
- 183 Stoga činjenica, koju uostalom Komisija nije osporavala (vidjeti točke 172. i 173. ove presude), da tužitelj nije sudjelovao ni u strukturiranom sustavu usklađivanja koji se održavao u obliku multilateralnih sastanaka otprilike dva puta godišnje u Njemačkoj (uvodne izjave 68. i 164. pobijane odluke) ni na sastancima koji su se redovito održavali u Italiji (vidjeti točke 162. i 222. ove presude) ne znači nužno da nije sudjelovao u usklađivanju u pogledu pojedinačnih kupaca.
- 184 Prema tome, u okviru ovog dijela valja samo ispitati tužiteljevu pojedinačnu odgovornost za drugi dio zabranjenog sporazuma i pritom provjeriti imaju li dokazi koje je podnijela Komisija dovoljnu dokaznu snagu kako bi se dokazala koluzivna ponašanja koja se odnose na usklađivanje cijena u pogledu određenih kupaca i koja je Komisija u pobijanoj odluci pripisala Pometonu.

2) Ispitivanje dokaza o tužiteljevu sudjelovanju u drugom dijelu zabranjenog sporazuma

- 185 Najprije valja istaknuti da Komisija priznaje da ne postoje dokazi o Pometonovu sudjelovanju u drugom dijelu zabranjenog sporazuma u pet država članica Unije, odnosno u Belgiji, Njemačkoj, Španjolskoj, Francuskoj i Italiji.
- 186 Stoga treba provjeriti jesu li, s obzirom na elemente koje su istaknule stranke, utvrđenja o Pometonovu ponašanju u okviru drugog dijela zabranjenog sporazuma dokazana u dovoljnoj mjeri.

i) Španjolsko tržište

- 187 Najprije, što se tiče španjolskog tržišta, Komisija se oslanja na određeni broj dokaza u pisanom obliku kojima se utvrđuju povremene bilateralne komunikacije između Pometona i Winoe, na navedenom tržištu, između 20. veljače 2003. i 15. srpnja 2005. Prije svega, riječ je o porukama elektroničke pošte razmijenjenima 22. listopada i 21. studenoga 2003. između tužiteljeva glavnog direktora i Winoe (uvodne izjave 61. i 62. pobijane odluke); zatim, o sažecima bilateralnih sastanaka i telefonskih razgovora između Pometona i Winoina španjolskog društva kćeri, koji su se odvijali između 20. veljače 2003. i 5. travnja 2004. i koje je sastavio Winoin zaposlenik koji je u njima sudjelovao (uvodna izjava 64. pobijane odluke); naposljetku, o Winoinu internom dokumentu koji se odnosi na sastanak od 12. veljače 2004. sa Pometonovim španjolskim društvom kćeri u Zaragozi (Španjolska) (uvodna izjava 65.), kao i o Winoinim internim porukama elektroničke pošte razmijenjenima 17. i 23. ožujka 2004. (uvodna izjava 66.) i 15. srpnja 2005. (uvodna izjava 67.).

- 188 Kao prvo, valja utvrditi da Pometonova izravna uključenost u usklađivanje u pogledu pojedinačnih kupaca od početka zabranjenog sporazuma jasno proizlazi iz gore navedene poruke elektroničke pošte od 22. listopada 2003., koja se izričito navodi u uvodnoj izjavi 61. pobijane odluke. U toj poruci elektroničke pošte tužitelj glavni direktor, upućujući na tri Pometonova španjolska kupca, u biti je prigovorio Winoi da je smanjila svoje cijene, dok je Pometon svoje povećao te je stoga pozvao Winou da mu iznese objašnjenja.
- 189 Kao drugo, Pometonovo sudjelovanje u usklađivanju cijena u pogledu određenih pojedinačnih kupaca u Španjolskoj osobito potvrđuje određeni broj komunikacija između tog poduzetnika i Winoe, čak i prije, a zatim i nakon početka zabranjenog sporazuma. Stoga se o cijenama koje su se primjenjivale na određene pojedinačne kupce raspravljalo na bilateralnim sastancima tijekom kojih je Pometon, među ostalim, predstavljao „general manager” društva Pometon España, na primjer 20. veljače 2003., 12. veljače ili 16. ožujka 2004., kao što to proizlazi iz zapisnika s navedenih sastanaka na koje se upućuje u pobijanoj odluci i koji su uloženi u spis. To usklađivanje također potvrđuju zapisi telefonskih razgovora, na primjer od 15. i 24. ožujka 2004., u kojima je potvrđena nužnost poštovanja sporazuma te se raspravljalo o visini cijena koje treba primijeniti na određene kupce.
- 190 Kao treće, u Winoinoj internoj poruci elektroničke pošte od 15. srpnja 2005. (vidjeti točke 165. i 187. ove presude), na koju se upućuje u uvodnoj izjavi 67. pobijane odluke, navodi se da je Pometon „davao ponude kupcima za koje su znali da su isključivi kupci TFM-a [(Winoino društvo kći u Španjolskoj)]” i da „tijekom susreta s [Pometonom] trebaju shvatiti da ne možemo prihvatiti takav potez”. Iz toga proizlazi da je Pometon bio barem obaviješten o sporazumu namijenjenom zadržavanju isključivih kupaca svakog sudionika (*non poaching agreement*), zbog čega, prema Winoinu mišljenju, nije trebao prilaziti isključivim kupcima njezina društva kćeri u Španjolskoj.
- 191 U tom pogledu, pitanje je li se zaista održao sastanak s Pometonovim predstavnikom koji se trebao održati sljedeći tjedan, 15. srpnja 2005., ne utječe na doseg tog dokaza koji, u predmetnom kontekstu i u dovoljnoj mjeri, upućuje na to da je Pometon bio stranka zabranjenog sporazuma upravo zato što je, u slučaju određenih Winoinih španjolskih kupaca, Winoa, također kao stranka tog zabranjenog sporazuma, smatrala da je Pometon trebalo podsjetiti na poštovanje sporazuma o cijenama.
- 192 Prema sudskoj praksi relevantnoj u tom području (vidjeti točku 115. ove presude), dokazi ispitani u točkama 188. do 191. ove presude, u čijem se sadržaju navode bilateralne komunikacije čiji je cilj jasno bio usklađivanje cijena u pogledu pojedinačnih kupaca, imaju znatnu dokaznu snagu jer je riječ o razmjenama poruka elektroničke pošte između tužiteljeva glavnog direktora, s jedne strane, i Winoe, s druge strane, te o dokumentima za internu upotrebu u kojima se navodi sadržaj sastanaka ili telefonskih razgovora između Pometonovih i Winoinih zaposlenika i koje je sastavio izravni svjedok (vidjeti točku 117. ove presude).
- 193 Stoga nije na tužitelju, u skladu sa sudskom praksom (vidjeti točku 114. ove presude), da ponudi uvjerljivu alternativu Komisijinoj tezi, nego da dokažu nedostatnost gore navedenih dokaza u pisanom obliku.
- 194 Međutim, tužitelj samo općenito tvrdi da su njegove komunikacije s Winoom zapravo dio izrazito konkurentnog konteksta koji je obilježen napetim i sustavnim sukobima s tim poduzetnikom jer je Pometon tek nedavno ušao na španjolsko tržište abraziva, dok je Winoa dugo vremena bila glavni subjekt na tom tržištu.
- 195 Tužitelj međutim upućuje na zapisnik s Winoina internog sastanka, odnosno sastanka od 18. svibnja 2004. (vidjeti točku 165. ove presude), u kojem se navode „poteškoće u primjeni [dodatne naknade za otpadni materijal] na određeni broj kupaca zbog konkurencije društava Ilarduya i Pometon u pogledu fiksne cijene”.

- 196 U tom pogledu, valja međutim istaknuti da se taj dokument u biti odnosi na prvi dio zabranjenog sporazuma. Točno je da iz njega proizlazi da u pogledu nekoliko Winoinih kupaca u Španjolskoj Pometon nije primjenjivao drugi dio zabranjenog sporazuma. Ipak, iz navedenog dokumenta, kojim se samo utvrđuje Pometonovo cjenovno tržišno natjecanje u pogledu „određenog broja kupaca” koji djeluju u tom sektoru industrije, nikako ne proizlazi da poduzetnik nije poštovao sporazum u pogledu drugih Winoinih kupaca u Španjolskoj. Sama okolnost da tužitelj nije uvijek postupao u skladu s drugim dijelom zabranjenog sporazuma ne može značiti da u njemu nije sudjelovao.
- 197 U svakom slučaju, činjenica, koju navodi tužitelj, da je bio novi sudionik na španjolskom tržištu i da je stoga bio velika konkurencija Winoi, u toj mjeri da joj je nastojao konkurirati cijenama kako bi preuzeo njezine kupce i utvrdio svoje mjesto na navedenom tržištu, ne može oboriti dokaze koje je Komisija iznijela u pogledu njegove uključenosti, iako u ograničenoj mjeri, u drugi dio zabranjenog sporazuma na državnom području te države članice.
- 198 Stoga se ne može prihvatiti tužiteljeva argumentacija (vidjeti točke 193. do 197. ove presude) kojom se osporava dokazna snaga dokaza o njegovoj uključenosti u usklađivanje u pogledu određenih pojedinačnih kupaca u Španjolskoj, kako ih je Komisija iznijela i kako su ispitani u točkama 187. do 192. ove presude.

ii) Francusko i belgijsko tržište

- 199 Što se tiče francuskog i belgijskog tržišta, Komisija u uvodnoj izjavi 62. pobijane odluke najprije navodi poruku elektroničke pošte od 21. studenoga 2003. koju je Winoa uputila tužiteljevu glavnom direktoru, u čijem se predmetu navodi „Španjolska/Belgija” i u kojoj Winoin predstavnik upućuje na belgijskog kupca kojeg bi uobičajeno trebalo opskrbljivati njegovo poduzeće, pri čemu je od Pometona tražio da ne povećava svoje isporuke tom kupcu. Tužitelj ne osporava te dokaze.
- 200 Zatim, u uvodnoj izjavi 63. pobijane odluke Komisija se oslanja na Winoinu internu poruku elektroničke pošte od 19. siječnja 2004. u kojoj se navodi razgovor od 15. siječnja 2004. između autora poruke elektroničke pošte i MTS-ova voditelja prodaje za Francusku i Belgiju, u kojem je potonji voditelj autoru potvrdio da MTS ne opskrbljuje nijednog Winoinog francuskog kupca koji je od konkurenta dobio nižu cijenu. U toj poruci elektroničke pošte, Winoin zaposlenik iz toga je zaključio da je potrebno „stoga vidjeti što se tiče Ervina ili [Pometona]” i da „[sumnja] na [Pometon koji je] svakako sposoban” dodijeliti takvo smanjenje cijene.
- 201 U tom pogledu, valja istaknuti da tužiteljevo objašnjenje, prema kojem taj dokument samo dokazuje da ga je Winoa smatrala agresivnim konkurentom, nije uvjerljivo. Neutralno i objektivno tumačenje te poruke elektroničke pošte, naprotiv, upućuje na to da je ona obuhvaćena okvirom praćenja toga poštuju li se drugi dio zabranjenog sporazuma. Naime, iz tog teksta proizlazi da su Winoa i MTS smatrali Pometon i Ervin strankama sporazuma o tome da međusobno ne konkuriraju cijenama u pogledu određenih pojedinačnih kupaca i da je Winoa, nakon što je s MTS-om provjerila da nije bila riječ o njemu, sumnjala da Pometon nije uredno poštovao tu obvezu. Činjenica da je stoga Winoa sumnjala na Pometon, a ne na Ervin u pogledu tog pojedinačnog kupca nikako ne može značiti da Pometon nije sudjelovao u drugom dijelu zabranjenog sporazuma.
- 202 U tom kontekstu, sama okolnost, na koju upućuje tužitelj (vidjeti točku 166. ove presude), prema kojoj se u izjavama podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa Pometon ne spominje što se tiče „komunikacija s konkurentima u pogledu Francuske i Beneluksa” ne može dovesti u pitanje dokaznu snagu dokumenata ispitanih u točkama 199. do 201. ove presude, a stoga ni Pometonovu odgovornost za povredu na francuskom i belgijskom tržištu. Naime, ti su dokumenti značajni pokazatelji tajnih komunikacija između Pometona i Winoe, kao i uvjerenja potonjeg društva, i najmanje jednog drugog poduzetnika koji je stranka zabranjenog sporazuma, da je Pometon sudjelovao u usklađivanju u pogledu pojedinačnih kupaca. U tom kontekstu, to što podnositelj

zahtjeva za primjenu pokajničkog programa nije spomenuo Pometon ne znači da taj poduzetnik nije održavao tajnu komunikaciju s drugim strankama zabranjenog sporazuma što se tiče Francuske i Beneluksa, nego se može samo objasniti Pometonovim manjim sudjelovanjem u drugom dijelu zabranjenog sporazuma, koje je Komisija uostalom priznala (vidjeti uvodnu izjavu 176. ove presude).

- 203 Iz toga slijedi da je Komisija u dovoljnoj mjeri potkrijepila svoja utvrđenja koja se odnose na tužiteljevo sudjelovanje u usklađivanju u pogledu određenih pojedinačnih kupaca u Francuskoj i Belgiji.

iii) Njemačko tržište

- 204 Što se tiče njemačkog tržišta, koje je jedino tržište, prema Komisijinu mišljenju, na kojem je usklađivanje u pogledu pojedinačnih kupaca bilo strukturno organizirano (vidjeti točke 161. i 167. ove presude), ta institucija osobito navodi drugu izjavu podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, prema kojoj je Pometon sudjelovao u većini multilateralnih sastanaka koji su se održavali otprilike dva puta godišnje u toj zemlji (uvodne izjave 68. i 132. pobijane odluke). Komisija je tu izjavu potkrijepila dokazima u pisanom obliku o Pometonovu sudjelovanju na multilateralnim sastancima od 28. rujna 2004. i 9. lipnja 2005. (uvodne izjave 69. do 72. pobijane odluke). Osim toga, Komisija se oslanja na interni telefaks tog poduzetnika od 16. veljače 2005. koji se odnosi na pojedinačnog kupca i koji također potvrđuje njegovu uključenost u drugi dio zabranjenog sporazuma (uvodne izjave 73. i 74. pobijane odluke).
- 205 Kao prvo, valja ispitati tužiteljev argument (vidjeti točku 163. ove presude) prema kojem izjave podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, na koje se upućuje u uvodnim izjavama 68. i 132. pobijane odluke, nisu vjerodostojne jer mu se pogrešno stavljaju na teret ponašanja koja su zapravo pripisiva društvu Pometon Abrasives, koje je dio grupe Winoa.
- 206 U tom pogledu, tužitelj tvrdi da je da mu je Ervin također pogrešno pripisao sudjelovanje na sastanku od 13. studenoga 2007. jer je već šest mjeseci prije tog dana napustio tržište.
- 207 Međutim, valja istaknuti da okolnost da je Ervin spomenuo Pometon umjesto Pometon Abrasives, što se tiče tog sastanka od 13. studenoga 2007., nikako ne može utjecati na vjerodostojnost njegovih izjava koje se odnose na ranije sastanke od 16. svibnja 2007., kojima treba, u skladu sa sudskom praksom (vidjeti točku 118. ove presude), pridati znatnu dokaznu snagu. Uostalom, nije isključeno da to što je podnositelj zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, kako je gore navedeno, spomenuo Pometon prije proizlazi iz njegove pogreške ili omaške jer su bivši tužitelji komercijalni direktori, osobe T. i B., koji su često predstavljali Pometon na sastancima s drugim sudionicima zabranjenog sporazuma, nakon 16. svibnja 2007. bili zaposlenici društva Pometon Abrasives.
- 208 Stoga Ervinova pogreška u pogledu sastanka od 13. studenoga 2007. ne može dovesti u pitanje pouzdanost njegove izjave, navedene u uvodnoj izjavi 68. pobijane odluke, prema kojoj su Pometonovi predstavnici, osobe W. i T., sudjelovali na većini multilateralnih sastanaka koji su se održavali otprilike dva puta godišnje. U pogledu izjave navedene u uvodnoj izjavi 132. pobijane odluke, njezinim pojašnjenjem može se isključiti svaka mogućnost Ervinove zabune, kad je izjavio da je „počeo sudjelovati u redovitim sastancima s [Winoom], MTS-om, Würthom i, dok je još bio neovisan poduzetnik prije nego što ga je kupila [Winoa], s Pometonom, na kojima se raspravljalo o njemačkom tržištu”.
- 209 Ipak, u svakom slučaju, budući da tužitelj osporava točnost gore navedenih izjava, one se mogu smatrati dovoljnim dokazom njegova sudjelovanja na sastancima s drugim sudionicima zabranjenog sporazuma samo ako su potkrijepljene drugim dokazima.

- 210 Stoga, kao drugo, valja provjeriti, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točkama 118. i 119. ove presude, jesu li Ervinove izjave, koje su navedene u točki 208. ove presude i koje tužitelj osporava, potkrijepljene drugim dokazima.
- 211 U tom pogledu, kao prvo, valja istaknuti da je Komisija u pobijanoj odluci (uvodna izjava 69.) implicitno priznala da je raspolagala samo dokazima koji se odnose na tužiteljevo sudjelovanje na dvama sastancima, od kojih se jedan održao 28. rujna 2004., a drugi 9. lipnja 2005. (vidjeti točku 204. ove presude), te nije detaljno navela tužiteljevo sudjelovanje na drugim sastancima.
- 212 Međutim, valja podsjetiti da nije nužno da je tužitelj sudjelovao u strukturiranom sustavu usklađivanja kako bi se smatralo da je bio uključen u drugi dio zabranjenog sporazuma (vidjeti točku 183. ove presude). Što se tiče sastanaka, jedino treba provjeriti je li Komisijina tvrdnja u pobijanoj odluci (uvodna izjava 69.), prema kojoj je tužitelj sudjelovao u gore navedenim dvama sastancima, dovoljno potkrijepljena. Ako je to slučaj, te će se indicije ispitati zajedno s drugim dokazima (vidjeti točke 220. i 221. ove presude).
- 213 U tom je kontekstu bespredmetna tužiteljeva argumentacija kojom se osporavaju drugi dokazi koji se ne odnose na njegovo ponašanje, nego se navode u uvodnoj izjavi 68. pobijane odluke u potporu nekim Ervinovim izjavama sadržanima u navedenoj uvodnoj izjavi (vidjeti točku 208. ove presude). Naime, Komisija navodi te dokaze, koji uopće nisu povezani sa sastancima od 28. rujna 2004. i 9. lipnja 2005., samo kako bi općenito potvrdila da su se održavali redoviti sastanci u Njemačkoj, što se tiče drugog dijela zabranjenog sporazuma, a ne kako bi se dokazalo tužiteljevo sudjelovanje na takvim sastancima.
- 214 Iz tog razloga nije relevantan račun iz hotela koji je tužitelj podnio u prilogu tužbi i koji potvrđuje, prema tvrdnjama koje je Komisija iznijela u obrani, sudjelovanje „general managera” tužiteljeva njemačkog društva kćeri u multilateralnom sastanku od 16. studenoga 2006. Naime, budući da Komisija uopće nije u pobijanoj odluci tvrdila da je tužitelj sudjelovao u navedenom sastanku, tužiteljeva argumentacija koja se temelji na tom računu također je bespredmetna. K tomu, u svakom slučaju, valja istaknuti da se na temelju tog računa, koji je djelomično nečitak, nikako ne može sa sigurnošću zaključiti da je tužitelj sudjelovao ili da nije sudjelovao na sastanku od 16. studenoga 2006. Stoga se takvo sudjelovanje ni u kojem slučaju ne može smatrati utvrđenim.
- 215 Kao drugo, valja ispitati dokaze na koje Komisija upućuje kako bi potkrijepila tužiteljevo sudjelovanje na sastancima od 28. rujna 2004. i od 9. lipnja 2005. U pogledu prvog od tih sastanaka, riječ je poruci elektroničke pošte od 13. rujna 2004. koju je MTS uputio Würthu, Pometonu, Ervinu i Winoi, u kojoj se navodi da je 28. rujna 2004. datum koji svima odgovara i da je „general manager” društva Pometon Deutschland potvrdio da će biti prisutan. Drugi sastanak potvrđen je porukom elektroničke pošte od 16. svibnja 2005. koju je Pometon uputio Winoi, te je u kopiju stavio Würth i MTS, u kojoj ih je obavijestio da je „sljedeći sastanak zakazan za 9. lipnja 2005. u [hotelu] u Düsseldorfu”.
- 216 Tužitelj ipak tvrdi da ne postoji nikakav dokaz o temama o kojima se raspravljalo tijekom tih dvaju sastanaka, ni u izjavi podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa ni u nekom drugom dokumentu. K tomu, navodi odlomak iz te izjave u kojem Ervin tvrdi da se većina sastanaka o usklađivanju u pogledu kupaca održala krajem godine (uglavnom između kraja rujna i studenoga) te početkom godine (između siječnja i ožujka) jer je većina kupaca imala godišnje ugovore koji su se obnavljali krajem godine. Sastanci na početku godine bili su uglavnom usmjereni na pitanje jesu li povećanja cijena provedena.
- 217 Međutim, valja istaknuti da tužitelj ne osporava da je sudjelovao na dvama gore navedenim sastancima. K tomu, ne pojašnjava što je, prema njegovu mišljenju, bio predmet tih sastanaka, osim usklađivanja u pogledu pojedinačnih kupaca. Osim toga, iz izjave podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog

programa na koju upućuje tužitelj, u kojoj se navodi da se većina protutržišnih sastanaka održala krajem ili početkom godine, proizlazi da su se neki od tih sastanaka također mogli održati sredinom godine.

- 218 U tom kontekstu, oba dokumenta na koja se oslanja Komisija (vidjeti točku 215. ove presude) čine dovoljno ozbiljne indicije kako bi se potkrijepile izjave podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa što se tiče tužiteljeva sudjelovanja u protutržišnim sastancima od 28. rujna 2004. i 9. lipnja 2005.
- 219 Kao treće, tužiteljevu uključenost u drugi dio zabranjenog sporazuma također potvrđuje telefaks od 16. veljače 2005. koji je „general manager” društva Pometon Deutschland uputio tužiteljevu glavnom direktoru, na koji Komisija upućuje u uvodnim izjavama 73. i 74. pobijane odluke (vidjeti točku 204. ove presude).
- 220 U tom pogledu, Komisija u pobijanoj odluci pravilno ističe da iz tog dokumenta, čiju dokaznu snagu tužitelj uostalom ne osporava, proizlazi da je Pometon sudjelovao u drugom dijelu zabranjenog sporazuma u Njemačkoj. Naime, u telefaksu od 16. veljače 2005., koji se odnosi na jednog od Pometonovih kupaca u Njemačkoj, navodilo se da „Ervin nije povećao svoju cijenu kao što je bilo dogovoreno”, da bi, „[d]a je Ervin povećao svoju cijenu kao što je bilo predviđeno, Ervina odbili s obzirom na njegov položaj u kvalitativnoj usporedbi” i da njegov autor „smatr[a] da su naši razgovori o zaštiti gotovi” i da ne želi „čekati da izgubi još i druge količine (kao u Ujedinjenoj Kraljevini)” te je na kraju pitao adresata za njegovo mišljenje o tom pitanju. Suprotno tužiteljevim tvrdnjama u njegovu odgovoru na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku od 3. prosinca 2014., koji je oboren u uvodnoj izjavi 74. pobijane odluke, u tom se odlomku ne navodi da su razgovori s Ervinom o tom konkretnom kupcu gotovi, nego iz njega proizlazi, suprotno tomu, da je „general manager” Pometonova njemačkog društva kćeri od tužiteljeva glavnog direktora tražio upute o tome kako treba reagirati na to što Ervin nije poštovao sporazum.
- 221 Iz toga slijedi da je Komisija u dovoljnoj mjeri potkrijepila svoja utvrđenja koja se odnose na tužiteljevo sudjelovanje u usklađivanju u pogledu određenih pojedinačnih kupaca u Njemačkoj.

iv) Talijansko tržište

- 222 Što se tiče talijanskog tržišta, najprije valja istaknuti da se na temelju tužiteljeva nesudjelovanja na sastancima u Italiji, čak i da se utvrdi, ne može isključiti njegova odgovornost za drugi dio zabranjenog sporazuma jer to sudjelovanje nije neophodno za usklađivanje cijena u pogledu pojedinačnih kupaca i jer je Pometonova uključenost u takvo usklađivanje u Italiji, osim toga, dovoljno potkrijepljena (vidjeti točke 182. do 184. ove presude).
- 223 Međutim, u svojim pismenima Komisija tvrdi da, iako podnositelj zahtjeva za primjenu pokajničkog programa nije naveo tužitelja među sudionicima na konkretnim sastancima u Italiji, ipak je izjavio da je talijansko državno područje prije 16. svibnja 2007. bilo podijeljeno između Ervina, Winoe i Pometona.
- 224 U tom pogledu, Komisija se u tom pogledu oslanja uglavnom na pet dokaza u pisanom obliku (uvodne izjave 75. do 79. pobijane odluke).
- 225 Stoga valja provjeriti čine li ti dokazi u pisanom obliku pouzdane indicije kojima se može potkrijepiti tužiteljevo sudjelovanje u drugom dijelu zabranjenog sporazuma.
- 226 Najprije, suprotno tužiteljevim tvrdnjama iz MTS-ove interne razmjene poruka elektroničke pošte od 5. listopada 2005., koje se odnose na kupce koje je taj poduzetnik izgubio na talijanskom tržištu (uvodna izjava 75. pobijane odluke) i u kojima se navodi da „s Pometonom i Ervinom nema

problema”, proizlazi da su u njima Pometon, Winoa i Ervin nazvani, za razliku od drugih spomenutih konkurenata koji nisu bili stranke zabranjenog sporazuma, „prijateljima”, za koje „uopće nije prihvatljivo” da preuzimaju kupce bez posljedica. U tim porukama elektroničke pošte stoga je bilo predviđeno da se razgovara s trima gore navedenim poduzetnicima ili da im se pošalje „obavijest” s određenim prigovorima i upućivanjima na razgovore koji su se vodili kada je adresat jedne od tih poruka elektroničke pošte posljednji put putovao u Italiju. Iz tih poruka elektroničke pošte uostalom proizlazi da je MTS sumnjao da Winoa nije poštovala sporazum, a ne Pometon ili Ervin jer je tvrdio: „Znate za [Winou], a s Pometonom i Er[v]inom nema problema”.

- 227 Zatim, u Ervinovoj internoj poruci elektroničke pošte od 20. ožujka 2007. koja se odnosi na kupca, društvo Zanardi (uvodna izjava 76. pobijane odluke), izričito se navodi da je prethodnog mjeseca „Pometon preuzeo tog kupca” za kojeg su se dogovorili da pripada Ervinu. Usto, u tom se dopisu upućuje na to da se čini da se Pometon nastavio ponašati kako je dogovoreno nakon što ga je kontaktirao Ervin. Stoga, suprotno tužiteljevoj tezi, u toj se poruci elektroničke pošte ne navodi da su odnosi između Pometona i Ervina bili izrazito konkurentni, nego se prije potvrđuje da su stranke zabranjenog sporazuma oprezno nadzirale provedbu sporazuma o podjeli kupaca.
- 228 To je praćenje provedbe, osim toga, potvrđeno Ervinovom internom porukom elektroničke pošte od 19. travnja 2007. (uvodne izjave 52. i 77. pobijane odluke), iako postojanje sporazuma o usklađivanju cijena ne proizlazi izričito iz navedene poruke. U toj je poruci elektroničke pošte izražena namjera njezina autora da s Winonim i Pometonovim predstavnicima tijekom sastanka u Milanu predviđenom za 16. i 17. svibnja 2007. razgovara o određenom broju pojedinačnih kupaca.
- 229 U pogledu Winoine interne poruke elektroničke pošte od 26. travnja 2007. (uvodna izjava 78. pobijane odluke), u kojoj se navodi sastanak s MTS-om od istog dana na kojem je Winoin zaposlenik, koji je sudjelovao na sastanku, od MTS-a tražio da ne napada Pometon, u toj se poruci navodi da je Winoa željela da se sporazum poštuje, uključujući kad je riječ o Pometonu. Točno je, kao što tvrdi tužitelj, da je Winoa namjeravala 20 dana kasnije kupiti Pometonovu djelatnost u sektoru abraziva te joj je stoga bilo u interesu da potonje društvo zadrži svoje kupce. Ipak, prema sadržaju spisa, čini se da MTS nije znao za taj plan stjecanja (vidjeti točku 302. ove presude). Stoga činjenica da se MTS s Winoom dogovarao o cjenovnom ograničavanju tržišnog natjecanja u pogledu Pometona čini indiciju da je između tih triju poduzetnika postojao protutržišni sporazum.
- 230 Naposljetku, što se tiče poruka elektroničke pošte od 27. i 28. svibnja 2008. koje su razmijenili MTS-ov zaposlenik i zaposlenik društva Pometon Abrasives, osoba T., koja je prije bila tužiteljjev komercijalni direktor (*Commercial Director Industry*) do 16. svibnja 2007. (uvodna izjava 79. pobijane odluke; vidjeti i točku 207. ove presude), točno je da tužitelj pravilno ističe (vidjeti točku 170. ove presude) da se načelno uopće nije na njega odnosila tvrdnja tog zaposlenika, prema kojoj politika društva Pometon Abrasives i grupe Winoa (koja je vlasnik tog društva) nije bila smanjiti cijene, nego ih povećati.
- 231 Međutim, u toj se razmjeni poruka elektroničke pošte izričito upućuje na višegodišnju primjenu sporazuma o određenim talijanskim ili njemačkim kupcima, koja je stoga počela čak i prije nego što je tužitelj napustio tržište. U prvotnoj poruci elektroničke pošte od 27. svibnja 2008. MTS je naime prigovarao društvu Pometon Abrasives da ne poštuje sporazum u pogledu jednog njemačkog kupca, koji je društvo kći talijanskog društva Riva Fire SpA, čiju je poslovnu jedinicu u Italiji „Pometon opskrbljivao godinama”. K tomu, u porukama elektroničke pošte od 28. svibnja 2008. također se upućuje na opskrbu drugih talijanskih ili njemačkih kupaca.
- 232 U tom kontekstu, Komisija upućuje na odlomak iz jedne od tih poruka osobe T., u kojoj je potonja osoba tvrdila da je i dalje štitila MTS-ove kupce u Njemačkoj, dok je bila Pometonov zaposlenik, pri čemu je navela: „[t]ijekom proteklih sam godina uvijek štitio vašeg kupca u Njemačkoj iako me društvo majka u Italiji redovito tražilo da opskrbljujem tvornicu u Njemačkoj [...], znate koliko sam uvijek strogo poštovao naše sporazume”. U odgovoru na tu tvrdnju, MTS je u nekoliko poruka

elektroničke pošte također od 28. svibnja 2008. naveo: „Mi smo uvijek štili Pom...”; „godinama smo pokušavali zaštititi Pom [...]”; „sporazum je uvijek bio učiniti da tržišno natjecanje bude u redu, ali nije se ticao cijena!”.

- 233 S obzirom na visoku razinu odgovornosti osobe T., dok je bila tužiteljev komercijalni direktor, sadržaj tih poruka elektroničke pošte pouzdano dokazuje da se politika zabrane cjenovnog tržišnog natjecanja društva Pometon Abrasives nastavila na Pometonovu politiku, što potvrđuje da je potonje društvo već bilo uključeno u usklađivanje u pogledu pojedinačnih kupaca u Italiji i u Njemačkoj. U tom kontekstu, okolnost da je Pometon interno možda imao zadržke u tom pogledu, kao što se čini da proizlazi iz gore navedene poruke elektroničke pošte osobe T., ne može osloboditi potonje društvo njegove odgovornosti.
- 234 Stoga treba odbiti tužiteljevu argumentaciju čiji je cilj osporiti dokaznu snagu dokaza o njegovu sudjelovanju u usklađivanju u pogledu određenih pojedinačnih kupaca u Italiji.

v) Zaključci koji se odnose na dokaze o tužiteljevu sudjelovanju u drugom dijelu zabranjenog sporazuma.

- 235 Ispitivanje dokazâ u pisanom obliku navedenih u pobijanoj odluci (vidjeti točke 187. do 233. ove presude) stoga dokazuje da je Komisija na temelju niza dovoljno ozbiljnih, detaljnih, preciznih i usklađenih dokaza utvrdila tužiteljevo sudjelovanje u usklađivanju u pogledu određenih pojedinačnih kupaca u gore navedenih pet država članica (Belgija, Njemačka, Španjolska, Francuska i Italija).

4. Treći dio drugog tužbenog razloga, koji se temelji na tužiteljevu navodnom nesudjelovanju u jedinstvenoj i trajnoj povredi

a) Argumenti stranaka

- 236 Kao prvo, tužitelj osporava Komisijinu ocjenu, u uvodnim izjavama 105. do 109. pobijane odluke, prema kojoj je s druga četiri poduzetnika sudjelovao u jedinstvenoj i trajnoj povredi koja se sastoji od dva dijela zabranjenog sporazuma.
- 237 Tvrdi da se, suprotno Komisijinim navodima u uvodnoj izjavi 109. pobijane odluke, na temelju okolnosti da je Pometon „sudjelovao u komunikaciji s različitim sudionicima povrede” nikako ne može zaključiti da je „mogao razumno predvidjeti sve radnje koje su drugi sudionici povrede planirali i proveli”. Naime, ništa ne dokazuje da je prilikom ograničenih i gotovo isključivo bilateralnih komunikacija Pometon bio svjestan navodne jedinstvene i trajne povrede. Stoga Komisija nije ispunila obvezu u pogledu tereta dokazivanja.
- 238 Kao drugo, tužitelj osporava da je sudjelovao u usklađivanju u pogledu pojedinačnih kupaca na cijelom području EGP-a.
- 239 Najprije tvrdi da Komisija nije dokazala navedeno sudjelovanje. U tom pogledu ističe da je abraziv prodavao u 21 zemlji EGP-a. Međutim, Komisija mu je u uvodnoj izjavi 60. pobijane odluke pripisala sudjelovanje u drugom dijelu zabranjenog sporazuma samo u pet zemalja (Belgija, Njemačka, Španjolska, Francuska i Italija), što potvrđuje nepostojanje bilo kakvog dokaza o njegovu sudjelovanju u općoj suradnji koja je obuhvaćala cijelo područje EGP-a.
- 240 Uostalom, u navedenoj uvodnoj izjavi 60. pobijane odluke Komisija je uputila na uvodnu izjavu 37. odluke o nagodbi upravo kako bi potkrijepila svoju tvrdnju prema kojoj su „[d]ogovori o pojedinačnim kupcima obuhvaćali [...] cijelo područje EGP-a” a da pritom nije dokazala da je tužitelj bio svjestan zemljopisnog opsega tih sporazuma.

241 Tužitelj zatim osporava Komisijinu tvrdnju iz uvodnih izjava 133. i 134. pobijane odluke, prema kojoj je on bio nužno obaviješten o drugom dijelu zabranjenog sporazuma koji je obuhvaćao cijelo područje EGP-a. Komunikacije između tužitelja i društva Pometon Deutschland, na koje upućuje Komisija, nisu relevantne jer su se odvale godinu dana prije početka navodnog zabranjenog sporazuma. Usto, tužitelj tvrdi da ta dva dokumenta dokazuju da je Pometon odbio svaki MTS-ov zahtjev za održavanje sastanka.

242 Komisija osporava tu argumentaciju.

b) Ocjena Općeg suda

1) Pojam jedinstvene i trajne povrede u smislu sudske prakse

243 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, povreda članka 101. UFEU-a može biti posljedica ne samo izdvojenog djela, već također niza djela ili čak trajnog ponašanja, čak i ako jedan ili više elemenata tog niza djela ili tog trajnog ponašanja može isto tako sam po sebi i zasebno predstavljati povredu navedene odredbe. Stoga, ako različita djela predmetnih poduzetnika čine „sveobuhvatni plan” jer njihov istovjetni cilj narušava tržišno natjecanje na zajedničkom tržištu, Komisija može pripisati odgovornost za ta djela na temelju sudjelovanja u čitavoj povredi (vidjeti presudu od 6. prosinca 2012., Komisija/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, t. 41. i navedenu sudsku praksu).

244 Naime, poduzetnik je mogao izravno sudjelovati samo u dijelu protutržišnih ponašanja koja čine jedinstvenu i trajnu povredu, ali pritom biti svjestan svih drugih protupravnih ponašanja koja planiraju ili provode drugi sudionici zabranjenog sporazuma pri ispunjavanju istih ciljeva ili ih razumno predvidjeti ili biti spreman snositi povezani rizik, ali i eventualne prednosti. U takvom slučaju Komisija može pripisati tom poduzetniku odgovornost za sva protutržišna ponašanja koja sadrže takvu povredu i, slijedom toga, za tu čitavu povredu (presuda od 6. prosinca 2012., Komisija/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, t. 43.; vidjeti također presudu od 26. siječnja 2017., Duravit i dr./Komisija, C-609/13 P, EU:C:2017:46, t. 119. i navedenu sudsku praksu).

245 Iz toga najprije slijedi da je, kako bi se utvrdilo postojanje jedinstvene povrede, na Komisiji da dokaže da sporazumi ili usklađena djelovanja o kojima je riječ, iako se odnose na različitu robu, usluge ili područja, čine dio jednog sveobuhvatnog plana koji predmetni poduzetnici ciljano provode u svrhu ostvarenja jedinstvenog protutržišnog cilja (presuda od 15. prosinca 2016., Philips i Philips France/Komisija, T-762/14, neobjavljena, EU:T:2016:738, t. 168.).

246 Doista, komplementarne veze među sporazumima ili usklađenim djelovanjima objektivni su pokazatelji postojanja sveobuhvatnog plana. Takve veze postoje, na primjer, kad su navedeni sporazumi ili djelovanja namijenjeni suočavanju s jednom ili više posljedica normalnog tržišnog natjecanja i svojim međudjelovanjem pridonose ostvarivanju jedinstvenog protutržišnog cilja (vidjeti presudu od 15. prosinca 2016., Philips i Philips France/Komisija, T-762/14, neobjavljenju, EU:T:2016:738, t. 169.).

247 Komisija je u svakom slučaju dužna ispitati sve činjenične elemente na temelju kojih se može utvrditi ili dovesti u pitanje sveobuhvatni plan (presuda od 15. prosinca 2016., Philips i Philips France/Komisija, T-762/14, neobjavljena, EU:T:2016:738, t. 169.; vidjeti u tom smislu također presudu od 28. travnja 2010., Amann & Söhne i Cousin Filterie/Komisija, T-446/05, EU:T:2010:165, t. 92. i navedenu sudsku praksu). U tu svrhu osobito treba uzeti u obzir razdoblje primjene, sadržaj, uključujući i korištene metode, i s njima povezan cilj različitih djelovanja o kojima je riječ (presuda od 23. siječnja 2014., Gigaset/Komisija, T-395/09, neobjavljena, EU:T:2014:23, t. 103.). K tomu, činjenica da su iste osobe uključene u niz protutržišnih djelovanja obično upućuje na komplementarnost potonjih djelovanja (vidjeti u tom smislu presudu od 15. prosinca 2016., Philips i Philips France/Komisija, T-762/14, neobjavljenju, EU:T:2016:738, t. 197.).

248 Zatim, što se tiče elementa namjere na temelju kojeg se može utvrditi sudjelovanje poduzetnika u jedinstvenoj i trajnoj povredi, valja podsjetiti da postojanje takve povrede ne znači nužno da se poduzetnika koji sudjeluje u jednoj od tajnih aktivnosti može smatrati odgovornim za tu povredu u cijelosti. Komisija također treba najprije dokazati da je taj poduzetnik trebao znati za sve protutržišne radnje na razini EGP-a koje su proveli drugi poduzetnici koji su stranke zabranjenog sporazuma ili, u svakom slučaju, da je mogao razumno predvidjeti takva ponašanja. Drugim riječima, sama istovjetnost predmeta sporazuma u kojem sudjeluje poduzetnik i zabranjenog sporazuma u cjelini nije dovoljna da se tom poduzetniku pripiše sudjelovanje u zabranjenom sporazumu u cjelini. Naime, članak 101. UFEU-a primjenjuje se samo ako postoji sukladnost volja između stranaka u pitanju (vidjeti u tom smislu presude od 10. listopada 2014., Soliver/Komisija, T-68/09, EU:T:2014:867, t. 62. i od 15. prosinca 2016., Philips i Philips France/Komisija, T-762/14, neobjavljena, EU:T:2016:738, t. 172.).

249 Stoga je na Komisiji da utvrdi da se poduzetnik, koji je svojim konkretnim ponašanjima sudjelovao u povredi, u tim ponašanjima namjeravao voditi ciljevima koje su nastojali ostvariti svi sudionici i da je bio svjestan protupravna ponašanja koja drugi poduzetnici planiraju ili provode pri ispunjavanju tih istih ciljeva ili da ih je mogao razumno predvidjeti, na način da je bio spreman snositi rizik povezan s takvim sudjelovanjem kako bi, ovisno o slučaju, od njega ostvario znatne prednosti, iako su nezakonite (vidjeti u tom smislu presudu od 6. prosinca 2012., Komisija/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, t. 42.).

2) Tužiteljevo sudjelovanje u jedinstvenoj i trajnoj povredi koja uključuje dva dijela zabranjenog sporazuma

250 U ovom slučaju, tužitelj ne osporava to što su dva dijela zabranjenog sporazuma u uvodnim izjavama 105. i 106. pobijane odluke kvalificirana kao jedinstvena i trajna povreda.

251 Suprotno tomu, tužitelj osporava da je sudjelovao u takvoj povredi, pri čemu tvrdi da Komisija nije dokazala da je bio svjestan svih protupravnih ponašanja čija je svrha bila postići ciljeve koje su namjeravali ostvariti drugi sudionici i da je namjeravao voditi se tim ciljevima.

252 Ta se argumentacija međutim ne može prihvatiti. Naime, da bi utvrdila poduzetnikovo sudjelovanje u jedinstvenoj i trajnoj povredi, Komisija ne treba dokazati da je taj poduzetnik bio izravno svjestan svakog materijalnog ponašanja koje su planirali ili proveli svi drugi poduzetnici uključeni u istu povredu. Dovoljno je, kao što je potvrđeno sudskom praksom navedenom u točkama 248. i 249. ove presude, da dokaže da je predmetni poduzetnik mogao razumno predvidjeti ta ponašanja i da je bio spreman prihvatiti njegove prednosti, ali i rizike (vidjeti u tom smislu presudu od 23. siječnja 2014., Gigaset/Komisija, T-395/09, neobjavljen, EU:T:2014:23, t. 117.).

253 Međutim, iz svih dokaza ispitanih u okviru drugog tužbenog razloga proizlazi da je tužitelj svojim koluzivnim ponašanjem namjerno pridonio ostvarenju sveobuhvatnog cilja navedenog u točki 250. ove presude, a to je upravo ograničiti cjenovno tržišno natjecanje.

254 Naime, kao prvo, tužitelj je bio začetnik sporazuma o sustavu izračuna dodatne naknade za otpadni materijal, koji je, uostalom, osmišljen na način kojim se omogućuje automatska primjena na cijelom području EGP-a, te je aktivno pridonio uvođenju takvog sustava (vidjeti točke 129. i 130. ove presude).

255 Kao drugo, što se tiče usklađivanja u pogledu pojedinačnih kupaca, valja podsjetiti da je Komisija dokazala da je Pometon bio uključen u protutržišne komunikacije čiji je cilj bio provesti takvo usklađivanje (vidjeti točku 235. ove presude). Stoga se relativno rijetko sudjelovanje tog poduzetnika u multilateralnim sastancima i drugim komunikacijama namijenjenima tomu da se s drugim predmetnim poduzetnicima rasprave ili ispituju protutržišna ponašanja koja su dio ukupnog zabranjenog sporazuma ne može tumačiti na način da ih on nije mogao biti svjestan ili da nije mogao predvidjeti koje će biti protutržišne aktivnosti drugih sudionika zabranjenog sporazuma te da ga on nije provodio.

256 Kao treće, oba dijela zabranjenog sporazuma imala su posve isti cilj ograničavanja cjenovnog tržišnog natjecanja, odnosila su se na jednake proizvode te su ih proveli isti poduzetnici, na poticaj uostalom istih sudionika. U tom pogledu, iz dokazâ u pisanom obliku proizlazi da su Pometonovi glavni upravitelji, osobito njegov glavni direktor, bili izravno uključeni u oba dijela zabranjenog sporazuma i da su tijekom tajnih komunikacija u pogledu tog sporazuma tužitelja uglavnom predstavljale iste odgovorne osobe. Ta okolnost uostalom, u kontekstu ovog spora, ne potvrđuje samo komplementarnost tih dvaju dijelova, nego i tužiteljevu volju da pridonese nizu radnji namijenjenih njihovoj provedbi (vidjeti u tom smislu presudu od 17. svibnja 2013., Trelleborg Industrie i Trelleborg/Komisija, T-147/09 i T-148/09, EU:T:2013:259, t. 60.).

257 Iz toga proizlazi da je Komisija utemeljeno zaključila da je tužitelj bio svjestan protupravnih ponašanja drugih sudionika zabranjenog sporazuma ili ih je mogao razumno predvidjeti te da je bio spreman prihvatiti povezani rizik.

3) Tužiteljevo sudjelovanje u jedinstvenoj i trajnoj povredi koja obuhvaća cijelo područje EGP-a

258 Tužitelj ne dovodi u pitanje postojanje jedinstvene i trajne povrede na razini EGP-a, nego osporava da je odgovoran za povredu takvog zemljopisnog opsega.

259 U uvodnoj izjavi 60. pobijane odluke, Komisija utvrđuje zemljopisni opseg zabranjenog sporazuma upućivanjem na uvodnu izjavu 37. odluke o nagodbi, koja glasi kako slijedi: „Zemljopisni opseg spornog ponašanja, u pogledu pet stranaka, obuhvaćao je cijelo područje EGP-a tijekom čitavog razdoblja obuhvaćenog [ovom odlukom].”

260 Međutim, valja istaknuti da, u skladu sa sudskom praksom (vidjeti točku 245. ove presude), u slučaju jedinstvene povrede, na temelju okolnosti da je poduzetnik u zabranjenom sporazumu materijalno sudjelovao samo u ograničenom dijelu cijelog područja EGP-a ne može se isključiti da je odgovoran za taj zabranjeni sporazum koji čini protutržišnu praksu koja obuhvaća cijelo to područje.

261 Ipak, kako bi se utvrdilo da je tužitelj sudjelovao u jedinstvenoj i trajnoj povredi koja obuhvaća cijelo područje EGP-a, Komisija je dužna dokazati, u skladu sa sudskom praksom (vidjeti točke 248. i 249. ove presude), da je Pometon bio obaviješten o zemljopisnom dosegu usklađenosti u pogledu pojedinačnih kupaca ili da ga je mogao razumno predvidjeti te je stoga bio spreman prihvatiti povezani rizik.

262 Doista, suprotno tužiteljevim tvrdnjama (vidjeti točku 241. ove presude), dokazi na koje se upućuje u pobijanoj odluci potvrđuju da su njegovi upravitelji bili posve svjesni ukupnog zemljopisnog dosega usklađivanja u pogledu pojedinačnih kupaca.

263 Naime, kao prvo, u svojem odgovoru od 7. listopada 2002. na telefaks koji je uputio „general manager” društva Pometon Deutschland u pogledu MTS-ovih pritužbi na smanjenja cijena koje je tužitelj primijenio na kupce u Njemačkoj (uvodna izjava 133. pobijane odluke), glavni direktor potonjeg društva osobito ističe da su prijetnje odmazdom obično „svjetskih razmjera”. Iako je prethodio razdoblju povrede, taj je dokument indicija da je usklađivanje u pogledu pojedinačnih kupaca, prema shvaćanju Pometonovih upravitelja, imalo opći zemljopisni doseg. Suprotno tužiteljevim tvrdnjama, takva se indicija može, u skladu sa sudskom praksom (vidjeti točku 113. ove presude), uzeti u obzir zajedno s drugim dokazima, osobito kada je riječ o ocjeni zemljopisnog opsega zabranjenog sporazuma. Osim toga, te dvije poruke elektroničke pošte ne upućuju ni na kakvo Pometonovo odbijanje sastanka s MTS-om, nego na njegovu volju za odugovlačenjem.

- 264 Kao drugo, u poruci elektroničke pošte od 21. studenoga 2003. koja se osobito odnosi na usklađivanje u pogledu pojedinačnih kupaca u Belgiji (uvodne izjave 62. i 134. pobijane odluke i točka 199. ove presude), Winoa predlaže tužitelju glavnom direktoru da razgovaraju o različitim mogućnostima koje se odnose na kupce u „Skandinaviji i istočnim zemljama”.
- 265 Stoga, iako tužitelj nije bio prisutan na tržištima cijelog područja EGP-a te je njegovo sudjelovanje u usklađivanju u pogledu određenih pojedinačnih kupaca dokazano samo u pet država članica, nužno je bio svjestan toga da je drugi dio zabranjenog sporazuma obuhvaćao to cijelo područje.
- 266 Iz prethodno navedenog proizlazi da je Komisija u dovoljnoj mjeri dokazala da je tužitelj bio posve svjestan ne samo ključnih obilježja zabranjenog sporazuma (vidjeti točku 257. ove presude), nego i njegova zemljopisnog opsega, te da je stoga namjeravao sudjelovati u predmetnoj jedinstvenoj i trajnoj povredi.
- 267 Iz toga slijedi da je Komisija pravilno zaključila da je tužitelj odgovoran za takvu povredu a da nije dovela u pitanje ocjenu trajanja njegova sudjelovanja u toj povredi u okviru četvrtog tužbenog razloga ni težinu njegove pojedinačne odgovornosti u okviru ispitivanja zahtjeva za preinaku novčane kazne koja mu je izrečena, u skladu s načelom individualizacije kazni.
- 268 Stoga treba odbiti sva tri dijela drugog tužbenog razloga.

C. Treći tužbeni razlog, koji se temelji na povredi članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u jer je Komisija smatrala da zabranjeni sporazum predstavlja ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj

1. Argumenti stranaka

- 269 Kao prvo, tužitelj tvrdi da je Komisija povrijedila članak 101. UFEU-a i članak 53. Sporazuma o EGP-u time što je smatrala da je predmetni zabranjeni sporazum imao za cilj ograničavanje tržišnog natjecanja. Pobijana odluka (uvodne izjave 142. do 148.) u tom je pogledu zahvaćena očitim pogreškama u ocjeni, neprovođenjem istrage i očitom nelogičnošću. Tužitelj osobito prigovara Komisiji da nije provela barem površnu analizu tržišta obuhvaćenog zabranjenim sporazumom te da nije uzela u obzir, u skladu sa zahtjevima sudske prakse (vidjeti točku 277. ove presude), prirodu obuhvaćene robe, kao i stvarne uvjete funkcioniranja i strukture predmetnog tržišta.
- 270 Kao drugo, tužitelj ističe da Komisija nije niti dokazala postojanje ograničavajućih učinaka na tržišno natjecanje. Samo je tvrdila, što uostalom nije potkrijepila, da „iz činjenica opisanih u točki 4.2.1.3. [koja se odnosi na formulu za izračun dodatne naknade za otpadni materijal] proizlazi da je protutržišni zabranjeni sporazuma proveden” (uvodna izjava 148. pobijane odluke).
- 271 Komisija pak tvrdi da je usklađivanje među konkurentima u kojem je sudjelovao Pometon imalo za svrhu horizontalno utvrđivanje cijena, kao što proizlazi iz okolnosti opisanih u uvodnim izjavama 145., 146. i 148. pobijane odluke. U tom pogledu pojašnjava da je utvrdila i dovoljno opisala predmetno tržište i njegove sudionike (točka 2. pobijane odluke), da je uvelike upozorila na ponašanje koje se stavlja na teret tužitelju i da je istaknula posljedice tog ponašanja na prodajnu cijenu abraziva (točka 5.2.4. pobijane odluke).
- 272 Stoga Komisija smatra da je mogla zaključiti, a da pritom ne počini očitu pogrešku u ocjeni, da zabranjeni sporazum predstavlja ograničenje s obzirom na cilj a da nije bilo nužno provesti detaljnu analizu predmetnog tržišta.

2. Ocjene Općeg suda

- 273 Valja podsjetiti da, kako bi sporazum, odluka udruženja poduzetnika ili usklađeno djelovanje bili obuhvaćeni zabranom iz članka 101. UFEU-a, oni moraju imati „za cilj ili posljedicu” sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu.
- 274 Prema sudskoj praksi, pojam ograničenja tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” treba tumačiti restriktivno te ga se može primijeniti samo na određene oblike usklađenog djelovanja među poduzetnicima koji se po svojoj prirodi mogu smatrati štetnima za dobro funkcioniranje normalnog tržišnog natjecanja (presuda od 27. travnja 2017., FSL i dr./Komisija, C-469/15 P, EU:C:2017:308, t. 103.).
- 275 Međutim, temeljni pravni kriterij za određivanje sadržava li sporazum ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” jest utvrđenje da takav sporazum sam po sebi predstavlja dovoljan stupanj štetnosti za tržišno natjecanje kako bi se smatralo da nije potrebno istraživati njegove učinke (presuda od 27. travnja 2017., FSL i dr./Komisija, C-469/15 P, EU:C:2017:308, t. 104.; vidjeti u tom smislu također presudu od 11. rujna 2014., CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, t. 49. i 57.).
- 276 Kako bi se ocijenilo predstavlja li sporazum dovoljan stupanj štetnosti da bi se mogao smatrati ograničenjem tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” u smislu članka 101. UFEU-a, valja uzeti u obzir sadržaj njegovih odredaba, ciljeve koji se njime žele postići te gospodarski i pravni kontekst u koji je smješten (presude od 11. rujna 2014., CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, t. 53.; od 20. siječnja 2016., Toshiba Corporation/Komisija, C-373/14 P, EU:C:2016:26, t. 27. i od 27. travnja 2017., FSL i dr./Komisija, C-469/15 P, EU:C:2017:308, t. 105.).
- 277 Točno je da iz sudske prakse na koju upućuje tužitelj (vidjeti točku 269. ove presude) proizlazi da, u određenim okolnostima, kako bi se utvrdilo ima li sporazum za cilj ograničenje tržišnog natjecanja, valja analizirati prirodu obuhvaćene robe ili usluga, kao i stvarne uvjete funkcioniranja i strukture jednog ili više predmetnih tržišta (vidjeti u tom smislu presude od 14. ožujka 2013., Allianz Hungária Biztosító i dr., C-32/11, EU:C:2013:160, t. 36.; od 11. rujna 2014., CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, t. 53. i od 26. studenoga 2015., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, t. 21.). U načelu, to je slučaj kad sporazum ima obilježja koja ga čine netipičnim ili složenim (mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Watheleta u predmetu Toshiba Corporation/Komisija, C-373/14 P, EU:C:2015:427, t. 90. i 91.).
- 278 Ipak, utvrđeno je da se u načelu može smatrati toliko vjerojatnim da će određena koluzivna ponašanja, koja vode do toga da karteli horizontalno određuju cijene, imati negativne učinke, osobito na cijenu, količinu ili kvalitetu proizvoda i usluga, da nije potrebno dokazivati da imaju konkretan učinak na tržište, u svrhu primjene članka 101. UFEU-a. Osim toga, iskustvo pokazuje da takva ponašanja u pravilu uzrokuju smanjenje proizvodnje i povećanje cijena, koje dovodi do loše raspodjele sredstava, osobito na štetu potrošača (presude od 11. rujna 2014., CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, t. 51.; od 26. studenoga 2015., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, t. 19. i od 15. prosinca 2016., Philips i Philips France/Komisija, T-762/14, neobjavljena, EU:T:2016:738, t. 56.).
- 279 Za takve sporazume, koji predstavljaju osobito teške povrede tržišnog natjecanja, analiza gospodarskog i pravnog konteksta takve prakse može se stoga ograničiti samo na ono što je nužno kako bi se utvrdilo postojanje ograničenja tržišnog natjecanja s obzirom na cilj (vidjeti presudu od 27. travnja 2017., FSL i dr./Komisija, C-469/15 P, EU:C:2017:308, t. 107. i navedenu sudsku praksu).
- 280 U ovom slučaju, tužitelj najprije prigovara Komisiji da je predmetni zabranjeni sporazum smatrala ograničenjem tržišnog natjecanja s obzirom na cilj a da nije ni ispitala prirodu obuhvaćene robe ni stvarne uvjete funkcioniranja i strukture jednog ili više predmetnih tržišta (vidjeti točku 269. ove presude).

- 281 Stoga se taj prigovor ipak ne može prihvatiti. Naime, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točkama 278. i 279. ove presude i s obzirom na obilježja svojstvena predmetnom horizontalnom zabranjenom sporazumu, koji se odnosio na utvrđivanje cijena te je stoga predstavljao osobito tešku povredu tržišnog natjecanja, Komisija je mogla provesti prikladnu analizu gospodarskog i pravnog konteksta u koji je smješten taj zabranjeni sporazum a da pritom nije potrebno detaljno ispitati prirodu obuhvaćenih proizvoda te uvjete funkcioniranja i strukture jednog ili više predmetnih tržišta. U odnosu na cilj povrede i njezinu težinu, ti su aspekti zaista od sekundarne važnosti.
- 282 Stoga je Komisija u uvodnoj izjavi 142. pobijane odluke pravilno zaključila da povreda predstavlja ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj jer je tužitelj bio uključen u horizontalne protutržišne dogovore koji čine dio jednog sveobuhvatnog plana utjecanja na cijene, s jedne strane, uvođenjem dodatne naknade za otpadni materijal i, s druge strane, usklađivanjem cijena u pogledu pojedinačnih kupaca.
- 283 Osobito što se tiče prvog dijela zabranjenog sporazuma, Komisija je u uvodnoj izjavi 143. pobijane odluke pojasnila da sudionici predmetne povrede usklađuju svoja ponašanja kako bi među sobom isključili svaku neizvjesnost u pogledu ključnog elementa cijene jer je metalni otpadni materijal predstavljao od 25 do 45 % troškova proizvodnje abraziva dok je tržište metalnog otpadnog materijala bilo obilježeno znatnim fluktuacijama kupovne cijene i znatnim razlikama u cijeni među određenim državama članicama Unije.
- 284 Osim toga, valja istaknuti da ni tijekom upravnog postupka ni u svojim pismenima pred Općim sudom tužitelj nije istaknuo nijedan konkretan argument te nije čak ni tvrdio da je navedeni zabranjeni sporazum bio osobito složen ili da je imao određena posebna obilježja zbog čega bi temeljitija analiza gospodarskog i pravnog konteksta bila potrebna kako bi se, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 277. ove presude, utvrdilo može li se takav zabranjeni sporazum smatrati sporazumom koji se po svojoj prirodi može smatrati štetnim za dobro funkcioniranje tržišnog natjecanja.
- 285 Stoga valja utvrditi da Komisija nije počinila nikakvu pogrešku u ocjeni time što je smatrala da predmetni zabranjeni sporazum sam po sebi predstavlja dovoljan stupanj štetnosti za tržišno natjecanje jer je njegov cilj bio sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje cjenovnog tržišnog natjecanja na štetu potrošača.
- 286 Iz toga slijedi da se ne može prihvatiti prigovor koji se temelji na nepostojanju ograničenja tržišnog natjecanja s obzirom na cilj.
- 287 S obzirom na prethodna razmatranja, tužiteljev drugi prigovor, koji se temelji na nepostojanju dokaza o postojanju protutržišnih učinaka (vidjeti točku 270. ove presude), može se smatrati samo bespredmetnim. Naime, uzimajući u obzir protutržišni cilj zabranjenog sporazuma, ispitivanje njegovih učinaka u svakom slučaju ne bi moglo imati nikakav utjecaj na utvrđenje postojanja povrede.
- 288 Stoga treći tužbeni razlog treba odbiti u cijelosti.

D. Četvrti tužbeni razlog, koji se odnosi na trajanje tužiteljeva sudjelovanja u povredi i na zastaru

1. Argumenti stranaka

- 289 Podredno, tužitelj osporava trajanje svojeg sudjelovanja u zabranjenom sporazumu. Komisija nije iznijela nijedan dokaz koji upućuje na to da se to sudjelovanje nastavilo do 16. svibnja 2007., kada se održao sastanak u Milanu, za koji Komisija smatra da je „posljednja komunikacija između Pometona i drugih sudionika u povredi u pogledu dodatne naknade za otpadni materijal” (uvodne izjave 55. i 163. pobijane odluke).

- 290 Tužitelj u biti objašnjava da se 16. svibnja 2007. nije održao nijedan „nezakonit“ sastanak na kojem je on sudjelovao. U drugoj izjavi podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa navodi se samo sastanak u Milanu od 17. svibnja 2007. te je taj datum potvrđen dvama Ervinovim porukama elektroničke pošte od 17. svibnja 2007., u kojima je zapisan sadržaj tog sastanka.
- 291 U svakom slučaju, tužiteljevo sudjelovanje na takvom sastanku 16. svibnja 2007. nikako nije uvjerljivo jer njemu uopće nije bilo u interesu sastati se sa svojim konkurentima kako bi razgovarao o nastavku zabranjenog sporazuma u pogledu dodatne naknade za otpadni materijal istoga dana kada je potpisao akt o ustupanju svoje djelatnosti u sektoru abraziva. U tom pogledu, Komisijina argumentacija prema kojoj je uvjerljivo da se takav susret održao, da je akt o ustupanju istog dana sastavljen u javnobilježničkom uredu u blizini tog mjesta i da Ervin o tome nije bio obaviješten dovodi do toga da tužitelj treba dokazati da se taj sastanak nije odvio, što bi u konačnici činilo *probatio diabolica*.
- 292 Naposljetku, prema tužiteljevu mišljenju, budući da nema dokaza, završetak razdoblja povrede odgovarao bi u krajnjem slučaju, što se tiče tužitelja, posljednjim tajnim komunikacijama koje su navodno pripisive Pometonu, odnosno sastanku od 9. lipnja 2005., ili najkasnije dopisu od 18. studenoga 2005. (vidjeti točke 153., 154. i 215. ove presude).
- 293 Tužitelj u toj fazi iz toga zaključuje da je, s obzirom na to da je više od pet godina prošlo od završetka njegova sudjelovanja u zabranjenom sporazumu, 9. lipnja 2005., do objave akta kojim se prekida zastara, 15. lipnja 2015., nastupila zastara u pogledu ovlasti izricanja novčane kazne koja je dodijeljena Komisiji, u skladu s člankom 25. stavkom 1. Uredbe br. 1/2003.

2. Ocjene Općeg suda

- 294 Najprije valja provjeriti je li Komisija u dovoljnoj mjeri dokazala trajanje tužiteljevog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu o kojem je riječ (vidjeti u tom smislu presudu od 24. ožujka 2011., Viega/Komisija, T-375/06, neobjavljenu, EU:T:2011:106, t. 36.).
- 295 Međutim, ako ne postoje dokazi kojima se može izravno utvrditi trajanje poduzetnikova sudjelovanja u trajnoj povredi, Komisija je dužna dokazati činjenice koje su vremenski dovoljno blizu da se na temelju njih može razumno zaključiti da se ta povreda neprekinuto odvijala između dva konkretna datuma (presuda od 19. svibnja 2010., IMI i dr./Komisija, T-18/05, EU:T:2010:202, t. 88.).
- 296 U ovom slučaju, kao prvo, iz ispitivanja koje je Opći sud proveo u pogledu drugog tužbenog razloga proizlazi da je Komisija u dovoljnoj mjeri dokazala da je tužitelj povremeno sudjelovao na određenom broju sastanaka i u drugim tajnim komunikacijama barem između 3. kolovoza 2003., kada je utvrđen sporazum o dodatnoj naknadi za otpadni materijal (vidjeti točku 129. ove presude), i razmjene poruka elektroničke pošte od 16. do 18. studenoga 2005. između Würtha i Pometona (vidjeti točku 153. ove presude).
- 297 K tomu, ta je institucija također utvrdila da je tužitelj bio uključen u pripremu sastanka u Milanu, predviđenog za 16. i 17. svibnja 2007.
- 298 Što se tiče pitanja je li tužitelj sudjelovao na tom sastanku u Milanu, točno je da valja istaknuti da tužitelj pravilno naglašava da je Komisija prebacila teret dokazivanja time što je samo tvrdila da je uvjerljivo da se prvi sastanak, na kojem je tužitelj sudjelovao, održao 16. svibnja 2007. kako bi potkrijepila nastavak zabranjenog sporazuma te da je nakon njega 17. svibnja 2007. uslijedio drugi sastanak.
- 299 U tom pogledu, blizina, na koju upućuje Komisija, mjesta održavanja tog sastanka i mjesta na kojem se nalazi javnobilježnički ured u kojem je 16. svibnja 2007. sastavljen akt o ustupanju Pometonove djelatnosti u sektoru abraziva Winoi ne može biti dovoljno ozbiljna i pouzdana indicija da se

protutržišni sastanak održao istog dana. Suprotno tomu, u drugoj izjavi podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa navodi se samo jedan sastanak u Milanu, i to onaj od 17. svibnja 2007. Ipak, ništa ne upućuje na to da je tužitelj prethodnog dana sudjelovao u protutržišnom sastanku.

- 300 Međutim, neovisno o tužiteljevoj prisutnosti na takvom sastanku koji se održao 16. svibnja 2007., tužiteljevo sudjelovanje u zabranjenom sporazumu o kojem je riječ, prije ustupanja svoje djelatnosti u sektoru abraziva Winoi, 16. svibnja 2007., u pobijanoj je odluci potkrijepljeno nizom dovoljno preciznih, ozbiljnih i usklađenih indicija na temelju kojih se može utvrditi da je Pometon bio izravno uključen u predmetnu jedinstvenu i tajnu povredu tijekom razdoblja koje je prethodilo tom ustupanju.
- 301 Konkretno, iz Ervinove interne poruke elektroničke pošte od 20. ožujka 2007., koja se navodi u uvodnoj izjavi 52. pobijane odluke, koju tužitelj ne osporava i u kojoj se navodi da su Winoini i Pometonovi predstavnici od autora navedene poruke tražili da sudjeluje na sastanku koji se u Milanu održao 16. i 17. svibnja 2007. kako bi razgovarali o primjeni formule za izračun dodatne naknade za otpadni materijal (vidjeti točku 155. ove presude), proizlazi da je Pometon aktivno sudjelovao u sazivanju i planiranju tog sastanka.
- 302 K tomu, činjenica da drugi sudionici uopće ne sumnjaju u to da je Pometon sudjelovao na tom sastanku potkrijepljena je Ervinovom internom porukom elektroničke pošte od 19. travnja 2007. (vidjeti točku 228. ove presude). Uostalom, čini se da se u Ervinovoj internoj poruci elektroničke pošte od 17. svibnja 2007. (uvodna izjava 55. pobijane odluke) upućuje na to da drugi sudionici zabranjenog sporazuma prije sastanka u Milanu nisu bili obaviješteni o tome da je Pometon ustupio predmetnu djelatnost Winoi. Naime, iz poruke elektroničke pošte proizlazi da je njezin autor, Ervinov zaposlenik koji je bio prisutan na tom sastanku od 17. svibnja 2007., bio iznenađen suzdržanim ponašanjem osobe B. na tom sastanku, koja je bila jedan od tužiteljevih predstavnika prije nego što ju je Winoa zaposlila od gore navedenog ustupanja, 16. svibnja 2007.
- 303 Naposljetku, sadržaj Ervinovih internih poruka elektroničke pošte od 20. ožujka i 19. travnja 2007. (vidjeti točke 227. i 228. ove presude) i Winoine interne poruke elektroničke pošte od 26. travnja 2007. (vidjeti točku 229. ove presude) dokazuje da Pometon barem tijekom dva mjeseca prije napuštanja tržišta abraziva nije samo imao aktivnu ulogu u prvom dijelu zabranjenog sporazuma, nego je bio uključen i u njezin drugi dio.
- 304 Kao drugo, budući da je Komisija stoga uredno dokazala da je tužitelj bio izravno uključen u tajne komunikacije u pogledu dvaju dijelova zabranjenog sporazuma između 3. listopada 2003. i 18. studenoga 2005. (vidjeti točku 296. ove presude), kao i tijekom dva mjeseca prije napuštanja tržišta abraziva 16. svibnja 2007. (vidjeti točke 297. do 303. ove presude), valja ispitati upućuje li nepostojanje dokaza o protutržišnim komunikacijama tijekom gotovo 16 mjeseci, od 18. studenoga 2005. do ožujka 2007., na to da je tužitelj u tom razdoblju stvarno prekinuo svoje sudjelovanje u zabranjenom sporazumu, kao što to on tvrdi (vidjeti točku 292. ove presude), nakon čega je nastavio ponovno sudjelovati u istoj povredi nekoliko mjeseci prije nego što je napustio tržište abraziva (vidjeti u tom smislu presudu od 15. rujna 2016., Philip Morris/Komisija, T-18/15, neobjavljenu, EU:T:2016:487, t. 97.).
- 305 Pitanje je li razdoblje između dvaju protupravnih ponašanja dovoljno dugo kako bi činilo prekid povrede treba ocijeniti u kontekstu funkcioniranja zabranjenog sporazuma o kojem je riječ (presuda od 19. svibnja 2010., IMI i dr./Komisija, T-18/05, EU:T:2010:202, t. 89.; vidjeti u tom smislu također presudu od 24. ožujka 2011., Tomkins/Komisija, T-382/06, EU:T:2011:112, t. 51.).
- 306 Konkretno, upravo u tom kontekstu i na temelju ukupne ocjene svih dostupnih indicija valja konkretno ocijeniti je li to razdoblje dovoljno dugo kako bi druge stranke zabranjenog sporazuma mogle razumjeti namjeru predmetnog poduzetnika da prekine svoje sudjelovanje, pri čemu je takvo razumijevanje

odlučujuće za utvrđivanje je li se taj poduzetnik namjeravao distancirati od nezakonitog sporazuma (vidjeti u tom smislu presudu od 20. siječnja 2016., *Toshiba Corporation/Komisija*, C-373/14 P, EU:C:2016:26, t. 62. i 63.).

- 307 U tom pogledu, valja podsjetiti da prešutno odobravanje zabranjene inicijative, bez javnog distanciranja od njezina sadržaja ili njezina prijavljivanja nadležnim upravnim tijelima, za učinak ima ohrabrivanje nastavljanja povrede i ugrožavanje njezina razotkrivanja. To sudioništvo predstavlja pasivno sudjelovanje u povredi koje može dovesti do odgovornosti predmetnog poduzetnika u okviru jedinstvenog sporazuma. Štoviše, okolnost da poduzetnik ne postupa u skladu s ishodima sastanka koji ima protutržišnu svrhu ne isključuje njegovu odgovornost za sudjelovanje u zabranjenom sporazumu, osim ako se javno distancira od njegova sadržaja (vidjeti presudu od 26. siječnja 2017., *Duravit i dr./Komisija*, C-609/13 P, EU:C:2017:46, t. 136. i navedenu sudsku praksu).
- 308 U ovom slučaju, s obzirom na posebnosti predmetnog zabranjenog sporazuma, ne može se smatrati da je tužitelj prekinuo svoje sudjelovanje u zabranjenom sporazumu zato što između njega i drugih stranaka zabranjenog sporazuma nije bilo tajnih komunikacija čak ni tijekom gore navedenog razdoblja od gotovo 16 mjeseci. Naime, taj zabranjeni sporazum obilježava, s jedne strane, automatska primjena dodatne naknade za otpadni materijal (vidjeti točku 147. ove presude) i, s druge strane, uska povezanost između dvaju dijelova zabranjenog sporazuma (vidjeti točke 228., 256. i 303. ove presude), kao i to da izvan njemačkog tržišta nije postojala strukturirana organizacija komunikacije među sudionicima u svrhu provedbe usklađivanja u pogledu pojedinačnih kupaca, pri čemu su se povremene komunikacije odvijale samo u slučaju neslaganja (vidjeti točku 222. ove presude).
- 309 Međutim, u okviru takve jedinstvene i trajne povrede, tužitelj ne navodi nijedan element na temelju kojeg se može pretpostaviti da su tajne komunikacije ipak bile neophodne za nastavak njegova neprekinutog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu u razdoblju od 9. lipnja 2005. do ožujka 2007. Konkretno, ne upućuje ni na jednu okolnost koja bi utjecala na funkcioniranje zabranjenog sporazuma kao što proizlazi iz dokaza koji je podnijela Komisija i tijekom tog razdoblja zahtijevala komunikacije s drugim strankama zabranjenog sporazuma kako bi se on ponovno pokrenuo (vidjeti u tom smislu presudu od 17. svibnja 2013., *Trelleborg Industrie i Trelleborg/Komisija*, T-147/09 i T-148/09, EU:T:2013:259, t. 65.).
- 310 Stoga, s obzirom na obilježja tog zabranjenog sporazuma (vidjeti točku 308. ove presude), drugi sudionici tim su manje mogli eventualno tužiteljevo nesudjelovanje na sastancima ili u drugim tajnim komunikacijama tijekom gore navedenog razdoblja od 16 mjeseci protumačiti kao distanciranje od zabranjenog sporazuma jer je Pometon bio začetnik uvođenja sustava dodatne naknade za otpadni materijal te je aktivno pridonio njegovom uvođenju (vidjeti točke 129. i 130. ove presude).
- 311 K tomu, okolnost da je tužitelj imao aktivnu ulogu u pripremi sastanka u Milanu te nije unaprijed drugim sudionicima zabranjenog sporazuma najavio da će Winoi ustupiti svoju djelatnost u sektoru abraziva dokazuje kontinuitet Pometonova i Winoina nezakonitog ponašanja. Taj je kontinuitet uostalom jasno potvrđen u poruci elektroničke pošte osobe T. od 28. svibnja 2008. (vidjeti točku 231. ove presude).
- 312 Zbog svih tih razloga, iako tužiteljevo sudjelovanje u zabranjenom sporazumu nije potkrijepljeno izravnim dokazima u pisanom obliku koji obuhvaćaju cijelo trajanje povrede, od 3. listopada 2003. do 16. svibnja 2007., njegovo trajno sudjelovanje jasno proizlazi iz ukupnog ispitivanja svih dokaza koje je podnijela Komisija, koji se međusobno jačaju i stoga omogućuju utvrđivanje tužiteljeve odgovornosti za cijelo razmatrano razdoblje (vidjeti u tom smislu presudu od 26. siječnja 2017., *Komisija/Keramag Keramische Werke i dr.*, C-613/13 P, EU:C:2017:49, t. 55.).

- 313 Prema tome, budući da ne postoji nikakva indicija da se zainteresirana osoba distancirala od zabranjenog sporazuma, Komisija je u dovoljnoj mjeri dokazala da Pometon nije prekinuo svoje sudjelovanje u predmetnoj jedinstvenoj i trajnoj povredi, iako za razdoblje od oko 16 mjeseci nije raspolagala izravnim dokazom o tajnim komunikacijama (vidjeti u tom smislu presudu od 16. lipnja 2015., FSL i dr./Komisija, T-655/11, EU:T:2015:383, t. 481.).
- 314 Prema tome, s obzirom na to da je Pometon sudjelovao u zabranjenom sporazumu do 16. svibnja 2007. i da je Komisija u lipnju 2010. provela pretrage u njezinim prostorijama te je 16. siječnja 2013. pokrenula postupak konkretno u pogledu njega (vidjeti točke 6. i 7. ove presude), u pogledu ovlasti te institucije da mu izrekne novčanu kaznu nije nastupila zastara tijekom donošenja pobijane odluke, koje je provedeno u pravnim rokovima utvrđenima u članku 25. Uredbe br. 1/2003.
- 315 Iz toga slijedi da četvrti tužbeni razlog treba odbiti u cijelosti.
- 316 Stoga, budući da je Opći sud utvrdio da su neosnovani drugi, treći i četvrti tužbeni razlog čiji je cilj osporiti protupravna ponašanja koja se pripisuju Pometonu i njegovo sudjelovanje od 3. listopada 2003. do 16. svibnja 2007. u jedinstvenoj i trajnoj povredi o kojoj je riječ, valja odbiti prvi i drugi dio tužiteljeva zahtjeva, kojima se nastoji dobiti poništenje članka 1. pobijane odluke (vidjeti točku 31. ove presude).

E. Prilagodba osnovnog iznosa novčane kazne na temelju točke 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni

1. Argumenti stranaka

- 317 Još podrednije, tužitelj zahtijeva ukidanje novčane kazne ili njezinu preinaku, pri čemu tvrdi da razina prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne, na temelju točke 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni, nije dovoljno obrazložena i da nije u skladu s načelima proporcionalnosti i jednakog postupanja.
- 318 U tom kontekstu, objašnjenja koja je Komisija iznijela pred Općim sudom, uključujući tablicu podnesenu na raspravi, u potpunosti su nova te se njima ne može otkloniti prvotni nedostatak u obrazloženju. K tomu, podnošenje navedene tablice tijekom rasprave bilo je nepravodobno i stoga nedopušteno.
- 319 Osim toga, u svojim očitovanjima od 2. srpnja 2018. (vidjeti točku 29. ove presude), tužitelj je uputio na netočnost stope konkretne prodaje koju je Pometon 2006. ostvario na svjetskoj razini, koja se navodi u gore navedenoj tablici i koju je Komisija uzela u obzir pri utvrđivanju razine prilagodbe u pogledu potonjeg društva. Ta stopa ne iznosi 21 %, nego 31 %.
- 320 Komisija pak tvrdi da se na temelju obrazloženja iznesenog u uvodnim izjavama 228. i 229. pobijane odluke (vidjeti točke 345. i 346. ove presude) mogu shvatiti kriteriji koje je primijenila pri izračunu prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne. Naime, iz tog objašnjenja proizlazi da je tužitelju dodijelila iznimno smanjenje, slično onima koja je odobrila drugima četirima poduzetnicima na koje se odnosi odluka o nagodbi, kako bi utvrdila razinu novčane kazne proporcionalnu Pometonovoj pojedinačnoj odgovornosti, s obzirom na težinu i trajanje njegova sudjelovanja u zabranjenom sporazumu u odnosu na ono gore navedenih poduzetnika i, k tomu, osigurala odvratajući učinak novčane kazne.
- 321 U odgovoru na tužbu Komisija je objasnila da je pri utvrđivanju razine prilagodbe u odnosu na tužitelja uzela u obzir koeficijent smanjenja od 21 %, koji odgovara omjeru između iznosa Pometonova prihoda od prodaje abraziva i iznosa njegova ukupnog prihoda u 2006. Ipak, tu je stopu povisila time što je tužitelju odobrila dodatno smanjenje od 39 % zbog kraćeg trajanja Pometonova sudjelovanja u zabranjenom sporazumu, njegove relativno male veličine i činjenice da nije raspolagao izrazito

diversificiranim portfeljem proizvoda. U svojem odgovoru na repliku Komisija je priznala da je stopa Pometonove konkretne prodaje u EGP-u u 2006. zapravo iznosila 23,7 % te je tvrdila da je razlika, u odnosu na stopu od 21 % koju je uzela u obzir, bila kompenzirana prilagodbom.

- 322 Komisija je na raspravi pojasnila da se oslonila na omjer između vrijednosti prihoda od konkretne prodaje na svjetskoj razini i ukupnog prihoda svakog predmetnog poduzetnika, kako se navodi, zbijeno, ali sveobuhvatno, u uvodnim izjavama 228. i 229. pobijane odluke, a ne na stope navedenih prodaja u EGP-u.
- 323 Osobito što se tiče omjera Pometonove ukupne konkretne prodaje, Komisija je u svojim pisanim očitovanjima o netočnosti, koju navodi tužitelj (vidjeti točku 319. ove presude), stope od 21 % koja se u tom pogledu spominje u tablici podnesenoj na raspravi, tvrdila na temelju dokazne dokumentacije da se oslonila na brojčane podatke koje je tužitelj dostavio u odgovoru na zahtjeve za pružanje informacija tijekom upravnog postupka.
- 324 Osim toga, Komisija je na raspravi također pojasnila da je, kako bi zajamčila jednako postupanje i poštovala pravičnost, prilagodila gore navedenu stopu konkretne prodaje na svjetskoj razini u odnosu na svaku stranku zabranjenog sporazuma kako ne bi prekomjerno pogodovala poduzetnicima čije su konkretne prodaje imale osobito izražen utjecaj na prihod na svjetskoj razini. Ta je prilagodba provedena na temelju sljedeća tri kriterija koji se navode u tablici podnesenoj na raspravi, pri čemu ta tablica obuhvaća i podatke koji se odnose na tužitelja.
- 325 Najvažniji je kriterij diversifikacije prodaje. Tužitelj je tako dobio najveće dodatno smanjenje (39 %), uglavnom zato što su njegove prodaje bile izrazito diversificirane, dok su Ervin, Winoa i MTS, naprotiv, bili kažnjeni (redom 13 %, 8 % i 4 %) jer su njihovi portfelji bili uglavnom koncentrirani (88 % za Ervina, 83 % za Winou i 94 % za MTS). Druga dva kriterija bili su veličina poduzetnika i njegova „ograničena” ili „neograničena” uloga u povredi.

2. Ocjene Općeg suda

a) Dopuštenost tablice podnesene na raspravi i Komisijin zahtjev za povjerljivo postupanje

- 326 Budući da je tužitelj istaknuo argument o postojanju zapreke vođenju postupka protiv tablice koju je Komisija podnijela tijekom rasprave, najprije valja ispitati takav prigovor.
- 327 U tom pogledu, kao prvo, valja podsjetiti da, u skladu s člankom 85. stavkom 3. Poslovnika, „[i]znimno, glavne stranke mogu podnositi dokaze i stavljati dokazne prijedloge i prije zatvaranja usmenog dijela postupka [...], pod uvjetom da opravdaju kašnjenje u podnošenju takvih dokaza odnosno stavljanju dokaznih prijedloga”.
- 328 Međutim, u posebnom kontekstu ovog spora, Komisija je navedeni dokument podnijela na raspravi u okviru odgovora na pitanja koja je postavio Opći sud te taj dokument sadržava informacije koje su mu potrebne da utvrdi i ocijeni kriterije koje je ta institucija primijenila tijekom izračuna novčane kazne izrečene tužitelju (vidjeti točke 366. i 376. ove presude), od kojeg je uostalom traženo da podnese pisana očitovanja o podacima sadržanima u navedenoj tablici. Stoga je očito da je podnošenje tog dokumenta u fazi rasprave opravdano u smislu članka 85. stavka 3. Poslovnika.
- 329 Kao drugo, valja odbiti zahtjev za povjerljivo postupanje, koji je Komisija podnijela usmeno na raspravi, u pogledu određenih podataka sadržanih u gore navedenoj tablici koji je Komisija opravdala samo time da su predmetni poduzetnici, kojima se Komisija obratila u tom pogledu, smatrali da bi ti podaci trebali ostati povjerljivi.

- 330 Naime, prema ustaljenoj sudskoj praksi, informacije koje su bile tajne i povjerljive, ali koje su stare pet godina ili više zbog proteka vremena načelno treba smatrati povijesnima te da stoga prestaju biti tajne ili povjerljive, osim ako stranka koja se poziva na njihovu tajnost ili povjerljivost iznimno dokaže da, unatoč njihovoj starosti, te informacije i dalje predstavljaju ključne elemente njezina poslovnog položaja ili poslovnog položaja dotičnih trećih osoba (presuda od 14. ožujka 2017., Evonik Degussa/Komisija, C-162/15 P, EU:C:2017:205, t. 64.).
- 331 U ovom slučaju, valja utvrditi da podaci sadržani u gore navedenoj tablici više nisu povjerljivi. Najprije, što se tiče vrijednosti prihoda od ukupne konkretne prodaje svakog od adresata odluke o nagodbi iz 2009., Komisija nije iznijela nijedan argument na temelju kojeg se može zaključiti da takvi podaci, iako su sada povijesni, i dalje predstavljaju ključan element poslovnog položaja predmetnih poduzetnika. Zatim, različiti prepravci koje je Komisija provela kako bi utvrdila razinu prilagodbi osnovnog iznosa novčanih kazni izrečenih navedenim poduzetnicima uopće se ne odnose na njihove poslovne politike i ne mogu zbog toga biti povjerljivi. Naposljetku, u rješenju od 4. svibnja 2018., Pometon/Komisija (T-433/16), koje se navodi u točki 26. ove presude, već je proglašeno da drugi podaci preuzeti u tablici o kojoj je riječ nisu povjerljivi.
- 332 Stoga, s jedne strane, podnošenje predmetne tablice, iako je nepravodobno, treba smatrati dopuštenim i, s druge strane, ničime se ne opravdava da se u ovoj presudi određeni podaci sakriju od javnosti.

b) Zahtjev za ukidanje iznosa novčane kazne zbog povrede obveze obrazlaganja

- 333 Tužitelj u biti tvrdi da Komisija nije u dovoljnoj mjeri obrazložila prilagodbu osnovnog iznosa novčane kazne koju je provela na temelju točke 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni.

1) Uvodne napomene o sudskoj praksi koja se odnosi na obrazlaganje novčanih kazni

- 334 Kao prvo, valja istaknuti da su zahtjevi obrazlaganja novčanih kazni koje je Komisija dužna poštovati u okviru redovnog postupka ili postupka nagodbe u pogledu određenog zabranjenog sporazuma također primjenjivi na slučaj hibridnog postupka, čak i kada se taj postupak odvija s vremenskim razmacima (vidjeti po analogiji presudu od 13. prosinca 2016., Printeos i dr./Komisija, T-95/15, EU:T:2016:722, t. 47.).
- 335 Naime, iako su postupak nagodbe i redovni postupak zbog povrede dva različita postupka, osobito s obzirom na poseban cilj koji se njima nastoji postići, oba su uređena prvotnom odlukom o pokretanju istrage u pogledu zabranjenog sporazuma koju Komisija donosi na temelju članka 2. Uredbe br. 773/2004 (vidjeti točku 7. ove presude) i također imaju isti cilj u glavnom interesu, odnosno okončati protutržišnu praksu o kojoj je riječ, u korist potrošača na predmetnom tržištu.
- 336 Kao drugo, obrazloženje odluke kojom se izriče novčana kazna za povredu članka 101. UFEU-a treba osobito omogućiti poduzetnicima koji su njezini adresati da uvide i razumiju kriterije koje je Komisija stvarno primijenila pri utvrđivanju novčane kazne, kao i da provjere jesu li ti kriteriji primijenjeni u skladu s načelima jednakog ponašanja i proporcionalnosti.
- 337 Ipak, što se konkretnije tiče iznimne prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne, valja podsjetiti da, u skladu s točkom 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni, „pojedinstvo danog slučaja ili potreba za postizanjem preventivnog učinka u pojedinom slučaju mogu opravdati odstupanje od [opće] metodologije” za utvrđivanje kazni koja je navedena u Smjernicama.
- 338 Prema tome, kad Komisija odluči odstupiti od opće metodologije navedene u Smjernicama o metodi za utvrđivanje kazni, obrazloženje iznosa takve sankcije treba biti tim preciznije jer točka 37. navedenih smjernica samo neodređeno spominje „pojedinstvo danog slučaja” i stoga Komisiji ostavlja široku

marginu prosudbe za, kao u ovom slučaju, iznimnu prilagodbu osnovnih iznosa kazni za predmetna društva (vidjeti presudu od 13. prosinca 2016., *Printeos i dr./Komisija*, T-95/15, EU:T:2016:722, t. 48. i navedenu sudsku praksu).

- 339 Upravo u takvim okolnostima obveza obrazlaganja pravno obvezujućeg akta, koji sada odgovara temeljnom pravu zajamčenom u članku 41. stavku 2. točki (c) Povelje, ima pravni doseg svojstven zakonskom zahtjevu čiji je cilj osigurati da institucije, tijela, uredi i agencije Unije štite prava svake osobe na dobru upravu (vidjeti u tom smislu presudu od 21. studenoga 1991., *Technische Universität München*, C-269/90, EU:C:1991:438, t. 14.).
- 340 Naime, kako bi se utvrdila razina iznimne prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne, Komisija je načelno dužna primjenjivati iste kriterije i istu metodu izračuna na sve stranke zabranjenog sporazuma te za svakog od njih ocijeniti, u skladu s načelom jednakog postupanja, elemente na koje se oslanja.
- 341 Stoga u slučaju hibridnog postupka kao u ovom slučaju, obveza obrazlaganja koju ima Komisija obuhvaća sve relevantne elemente potrebne za ocjenu je li poduzetnik koji je odbio nagoditi se bio u situaciji koja je usporediva sa situacijom njegovih konkurenata koji su adresati odluke o nagodbi te je li eventualno jednako ili nejednako postupanje s navedenim situacijama bilo objektivno opravdano (vidjeti po analogiji presudu od 13. prosinca 2016., *Printeos i dr./Komisija*, T-95/15, EU:T:2016:722, t. 49.).
- 342 U ovom slučaju, prema tome valja provjeriti može li se na temelju obrazloženja pobijane odluke u dovoljnoj mjeri razumjeti metoda izračuna i kriteriji koje je Komisija primijenila pri utvrđivanju razine prilagodbe provedene u pogledu tužitelja i stoga ocijeniti proporcionalnost te iznimne prilagodbe i njezina usklađenost s načelom jednakog postupanja.
- 343 Naime, u tom pogledu valja podsjetiti da se načelom jednakog postupanja i nediskriminacije zahtijeva da se u usporedivim situacijama ne postupa na različit način i da se u različitim situacijama ne postupa na jednak način, osim ako je takvo postupanje objektivno opravdano (presuda od 14. svibnja 2014., *Donau Chemie/Komisija*, T-406/09, EU:T:2014:254, t. 238.). U pogledu načela proporcionalnosti, ono znači da Komisija novčanu kaznu mora odrediti proporcionalno elementima uzetima u obzir prilikom ocjene težine povrede i da, u tom pogledu, te elemente mora primijeniti na dosljedan i objektivno opravdan način (presude od 5. listopada 2011., *Romana Tabacchi/Komisija*, T-11/06, EU:T:2011:560, t. 105. i od 20. svibnja 2015., *Timab Industries i CFPR/Komisija*, T-456/10, EU:T:2015:296, t. 161.).
- 344 Iz toga proizlazi da, prilikom utvrđivanja iznosa novčane kazne Komisija ne može diskriminirati stranke istog zabranjenog sporazuma u pogledu elemenata i metoda izračuna na koje ne utječu posebnosti svojstvene postupku nagodbe, kao što je primjena smanjenja kazne od 10 % u slučaju nagodbe u skladu s točkom 32. Obavijesti o vođenju postupaka nagodbe (vidjeti presudu od 20. svibnja 2015., *Timab Industries i CFPR/Komisija*, T-456/10, EU:T:2015:296, t. 74. i navedenu sudsku praksu).

2) Obrazloženje iznimnog utvrđivanja iznosa novčane kazne u pobijanoj odluci

- 345 U uvodnoj izjavi 228. pobijane odluke, pod naslovom „Prilagodba prilagođenog osnovnog iznosa”, Komisija je najprije podsjetila da je u odluci o nagodbi (uvodna izjava 104.) svim poduzetnicima koji su pristali na nagodbu prilagodila njihove osnovne iznose zbog sljedećih razloga. Kao prvo, prilagođeni osnovni iznosi prekoračivali bi zakonski prag od 10 % ukupnog prihoda koji je utvrđen u članku 23. stavku 2. Uredbe br. 1/2003. Kao drugo, za svakog od tih poduzetnika „vrijednost prihoda od prodaje proizvoda obuhvaćenih zabranjenim sporazumom” bio je znatan dio njegova ukupnog prihoda. Kao treće, postojale su razlike između pojedinačnog sudjelovanja u povredi svakog od poduzetnika koji su odlučili nagoditi se.

- 346 Zatim, u uvodnoj izjavi 229. pobijane odluke Komisija je u biti utvrdila da je, u posebnim predmetnim okolnostima i s obzirom na potrebu osiguravanja poštovanja načela jednakog postupanja, bilo prikladno da iskoristi svoju diskrecijsku ovlast i da, i na Pometon, primijeni točku 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni iz sljedećih razloga. Kao prvo, osnovni iznos, prilagođen na temelju olakotnih okolnosti, prekoračivao bi zakonski prag od 10 % ukupnog prihoda koji je utvrđen u članku 23. stavku 2. Uredbe br. 1/2003. Kao drugo, postojale su razlike između Pometonova pojedinačnog sudjelovanja u povredi i pojedinačnog sudjelovanja drugih sudionika zabranjenog sporazuma. Kao treće, novčanu kaznu treba utvrditi na razinu koja je proporcionalna povredi koju je počinio Pometon i treba biti dovoljno odvraćajuća.
- 347 Stoga iz pobijane odluke proizlazi da je Komisija tužitelju dodijelila, na temelju točke 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni, posebno smanjenje, kao što je to učinila u odluci o nagodbi u pogledu drugih poduzetnika koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu, uz obrazloženje da bi Pometonov prilagođen osnovni iznos novčane kazne, kao i onaj drugih sudionika u zabranjenom sporazumu, prekoračivao zakonsku gornju granicu od 10 % ukupnog prihoda predmetnog poduzetnika.
- 348 Stoga je Komisija primjenu takve iznimne prilagodbe jasno obrazložila potrebom uzimanja u obzir, u skladu sa sudskom praksom, različite razine pojedinačne odgovornosti svake stranke za sudjelovanje u zabranjenom sporazumu (vidjeti u tom smislu presudu od 16. lipnja 2011., Putters International/Komisija, T-211/08, EU:T:2011:289, t. 75.).
- 349 Suprotno tomu, obrazloženje pobijane odluke ne sadržava nijednu dovoljno preciznu informaciju o primijenjenoj metodi izračuna i o elementima ocjene koji su uzeti u obzir pri utvrđivanju razlike između smanjenja dodijeljenog tužitelju i smanjenjâ primijenjenih na druge stranke zabranjenog sporazuma ovisno o odgovornosti svakog poduzetnika. Naime, u uvodnoj izjavi 229. navedene odluke Komisija je u biti općenito uputila na postojanje razlika između pojedinačnog sudjelovanja Pometona i onog drugih sudionika zabranjenog sporazuma, kao i na potrebu utvrđivanja novčane kazne koja će biti proporcionalna povredi koju je počinio taj poduzetnik i također dovoljno odvraćajuća.
- 350 Jedina konkretna informacija koja u tom pogledu proizlazi iz uvodnih izjava 228. i 229. pobijane odluke odnosi se na to da je, za poduzetnike koji su predmet odluke o nagodbi, Komisija navela, među razlozima za takvu iznimnu prilagodbu, činjenicu da vrijednost prihoda od konkretne prodaje predstavlja znatan dio ukupnog prihoda svakog od tih poduzetnika. Suprotno tomu, taj čimbenik uopće se ne navodi među razlozima za smanjenje dodijeljeno tužitelju.
- 351 Međutim, na temelju same činjenice da se taj čimbenik ne navodi u pogledu tužitelja ne može se razumjeti razlika između stope smanjenja koja je na njega primijenjena od one koja je dodijeljena drugim sudionicima zabranjenog sporazuma.
- 352 Naime, ni u pobijanoj odluci ni u odluci o nagodbi ne navodi se da se Komisija najprije oslonila, kao što je pojasnila na raspravi, na omjer između vrijednosti prihoda od konkretne prodaje svakog od predmetnih poduzetnika na svjetskoj razini i njegova ukupnog prihoda ostvarenog tijekom posljednje pune godine njegova sudjelovanja u povredi.
- 353 U tom je pogledu tekst uvodne izjave 228. pobijane odluke, u kojoj se navodi da je „vrijednost prihoda od prodaje proizvoda obuhvaćenih zabranjenim sporazumom bio [...] velik dio ukupnog prihoda [adresatâ odluke o nagodbi]” (vidjeti točku 345. ove presude), u najboljem slučaju dvosmislen.
- 354 U nedostatku bilo kakvog objašnjenja, čini se da se u takvom tekstu upućuje, u kontekstu pobijane odluke i odluke o nagodbi, na vrijednost prihoda od konkretne prodaje svakog od poduzetnika koji su adresati odluke o nagodbi na razini EGP-a, koji odgovara zemljopisnom području primjene zabranjenog sporazuma. Naime, u tim se odlukama ni u jednom trenutku ne utvrđuje vrijednost prihoda od

konkretne prodaje predmetnih poduzetnika na svjetskoj razini, koja uostalom ne odražava njihovo pojedinačno sudjelovanje u zabranjenom sporazumu, kako se navodi u uvodnoj izjavi 229. pobijane odluke (vidjeti točku 346. ove presude).

- 355 Međutim, okolnost, na koju se Komisija pozvala na raspravi, da je pri utvrđivanju omjera u odnosu na ukupni prihod predmetnih poduzetnika, radi dosljednosti uzela u obzir i njihove ukupne konkretne prodaje, a ne one ostvarene u EGP-u, uopće ne proizlazi iz pobijane odluke. U tom pogledu, u kontekstu opisanom u točkama 353. i 354. ove presude, upućivanje u uvodnoj izjavi 228. navedene odluke (vidjeti točku 345. ove presude) na ukupan prihod koji su ostvarili poduzetnici koji su adresati odluke o nagodbi nije dovoljno da bi se razumjelo da se ta institucija oslonila na stopu ukupne konkretne prodaje svakog od tih poduzetnika.
- 356 Usto, u odgovoru na repliku sama je Komisija priznala da je u pogledu tužitelja točna stopa iznosila 23,7 %, a ne 21 %, što je stopa koja je odgovarala omjeru između Pometonove konkretne prodaje u EGP-u (uvodna izjava 210. pobijane odluke) i njegova ukupnog prihoda u 2006. Tek je na raspravi pojasnila da se zapravo oslonila na omjer između vrijednosti prihoda od konkretne prodaje na svjetskoj razini svakog od predmetnih poduzetnika tijekom posljednje pune godine njegova sudjelovanja u zabranjenom sporazumu i njegova ukupnog prihoda (vidjeti točke 321. i 322. ove presude).
- 357 Osim toga, tužitelj također pravilno ističe da se na temelju obrazloženja pobijane odluke ne može niti utvrditi metoda izračuna koju je Komisija primijenila pri utvrđivanju razine prilagodbi niti stoga ocijeniti, s obzirom na tu metodu, je li smanjenje koje mu je dodijeljeno u skladu s načelima proporcionalnosti i jednakog postupanja.
- 358 Naime, ni iz jednog dijela navedene odluke ne slijedi da je, iako se taj čimbenik ne navodi, omjer između ukupne konkretne prodaje i ukupnog prihoda predmetnog poduzetnika uzet u obzir, kao što je Komisija pojasnila na raspravi (vidjeti točku 375. ove presude), u izračunu razine prilagodbe koja je dodijeljena tužitelju kako bi se osigurala proporcionalnost novčane kazne. Konkretno, ni iz te odluke ni uostalom iz odluke o nagodbi ne proizlazi da se, u pogledu svih poduzetnika koji su sudjelovali u povredi, Komisija oslonila na taj omjer te ga je prilagodila primjenom, ovisno o slučaju, dodatnog smanjenja ili kažnjavanja, kao što je objasnila pred Općim sudom.
- 359 Naposljetku, iz pobijane odluke uopće ne proizlazi da je, kako ne bi prekomjerno pogodovala poduzetnicima čije su djelatnost uglavnom bile koncentrirane, Komisija prilagodila gore navedeni omjer na temelju triju kriterija navedenih u tablici koju je podnijela na raspravi, koji se odnose na diversifikaciju tužiteljeve prodaje, njegovu „malu veličinu” i njegovu „ograničenu ulogu” u drugom dijelu zabranjenog sporazuma.
- 360 Naime, samo se taj potonji kriterij, koji se odnosi na tužiteljevu pojedinačnu odgovornost za povredu, u odnosu na onu drugih stranaka zabranjenog sporazuma, navodi u uvodnoj izjavi 228. pobijane odluke. Suprotno tomu, iz obrazloženja navedene odluke ne proizlazi nijedan od elemenata ocjene koje je Komisija uzela u obzir pri utvrđivanju iznosa iznimne prilagodbe provedene u pogledu tužitelja kako bi se osigurala proporcionalnost novčane kazne koja mu je izrečena, u odnosu na one koje su izrečene drugim poduzetnicima.
- 361 Prema tome, iz prethodno navedenog proizlazi da na temelju uvodnih izjava 228. i 229. pobijane odluke nije moguće ocijeniti, na temelju obrazloženja koje sadržavaju, je li se tužitelj nalazio, s obzirom na metodu izračuna i kriterije koje je Komisija primijenila, u situaciji koja je usporediva sa situacijom drugih predmetnih poduzetnika ili je od nje različita te je li ta institucija s njima postupala jednako ili različito.

- 362 Međutim, budući da obrazloženje načelno mora biti priopćeno zainteresiranoj osobi u istom trenutku kad i odluka koja je na njegovu štetu, nedostatak u obrazloženju pobijane odluke ne može se otkloniti objašnjenjima o metodi izračuna i kriterijima koje je u ovom slučaju primijenila Komisija, koja je potonja institucija podnijela tijekom postupka pred Općim sudom (vidjeti u tom smislu presudu od 13. prosinca 2016., *Printeos i dr./Komisija*, T-95/15, EU:T:2016:722, t. 46. i navedenu sudsku praksu).
- 363 S obzirom na sva ta razmatranja, stoga valja utvrditi da je u pobijanoj odluci počinjena povreda obveze obrazlaganja u pogledu stopa iznimnog smanjenja koje je tužitelju dodijeljeno na temelju točke 37. Smjernica.
- 364 Prema tome, valja prihvatiti treći dio zahtjeva kojim se traži ukidanje iznosa novčane kazne i, posljedično, poništenje članka 2. pobijane odluke.

c) Zahtjev za preinaku iznosa novčane kazne

- 365 Valja istaknuti da, neovisno o poništenju članka 2. pobijane odluke zbog nedostatka u obrazloženju, Opći sud ipak nije lišen svoje ovlasti izvršavanja neograničene nadležnosti jer je tužitelj također zahtijevao preinaku iznosa novčane kazne.
- 366 Naime, nakon objašnjenja koja je Komisija iznijela u svojim pismenima i, osobito, s obzirom na informacije koje proizlaze iz tablice o prilagodbama osnovnih iznosa novčanih kazni koje je, na temelju točke 37. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni, Komisija provela u pogledu tužitelja i četiriju poduzetnika koji su adresati odluke o nagodbi, Opći sud može odlučivati o metodi izračuna i kriterijima koje je ta institucija primijenila u pobijanoj odluci i odluci o nagodbi te stoga, u okviru izvršavanja svoje neograničene nadležnosti, ocijeniti njihovu prikladnost (vidjeti točke 376. i 377. ove presude).
- 367 U tom pogledu, valja podsjetiti da su, kad izvršavaju svoju neograničenu nadležnost, sudovi Unije ovlašteni povrh običnog nadzora zakonitosti sankcije, vlastitom ocjenom za utvrđivanje iznosa te sankcije nadomjestiti ocjenu Komisije, autora akta u kojem je taj iznos prvotno utvrđen, što međutim isključuje bilo kakvu izmjenu konstitutivnih elemenata povrede koju je zakonito utvrdila Komisija u odluci koju preispituje Opći sud (vidjeti u tom smislu presudu od 21. siječnja 2016., *Galp Energía España i dr./Komisija*, C-603/13 P, EU:C:2016:38, t. 75. do 77.).
- 368 Prema tome, sudovi Unije mogu izmijeniti pobijani akt, čak i ako nije poništen, kako bi ukinuli, smanjili ili povećali izrečenu novčanu kaznu, pri čemu izvršavanje te nadležnosti dovodi do konačnog prijenosa ovlasti izricanja sankcija na potonje sudove (vidjeti u tom smislu presude od 15. listopada 2002., *Limburgse Vinyl Maatschappij i dr./Komisija*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P, EU:C:2002:582, t. 692. i 693.; od 26. rujna 2013., *Alliance One International/Komisija*, C-679/11 P, neobjavljenu, EU:C:2013:606, t. 104. i od 22. listopada 2015., *AC-Treuhand/Komisija*, C-194/14 P, EU:C:2015:717, t. 74.).
- 369 Stoga je u ovom slučaju, u okviru izvršavanja njegove neograničene nadležnosti, na Općem sudu, s obzirom na Komisijina utvrđenja o tužiteljevom sudjelovanju u predmetnoj jedinstvenoj i trajnoj povredi, kako su potvrđena u ispitivanju prvih četiriju tužbenih razloga istaknutih u prilog ovoj tužbi, da utvrdi prikladan iznos iznimne prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne, uzimajući u obzir sve predmetne okolnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 26. rujna 2013., *Alliance One International/Komisija*, C-679/11 P, neobjavljenu, EU:C:2013:606, t. 104. i od 16. lipnja 2011., *Putters International/Komisija*, T-211/08, EU:T:2011:289, t. 75.).
- 370 To izvršavanje podrazumijeva, u skladu s člankom 23. stavkom 3. Uredbe br. 1/2003, uzimanje u obzir težine povrede koju je počinio tužitelj, kao i njezinog trajanja, uvažavajući osobito načela proporcionalnosti, individualizacije sankcija i jednakog postupanja, s obzirom na to da Opći sud,

suprotno tomu, nije vezan okvirnim pravilima koja je Komisija definirala u Smjernicama o metodi za utvrđivanje kazni (vidjeti u tom smislu presudu od 21. siječnja 2016., Galp Energía España i dr./Komisija, C-603/13 P, EU:C:2016:38, t. 90. i navedenu sudsku praksu), od kojih je ta institucija uostalom već sama pravilno odstupila u pobijanoj odluci na temelju točke 37. tih smjernica (vidjeti točku 348. ove presude), ni metodom izračuna koju je ta institucija primijenila u odluci o nagodbi.

- 371 Iz toga proizlazi da je, do gornje granice od 10 % ukupnog prihoda koji je predmetni poduzetnik ostvario u prethodnoj poslovnoj godini, diskrecijska ovlast Općeg suda ograničena samo kriterijima koji se odnose na težinu i trajanje povrede, koji su navedeni u članku 23. stavku 3. Uredbe br. 1/2003, kojom se nadležnom tijelu dodjeljuje široka margina prosudbe, pod uvjetom, naravno, da poštuje načela iz točke 370. ove presude).
- 372 Ipak, u okviru svoje obveze obrazlaganja, Opći sud dužan je detaljno izložiti čimbenike koje je uzeo u obzir pri utvrđivanju iznosa novčane kazne (vidjeti u tom smislu presudu od 14. rujna 2016., Trafilerie Meridionali/Komisija, C-519/15 P, EU:C:2016:682, t. 52.).
- 373 Stoga, što se tiče kriterija koji se odnosi na trajanje tužiteljeva sudjelovanja u jedinstvenoj i trajnoj povredi o kojoj je riječ, valja istaknuti da je taj uvjet uredno uzet u obzir, u skladu s točkom 24. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni, kada je Komisija utvrđivala osnovni iznos novčane kazne, koji tužitelj nije osporavao, pri čemu je svaka dodatna godina sudjelovanja u povredi, u pogledu svake od stranaka zabranjenog sporazuma, dovela do povećanja tog osnovnog iznosa od 100 %.
- 374 Zatim, što se tiče primjene zakonskog kriterija koji se odnosi na težinu povrede (vidjeti točku 371. ove presude), iz ustaljene sudske prakse proizlazi da kad Opći sud utvrđuje novčanu kaznu, to po svojoj naravi nije precizni računski postupak (presude od 5. listopada 2011., Romana Tabacchi/Komisija, T-11/06, EU:T:2011:560, t. 266. i od 15. srpnja 2015., SLM i Ori Martin/Komisija, T-389/10 i T-419/10, EU:T:2015:513, t. 436.).
- 375 Ipak, Opći sud dužan je utvrditi razinu prilagodbe osnovnog iznosa novčane kazne koji će biti proporcionalan, s obzirom na kriterije koje smatra primjerenima, težini povrede koju je tužitelj počinio i također dovoljno odvrćući.
- 376 Međutim, u ovom slučaju, Opći sud smatra prikladnim uzeti u obzir, u okviru izvršavanja svoje neograničene nadležnosti, najprije, Pometonovu pojedinačnu odgovornost za sudjelovanje u predmetnom zabranjenom sporazumu, zatim, sposobnost tog poduzetnika da svojim protupravnim ponašanjem naruši tržišno natjecanje na tržištu abraziva i, naposljetku, njegovu veličinu, pri čemu se u pogledu svakog od tih različitih čimbenika tužiteljeva pojedinačna odgovornost i situacija uspoređuje s onima drugih stranaka zabranjenog sporazuma.
- 377 Naime, u predmetnim okolnostima, gore navedeni čimbenici, iako se uostalom djelomično preklapaju s čimbenicima koje je uzela u obzir Komisija (vidjeti točku 325. ove presude), omogućuju bolje utvrđivanje težine povrede pripisive svakoj od stranaka zabranjenog sporazuma od one koju je konačno utvrdila Komisija, odnosno omjer između vrijednosti prihoda od konkretne prodaje predmetnog poduzetnika na svjetskoj razini i njegova ukupnog prihoda tijekom referentne godine, iako je taj omjer Komisija prilagodila kako ne bi „prekomjerno pogodio” poduzetnicima čija je prodaja na svjetskoj razini bila izrazito koncentrirana (vidjeti točke 322. i 323. ove presude).
- 378 Stoga, kao prvo, što se tiče čimbenika koji se odnosi na Pometonovu pojedinačnu odgovornost za sudjelovanje u zabranjenom sporazumu o kojem je riječ, utvrđeno je da je tužitelj imao važnu ulogu u prvom dijelu zabranjenog sporazuma, osobito u osmišljavanju i uvođenju dodatne naknade za otpadni materijal koja se automatski primjenjivala, što je Opći sud utvrdio u točkama 129., 130. i 160. ove presude.

- 379 Ipak, Pometonovo sudjelovanje u drugom dijelu zabranjenog sporazuma bilo je tek povremeno, kao što je uostalom priznala Komisija i kao što je istaknuto u točki 175. ove presude.
- 380 Budući da je to sudjelovanje bilo povremeno, tužiteljevo protupravno ponašanje stoga se razlikuje od Ervinova ili Winoina protupravnog ponašanja, kojima je Komisija u uvodnoj izjavi 36. odluke o nagodbi, pripisala „češće [protutržišne komunikacije] od onih između drugih triju stranaka” zabranjenog sporazuma, upravo što se tiče usklađivanja u pogledu pojedinačnih kupaca. Usto, na temelju ocjena koje su u toj uvodnoj izjavi iznesene u odnosu na druge adresate navedene odluke također se može utvrditi da je tužiteljevo sudjelovanje u usklađivanju u pogledu pojedinačnih kupaca bilo usporedivo s onim MTS-a, kojem Komisija također pripisuje samo povremene komunikacije, ali da je ono ipak bilo značajnije od Würthova sudjelovanja, s obzirom na to da je Komisija raspolagala s mnogo manje dokaza o sudjelovanju potonjeg društva u protutržišnim komunikacijama.
- 381 K tomu, neosporno je da, za razliku od drugih četiriju sudionika u zabranjenom sporazumu, tužitelj uopće nije bio uključen u sporazum o povećanju energetskeg troška, koji Komisija suprotno tomu nije uzela u obzir pri utvrđivanju iznosa novčanih kazni izrečenih adresatima odluke o nagodbi, kao što proizlazi iz uvodnih izjava 51. i 52. navedene odluke.
- 382 S obzirom na sve te elemente, u ovom slučaju valja uzeti u obzir činjenicu da je tužitelj, za razliku od Ervina i Winoe, ali jednako kao MTS i Würth, ukupno imao ograničeniju ulogu u zabranjenom sporazumu, kao što je uostalom Komisija istaknula u tablici koju je podnijela na raspravi.
- 383 Kao drugo, što se tiče čimbenika koji se odnosi na konkretan utjecaj Pometonova protupravnog ponašanja na cjenovno tržišno natjecanje i s time povezanu korist koju je taj poduzetnik ostvario zahvaljujući ograničenju tržišnog natjecanja koje je proizašlo iz njegove povrede, valja uzeti u obzir vrijednost njegovih prihoda od konkretne prodaje u EGP-u, koji su iznosili 23 686 000 eura, u odnosu na Ervinovu (13 974 000 eura), Winoinu (101 470 000 eura), MTS-ovu (20 978 000 eura) i Würthovu (3 603 000 eura) vrijednost prihoda od konkretne prodaje, tijekom posljednje putne godine sudjelovanja svakog od tih poduzetnika u povredi.
- 384 Naime, budući da jedinstvena i trajna povreda o kojoj je riječ obuhvaća cijelo područje EGP-a (vidjeti točke 265. i 266. ove presude), vrijednost prihoda od konkretne prodaje predmetnog poduzetnika na tom području omogućuje da se uzme u obzir samo prodaja koju je taj poduzetnik ostvario na relevantnom tržištu obuhvaćenom povredom i stoga prikladnije odražava ekonomsku važnost tog poduzetnika u povredi i štetu koju je nanio tržišnom natjecanju od vrijednosti njegovih prihoda od konkretne prodaje na svjetskoj razini, koja obuhvaća i prodaju koja nije izravno povezana s povredom.
- 385 Stoga, budući da stopa Pometonove konkretne prodaje u 2009., koju je Komisija uzela u obzir, nije relevantna za primjenu kriterijâ koje je utvrdio Opći sud (vidjeti točku 376. ove presude), nije potrebno provjeriti točnost, koju tužitelj osporava, stope od 21 % koja se u tom pogledu navodi u tablici koju je podnijela Komisija i na kojoj je ta institucija temeljila pobijanu odluku (vidjeti točke 319. i 323. ove presude).
- 386 U ovom slučaju, usporedba vrijednosti prihoda od konkretne prodaje u EGP-u svakog od pet poduzetnika koji su stranke zabranjenog sporazuma, koja se navodi u točki 383. ove presude, pokazuje da je, ako se nju uzima za temelj, Pometonova važnost u povredi četiri puta veća nego Winoina, ali da je relativno slična onoj MTS-a i itekako veća od one Ervina i Würtha.
- 387 Ipak, uzimanje u obzir tog čimbenika, koje je u potpunosti opravdano u pogledu prvog dijela zabranjenog sporazuma, u kojem je tužitelj imao važnu ulogu, treba prilagoditi kako bi se vodilo računa o činjenici da je potonji tužitelj drugi dio provodio samo povremeno te je stoga imao ograničeniju ulogu u zabranjenom sporazumu od Ervina ili Winoe, kao što je već istaknuto u točki 382. ove presude.

- 388 Kao treće, radi pravičnosti i kako bi se ipak zajamčio odvratajući učinak koji novčana kazna mora imati, valja uzeti u obzir i veličinu predmetnih poduzetnika, koja se odražava u njihovim ukupnim prihodima, koji su, prema sudskoj praksi, pokazatelj, premda približan i nepotpun, veličine i gospodarske snage svakog od tih poduzetnika (vidjeti u tom smislu presudu od 7. rujna 2016., Pilkington Group i dr./Komisija, C-101/15 P, EU:C:2016:631, t. 17.).
- 389 Međutim, budući da je tužitelj napustio tržište abraziva u svibnju 2007. time što je prodao svoju djelatnost u tom sektoru Winoi, valja usporediti tužiteljev ukupni prihod u 2006. s ukupnim prihodima drugih stranaka zabranjenog sporazuma u 2009. jer ukupan prihod svakog od tih pet poduzetnika tijekom posljednje pune godine njegova sudjelovanja u povredi prikladno odražava njegovu ekonomsku situaciju tijekom razdoblja u kojem je počinje povreda.
- 390 U ovom slučaju, iz podataka koje je Komisija dostavila nakon mjere izvođenja dokaza (vidjeti točku 25. ove presude), kao i iz tablice koju je ta institucija podnijela na raspravi proizlazi da Pometonov prihod u 2006. (99 890 000 eura) nije pokrивao ni trećinu Winoina prihoda (311 138 000 eura), ali je bio itekako veći od Ervinova (70 590 766 eura), MTS-ova (25 082 293 eura) i Würthova prihoda (11 760 787 eura) u 2009.
- 391 Kao četvrto, odvagivanje, s obzirom na te različite čimbenike, tužiteljeve situacije s onima adresata odluke o nagodbi najprije pokazuje da, dok su Ervin i Winoa, čija je uloga u zabranjenom sporazumu bila znatna, dobili iznimno smanjenje od 75 %, MTS i Würth, koji su, kao i tužitelj, imali ograničenu ulogu u zabranjenom sporazumu, dobili su pak smanjenje od 90 % odnosno 67 %, pri čemu se znatno smanjenje odobreno MTS-u može, osobito, objasniti koncentracijom njegove djelatnosti, kako ju je Komisija uzela u obzir (vidjeti točke 322. i 377. ove presude). Uostalom, iz tablice koju je podnijela Komisija proizlazi da su tri poduzetnika čije su prodaje nisu bile raznovrsne, odnosno MTS, Ervin i Winoa, stoga dobili znatno veća smanjenja nego Pometon i Würth, čija je djelatnost bila diversificirana.
- 392 Međutim, budući da gore navedene različite stope prilagodbe, koje je Komisija utvrdila u pogledu poduzetnikâ koji su adresati odluke o nagodbi, proizlaze iz toga da je Komisija u svojoj metodi izračuna prevagajuće uzela u obzir stopu konkretne prodaje predmetnog poduzetnika na svjetskoj razini, razina tih prilagodbi nije relevantna u ovom slučaju te stoga ne može poslužiti kao referentni element Općem sudu za utvrđivanje iznosa prilagodbe u pogledu tužitelja na temelju kriterija koje je ustanovio (vidjeti točke 376. i 377. ove presude).
- 393 Stoga će, s obzirom na elemente navedene u točkama 378. do 392. ove presude, sve gore navedene predmetne okolnosti biti pravedno ocijenjene ako se Pometonu dodijeli stopa iznimnog smanjenja od 75 % na osnovni iznos novčane kazne prilagođene na temelju olakotnih okolnosti (vidjeti točku 19. ove presude), kao što je utvrđen u pobijanoj odluci.
- 394 Iz svih tih razloga, iznos novčane kazne izrečene tužitelju utvrđuje se na 3 873 375 eura.
- 395 Naposljetku, četvrti dio tužbenog razloga treba odbiti jer Opći sud nije nadležan za upućivanje naloga Komisiji.
- 396 Iz svega prethodno navedenog proizlazi da valja, kao prvo, poništiti članak 2. pobijane odluke, kao drugo, iznos novčane kazne izrečene tužitelju utvrditi na 3 873 375 eura i, kao treće, odbiti tužbu u preostalom dijelu.

IV. Troškovi

- 397 U skladu s člankom 134. stavkom 1. Poslovnika, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. U skladu sa stavkom 3. tog članka, ako stranke djelomično uspiju u svojim zahtjevima, svaka stranka snosi vlastite troškove.
- 398 U ovom slučaju, budući da je svaka stranka djelomično uspjela u svojim zahtjevima, valja im naložiti snošenje vlastitih troškova.

Slijedom navedenoga,

OPĆI SUD (treće prošireno vijeće)

proglašava i presuđuje:

- 1. Članak 2. Odluke Komisije C(2016) 3121 *final* od 25. svibnja 2016. u vezi s postupkom na temelju članka 101. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39792 – Čelični abrazivi) poništava se.**
- 2. Iznos novčane kazne izrečene društvu Pometon SpA utvrđuje se na 3 873 375 eura.**
- 3. U preostalom dijelu tužba se odbija.**
- 4. Svaka će stranka snositi svoje troškove.**

Frimodt Nielsen

Kreuschitz

Forrester

Póltorak

Perillo

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourggu 28. ožujka 2019.

Potpisi